

SOZD ZDRUŽENA PODJETJA STROJEGRADNJE

LITOSTROJ

GLASILO DELOVNE ORGANIZACIJE TITOVİ ZAVODI LITOSTROJ LJUBLJANA

LETO XXI.

JUNIJ 1980

ŠT. 6

Z ukazom št. 119
je predsednik republike
27. 5. 1977 odlikoval
Titove zavode Litostroj
z redom dela z rdečo zastavo

POSVETOVANJE O PREHODNIH POJAVIH V HIDROELEKTRARNAH
S CEVNIMI IN KAPLANOVIMI TURBINAMI

Turbinski strokovnjaki v Litostroju

Litostroj je bil v času od 21. do 23. maja gostitelj posvetovanja o prehodnih pojavih v hidroelektrarnah s cevni in Kaplanovimi turbinami, organizator pa je bila Skupnost jugoslovanskega elektrogospodarstva (kratko JUGEL). Namen posvetovanja je bil izmenjava spoznanj in izkušenj med obratovalnim osebjem hidroelektrarn, proizvajalci opreme, raziskovalnimi instituti in fakultetami na področju prehodnih pojavov. Vsi udeleženci so vložili veliko napora, da bi posvetovanje uspešno teklo in prispevalo k zanesljivejšemu obratovanju tako obstoječih kot projektiranih hidroelektrarn. Naši strokovnjaki so se posebej izkazali na tem področju, sicer pa je bil Litostroj kot gostitelj tudi odgovoren za čim boljši uspeh posvetovanja.

Prehodni pojavi v hidroelektrarnah

Proizvodnjo električne energije v hidroelektrarni moramo čim hitreje prilagajati porabi v električni mreži. Omogočiti moramo tudi hiter zagon in zaustavitev obratovanja hidroelektrarne. Če hočemo vse to doseči, moramo natančno raziskati možnosti regulacije hidroagregata. Na količino energije, ki jo turbina oddaja, direktno vpliva količina vode, ki teče skozi turbino. Zato naj bi bili časi zapiranja in odpiranja vseh naprav za reguliranje pretoka vode skozi turbino in varnostnih zapiralnih organov čim krajši. Nagla sprememba ali zaustavitev pretoka vode povzroči prekomerno prehodno zvišanje oziroma znižanje tlaka v dovodnem in odvodnem cevovodu. To je pojav hidravličnega udara. Med zagonom in zaustavljanjem agregata se spreminja tudi njegova vrtilna hitrost, ki ne sme prekorajiti predpisane maksimalne vrednosti. Treba je poiskati sporazum med hitrostjo regulacije in pojavi, ki sledijo iz tega. Vsi ti pojavi sestavljajo problematiko prehodnih pojavov v hidroelektrarnah. Analiza prehodnih pojavov je pomembna že pri projektiranju hidroelektrarne zaradi pravilnega dimenziranja cevovodov, turbin in ostale hidromehanske opreme. V Litostroju posvečamo raziskavam prehodnih pojavov v hidroelektrarnah veliko pozornost. Veliko zanimanje za prehodne pojave vlada tudi v elektrogospodarstvu.

Potek posvetovanja

Na posvetovanju je bilo 110 udeležencev iz vse Jugoslavije. Največ je bilo strokovnjakov, ki so odgovorni za obratovanje hidroelektrarn, tj. vodilnih predstavnikov posameznih elektrarn. Prišli so univerzitetni profesorji in vrhunski strokovnjaki iz Biroja za projektiranje hidroelektrarn, Biroja za tehnične raziskave in tozda Montaža.

Tematika posvetovanja je bila razdeljena na štiri poglavja:

1. Teorija prehodnih pojavov
2. Regulacija hidroturbin
3. Izkušnje iz eksploatacije in projektiranje Kaplanovih in cevni turbin
4. Vibracije hidro postrojenja

Vsa štiri poglavja so bila obdelana v 37 referatih. Za vsako poglavje je bil pripravljen uvodni referat in prikaz prispelih referatov iz obravnavanega področja. Litostrojčani smo prispevali 10 referatov, ki so pokrivali celotno tematiko posvetovanja. Pripravili smo tudi uvodno predava-

nje za tretje poglavje. V naslednjih številkah časopisa Litostroj bomo poskušali kratko in poljudno prikazati nekatere referate, ki bi utegnili biti zanimivi za širši krog bralcev.

V uvodu v posvetovanje smo prisotne seznanili z našo tovarno. Pripravili smo izčrpno predavanje z diapozitivi in pokazali vse faze proizvodnje naših izdelkov, zgodovino tovarne, samoupravljanje in delovanje in osebni standard naših delavcev kakor tudi rekreacijo in kulturne dejavnosti. Predavanje je napravilo izredno ugoden vtis. Tretjega dne smo udeležence posvetovanja peljali na strokovni obisk hidroelektrarn Zlatoličje in Formin na Dravi. Demonstrirali smo jim delovanje naše opreme, ki obsega nekaj originalnih rešitev. Namen obiska je bil, da z izvedenimi objekti pokažemo našo sposobnost izdelovanja najzahtevnejše opreme za hidroelektrarne.

Ugotovitve in sklepi na posvetovanju

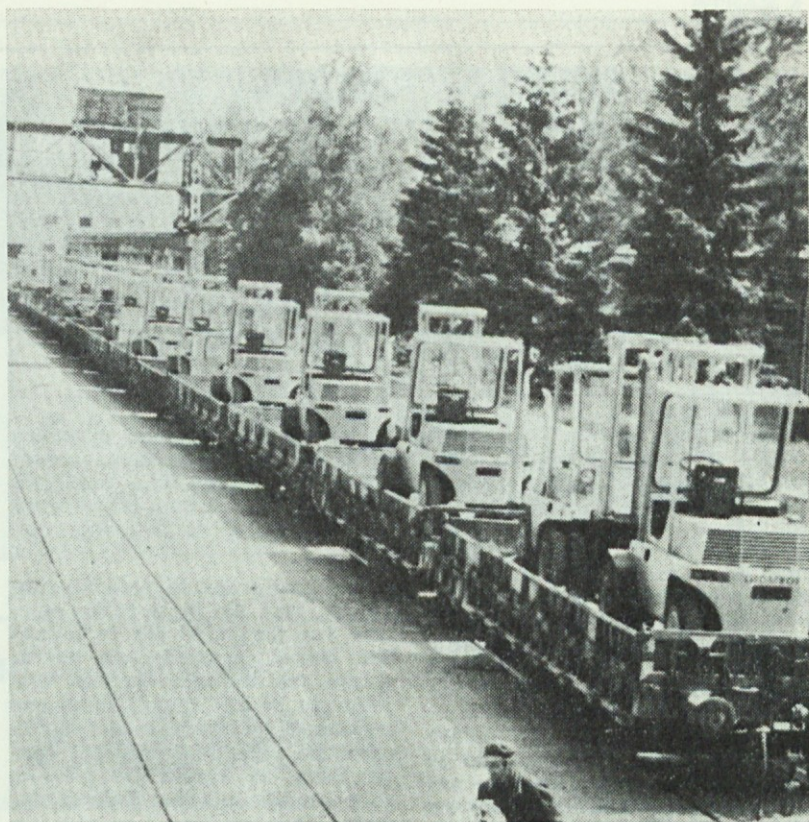
Ugotovljeno je bilo, da je v svetu in Jugoslaviji razvitih več računskih postopkov za analizo prehodnih pojavov s pomočjo elektronskega računalnika. Z zadovoljstvom smo ugotovili, da imamo v Litostroju izdelane računske metode, ki ustrezajo vsem zahtevam. Seveda je potrebno sedanje računske metode še dopoljevati, zlasti glede podatkov, ki jih dobimo z meritvami na izvedenih elektrarnah. V Litostroju imamo močno ekipo za izvajanje meritev, ki je opremljena z naj-sodobnejšimi merilnimi aparaturami. Zato smo izrazili pripravljenost, da izvajamo vse meritve, ki bi bile koristne za boljše poznavanje pojavov na hidroelektrarnah. Prisotni so izrazili željo, da bi čim prej uzakonili tehnične smernice za projektiranje, proizvodnjo in uporabo opreme hidroelektrarn glede na pogoje med prehodnimi pojavi. Oprema hidroelektrarn obsega vrsto električnih in strojnih naprav, od katerih vsaka vpliva na delo hidroelektrarne. V fazi projektiranja moramo predvideti take naprave, ki v željenem območju delujejo dovolj varno. Osebe hidroelektrarne se mora držati predpisanih mej delovanja agregatov in nosi pri tem veliko odgovornosti. Sklenjeno je bilo, da je treba čim bolj upajati avtomatsko upravljanje hidroelektrarn, da bi tako v največji meri razbremenili osebe.

V Litostroju smo z zadovoljstvom sprejeli vlogo gostitelja posvetovanja, kajti zavedamo se, da naša naloga z dobavo opreme kupcu ni zaključena. Skrbeti

moramo za stike z uporabniki naše opreme in njihove izkušnje uporabiti pri projektiranju novo naročenih objektov. Na posvetovanju smo imeli priložnost, da smo naše goste seznanili z visoko ravni raziskav, projektov in proizvodnje v naši tovarni.

J. Fašalek

Na poti h kupcem (Foto: E. L.)

STABILIZACIJA

V začetku junija letos je bil sprejet prvi del ukrepov razširjenega stabilizacijskega programa, med katere sodita predvsem devalvacija dinarja in zamrzitev cen. Kakšen vpliv bosta imela ta dva ukrepa na poslovanje v Litostroju, je v tem času težko natančneje opredeliti.

Vsekakor je nov tečaj dinarja za Litostroj kot aktivnega izvoznika dobrodošel. Dejstvo je, da smo v naših poslovnih odločitvah že pred časom izvedli »interno devalvacijo«. Ko smo namreč v ponudbah za konvertibilna izvozna tržišča začeli v kalkulacijo obračunavati dolar po 35,00 din, namesto po uradnem tečaju 20,30 din, povečanjem za stimulacijo na 27,00 din. Tako odločitev je narekovala nujna potreba po pridobitvi izvoznih naročil vsaj do višine pokrivanja lastnega uvoza. In ker smo na licitacijah že nekaj časa izpadali iz ožjega izbora predvsem zaradi naših visokih cen, do katerih smo prišli s kalkulacijo po uradnem tečaju dolarja, povečanjem za stimulacijo, je bil ukrep »interne devalvacije« nujen, z odlokom ZIS pa tudi uradno potrjen.

Glede na delež izvoza v naši celotni realizaciji od devalvacije lahko pričakujemo pozitiven učinek. V številkah bi to izgledalo nekako takole. Po planu za leto 1980 naj bi znašala realizacija na domačem trgu 1.617 milijonov din, izvozili pa naj bi za 432 milijonov din, od tega na konvertibilno tržišče za 112 milijonov din, na klirinško pa za 320 milijonov din.

Do konca maja smo izvozili še za 197 milijonov din in ostane torej do konca leta še 235 milijonov din. Če to vrednost povečamo za 30-odstotno devalvacijo, pomeni to 70 milijonov din dodatnega dohodka.

Seveda pomeni devalvacija tudi dražji uvoz. Po planu za leto 1980 naj bi uvozili repromateriala in surovin za 101 milijon din. Ker smo do konca maja uvozili že za 27 milijonov din, ostane do konca leta še 74 milijonov din, in če to povečamo za 30-odstotno devalvacijo, pomeni to 22 milijonov din dodatnih stroškov uvoza.

Negativni učinek od devalvacije pa moramo pričakovati tudi na področju uvoza investicijske opreme, in sicer pri investiciji TOZD PPO za 28 milijonov din, pri investiciji TOZD PUM pa za 12 milijonov dinarjev.

Povedati pa je treba še, da so te številčne ocene devalvacijskih učinkov delane pod predpostavko, da ostanejo izvozne stimulacije še naprej enake. Slišati pa je, da naj bi se znižale, vendar v tem času o tem še ni nikakih uradnih določil.

Sprememba tečaja dinarja ter ustrezne spremembe višine uvoznih dajatev so nedvomno spodbuda za nas, da izkoristimo pozitivne učinke teh ukrepov za povečanje izvoza in omejevanje uvoza. Ob tem pa kljub vsemu ne moremo mimo slabega občutka, ki nas obdaja zaradi precejšnjih težav pri preskrbi s potrebnim reprodukcijskim materialom. Vse močnejše se namreč srečujemo z močnimi pritiski domačih dobaviteljev, ki izsiljujejo višje cene za reprodukcijski material in sestavne dele ter hkrati napovedujejo nove, občutne podražitve. Resen pomislek v uspeh ukrepa o zamrzitvi cen daje vse pogostejši način dobaviteljev repromateriala, da bolj ali manj prikrito izsiljujejo višje cene v obliki hitro sklenjenih »samoupravnih sporazumov« ali dodatkov k sporazumom. Zlasti je učinkovita metoda, ki se pojavlja vse pogostejše, to so grožnje dobaviteljev, da bodo sicer surovino, reprodukcijski material ali izdelke, po katerih je povpraševanje doma in v tujini, izvozili, s čemer bi prisilili domače kupce, in med njimi je tudi Litostroj, da jim plačajo še ustrezno izvozno stimulacijo ali pa zanje zaračunajo izvozno ceno, če je ta ugodnejša od domače.

Nadaljevanje takega »črnega« zvišanja cen pa ne samo ogroža, ampak lahko v kratkem času v celoti izniči učinek opravljene spremembe tečaja dinarja in spremljajočih ukrepov za dosledno in učinkovito uresničevanje dogovorjene stabilizacijske politike.

T. Žižič

Posvetovanje je bilo v kinodvorani Izobraževalnega centra Litostroj (Foto: J. Jereb)

25. maj v Beogradu

25. in 26. maja je 31 mladincev naše delovne organizacije odšlo na zaključno prireditev dneva mladosti v Beograd.

Prireditve sta se udeležila po dva mladince iz vsakega tozda oz. iz delovne skupnosti in delegat koordinacijskega sveta ZSM Litostroj.

Na pot smo krenili 24. maja ob 22. uri in petnajst minut iz Ljubljane in jutraj prispeli v Beograd. Ob 8. uri in 45 minut smo se s posebnim avtobusom pripeljali na ploščad muzeja 25. maj in se takoj vključili v dolgo nepregledno kolono, ki je čakala, da se pokloni tovarišu Titu v spominskem parku na Dedinju. Nekajkrat se je kolona razmaknila, mladi so dali prednost sovrstnikom, ki so prišli z tujine — pionirjem, otrokom naših delavcev onstran naših meja. Bilo je okrog pol dvanajstih, ko se je naša skupina približala vходу v Užičko 15 — Titovemu zadnjemu domu. Ob vходу so stali gardisti v paradnih uniformah. Srca so se nam stiskala ko smo srečevali ljudi, ki so se vračali iz Titove grobnice s solzami v očeh z globoko bolečino v srcih vendar ponosno in zravnano. Verjetno nihče izmed nas ne bo nikdar pozabil trenutka ko so okrog nas predirljivo kričali pavi in ko se je s stadiona JNA oglasila pesem »Druže Tito, mi ti se kunemo...« Prišli smo pred ploščad grobnice. Iz nje so drug za drugim prihajali ljudje — kmetje, delavci, študenti, otroci, matere, dekleta in nikogar ni bilo med njimi, ki bi se mu ob pogledu na Titov zadnji dom ne orosile oči. Vstopili smo v grobnico. Oči se uprejo v nagrobno ploščo, grla se nam stisnejo, solz ni, le tista grozna, že tako znana bolečina v srcu, hromi telo. Še zadnji pogled in kraj, katerega si vsak tako želi vsaj enkrat videti, je za nami. Solzam pustimo svojo pot.

Sele takrat si prostor, kjer se je tovariš Tito tako rad zadrževal, pozorneje ogledamo. Skrbno negovan park, grmičevje, asfaltna steza, ob katerih vsakih nekaj metrov strumno stojijo gardisti. Na desni stoji Titova lovška kočica, za njo se vidi ozadje Belega dvora. Ko smo molče prišli do vrat, kjer smo tudi vstopili, si je vsak dejal: »Vrnil se bom!«

Nikomur ni bilo do pogovora, vse je povedala pesem, pesem, katero je tovariš Tito imel rad, pesem, potihoma peta iz naših grl, grl mladine, ki jo je najbolj ljubil.

Po kosilu smo si ogledali muzej 25. maj. Če bi si lahko ogledali vsa darila, ki jih je tovariš Tito prejel, in vse štafete, pokrajinske, republiške in zvezne, verjetno ne bi bilo dovolj samo eno popoldne. Na hitro smo si kar iz avtobusa ogledali kongresni center Sava, za kratek čas pa smo se pomudili tudi na Kalemegdanu.

Takoj po večerji smo se ob 18. uri odpeljali na stadion JLA, kjer se je ob 20. uri pričela vsakoletna zaključna prireditev dneva mladosti, ki je tokrat brez našega Tita nosila naslov »Druže Tito, mi ti se kunemo.« Pogled na večtisočglavo pisano množico mladih je bil enkrat. Ista pesem na ustih, ista misel v srcih. Tvoje delo je neprecenljivo, pripravljani smo nadaljevati pot, ki si nam jo začrtal, krepili bom bratstvo in enotnost vseh naših narodov in narodnosti — je kot nema zaobljuba vela iz gibov nastopaočih in hkrati iz vseh ljudi naše domovine.

Tito je večkrat dejal: »Srečna dežela, ki ima tako mladino!« Trudili se bomo, da bomo opravičili te besede. Občutke, doživete na tako veličastni prireditvi, je težko opisati. Skratka, to je bila verjetno najlepša prireditev, kateri je vsak izmed nas kdajkoli prisostvoval. Prireditve, na kateri je prišla do izraza vsa ljubezen in vdanost mladine Titovi osebnosti in njegovemu delu. Po končani prireditvi se je iz tisočih grl množice spontano oglasila pesem. S tribune, na kateri so zaključni prireditvi prisostvovali najvišji predstavniki naše domovine, se je vsul slap cvetja — simbol meseca mladosti.

Ko smo se vračali s stadiona, so visoko v nebo še vedno švigale rakete. Dan, tako drugačen od ostalih, je minil. V spominu pa nam bo ostal za vedno. In ponosni smo, da smo lahko prisostvovali tej veličastni prireditvi.

S pesmijo smo krenili na pot, z njo smo povezovali vse dogodke in neponovljive občutke, s pesmijo smo se na ljubljanski železniški postaji tudi razšli. Naši utrujeni, vendar ponosni glasovi so se še zadnjič zlili v pesmi Jugoslavijo, Jugoslavijo (od Vardara pa do Triglava...).

Zahvaljujemo se vsem, ki so nam omogočili prisostvovati zaključni prireditvi dneva mladosti v Beogradu.

I. MAV

Litostrojski mladinci, preden so se poklonili spominu velikega državnika (Foto: S. Chrysantis)

USPOSABLJANJE KOMUNISTOV

Moč novih kadrov

Ob letošnjem tednu mladosti smo se ponovno zbrali ob svečanem sprejemu novih članov v zvezo komunistov, podelitvi priznanj za opravljene različne oblike političnega usposabljanja in podelitvi priznanj tistim članom zveze komunistov, ki se že 30 let v vrstah komunistov borijo za uresničevanje njene avantgardne vloge pri uveljavljanju socialističnih samoupravnih odnosov, neuvrščene politike, enakopravnosti in samostojne poti naših narodov in narodnosti.

S sprejemom v zvezo komunistov in svečanim zaključkom letošnjega družbenopolitičnega usposabljanja v tednu mladosti smo prispevali svoj delež pri usposabljanju družbenopolitičnih delavcev, k dvigu idejne in akcijske enotnosti ter s tem dali udeležencem novih moči za vsakodnevno delo.

Predavanja za različne udeležence seminarjev so potekala skozi vse študijsko leto 1979—80. Posamezne oblike, predvsem dopisna šola marksizma, je v sistemu idejnopolitičnega usposabljanja zahtevnejša in višja oblika izobraževanja in usposabljanja, zato smo morali pri izbiri kadrov celovito ocenjevati sposobnosti

posameznikov. Tudi osnovno izobraževanje kandidatov za sprejem v ZK, novospredanih članov je zahtevna oblika, ki se je mora udeležiti vsak član ZK, zato je potrebno pri teh oblikah pripraviti celovit program poteka seminarjev.

Na predavnih smo obravnavali teme iz programov, aktualne teme, kakor tudi teme, pomembne za osnovno seznanjanje s temelji marksizma. Struktura udeležencev je bila zelo raznolika, kar pa niv plivalo na uspešnost izvedbe predavanj.

V vseh oblikah usposabljanja je uspešno zaključilo letošnje cikle predavanj 227 družbenopolitičnih delavcev. Slušatelji so pokazali visoko stopnjo osveženosti, zainteresiranosti za usposabljanje in izrazili željo da v naslednjem šolskem letu ponovno sodelujejo v izobraževanju, vendar z višjo obliko idejnopolitičnega usposabljanja. V celotnem programu usposabljanja v letošnjem letu pa lahko ugodno ocenimo tudi skupno število vseh družbenopolitičnih in samoupravnih delavcev, ki so sodelovali v posameznih oblikah usposabljanja, saj je sodelovalo skupaj več kot 800 delavcev. V začetku julija pa bomo s seminarjem za člane samoupravne kontrole še povečali to število in zaključili program usposabljanja do letošnje jeseni.

V celoti gledano smo letošnji program uspešno zaključili s tem, da smo pri izvajanju letošnjih programov prvič dajali udeležencem tudi literaturo, ki naj bi slušateljem služila kot pripomoček pri vsakdanjem delu. Vsi kadri, ki so sodelovali pri usposabljanju pa so z novimi pridobljenimi spoznanji dobra osnova za še boljše in učinkovito delo. Prav to pa je osnovni namen množičnega usposabljanja in osnovna naloga družbenopolitičnih organizacij, če želimo nivo dela dvigniti na višjo raven in še bolj povečati učinkovitost.

M. S.

Akcija ZSS

S 1. majem je stekla akcija »Tisoč delavcev — sodelavcev«, katere nosilec je Zveza sindikatov Slovenije. Zamisel o akciji je nastala kot odraz spoznanja o vlogi obveščanja pri uresničevanju samoupravljanja delavcev, kajti ustrezna obveščenost je temeljni pogoj vsakega odločanja. Odločitev za akcijo je bila sprejeta na II. srečanju urednikov, novinarjev in organizatorjev obveščanja v združenem delu 2. in 3. novembra v Radencih, sama akcija pa vodi k uresničevanju stališč, da ni dovolj, če je delavec le objekt obveščanja. Cilj akcije je, da mora v procesu obveščanja delavec tudi sam aktivno delovati — kot informator. S to akcijo bo delavec dobil širšo družbeno spodbudo za uresničevanje te svoje vloge, ki je sestavni del njegovega samoupravnega vedenja.

Sama akcija pomeni širjenje odgovornosti članov Zveze sindikatov Slovenije za obveščanje, predvsem v združenem delu pa tudi v občini. Tako bodo delavci še bolj občutili obveščanje za svojo pravico in dolžnost, kar je tesno povezano z vlogo Zveze sindikatov Slovenije. Zato je eden bistvenih smotrov akcije vzpostaviti organizirane oblike obveščanja v tistih delovnih organizacijah združenega dela, ki tega še nimajo, v ostalih pa si moramo prizadevati za kakovostni skok naprej.

Vemo, da imamo v Litostroju obveščanje razvito dokaj dobro, gotovo pa bi se dalo

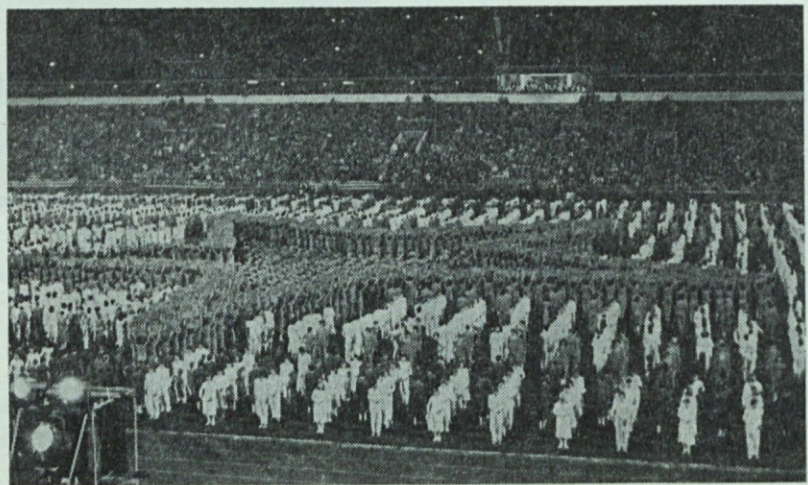
narediti še več. Kljub omembe vrednemu številu dopisnikov velikokrat ugotavljamo, da jih je za vsa področja še vedno premalo. Zato se želimo v akcijo vključiti tako, da bi pridobili še več novih dopisnikov. To bi zagotovilo širše pokrivanje raznih dogodkov, problematike; prispevalo pa bi tudi k pisanosti, pestrosti in bogastvu informacij. Kot že dosedanjim, bomo tudi novim dopisnikom honorirali članke, objavljene v časopisu, na koncu leta pa bomo objavili seznam vseh novih dopisnikov. Ob koncu leta bomo organizirali tudi razgovor, kjer bomo lahko izmenjali mnenja, najprizadevnejši dopisniki pa bodo dobili še značko in bodo posebej predstavljeni v časopisu. Omenimo naj še to, da bomo najboljše prispevke poslali tudi v Delavsko enotnost, kjer bodo vsi članki novih dopisnikov objavljeni na posebni strani in na posebnem mestu.

Akcija, katere cilj je pridobiti čim več novih sodelavcev — dopisnikov, bo edino s prizadevanjem vseh lahko dosegla svoj cilj — bogato, široko in kvalitetno mrežo obveščanja. To pa je tudi pogoj za dobro seznanjenost z dogodki in stališči, na podlagi katerih se bomo lahko tudi pravilno odločali. Postanimo torej dopisniki vsi!

M. M.

Smo in ostali bomo Titova mladina (Foto: J. Jereb)

Dan mladosti v Beogradu (Foto: J. Jereb)

Glasilo delovne organizacije Titovi zavodi Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilagami) v nakladi 5800 izvodov. — Ureja ga uredniški odbor v sestavi: Anton Tomažič, dipl. iur., predsednik, Milan Jurjavčič, inž., namestnik predsednika in člani: Hrabroslav Premelč, prof., Jure Vulkan, Tone Erman, mag., Vogrič Peter, dipl. inž., Marjan Sigulin in uredniki: odgovorni urednik Karel Gornik, urednik Marijana Meglič, tehnični urednik Estera Lampič, lektorica prof. Vesna Tome-Lamut.

Telefon uredništva 556-021 (n.c.) interna 202, 246 — Poštnina plačana v gotovini — Tiska Tiskarna Ljubljana.

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72.

Priprava srednjeročnega plana

V skladu z načeli sočasnega, kontinuiranega in celovitega planiranja ter zaradi racionalizacije dela in povezo- vanja tako dolgoročnega kot srednjeročnega planiranja v temeljnih organizacijah in delovni organizaciji kot celoti smo trenutno v IV. fazi našega delovnega programa, to je pri samoupravnih sporazumih o temeljnih plana TOZD DS in DH. Ta program smo sprejeli na koordinacijski komisiji za pripravo osnov in drugih gradiv za pripravo v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih, dne 14. II. 1979.

Koordinacijska komisija pri delavskem svetu DO je imela osem sej, na katerih je obravnavala pripravljena gradiva in jih preko delegatov posredovala temeljnim organizacijam in delovnim skupnostim.

Na nivoju delovne organizacije združenega dela se s skupnim planiranjem ureja naslednje:

- pravice, obveznosti in odgovornosti za doseganje skupnega dinarskega in deviznega prihodka ter dohodka, skupne osnove za njegovo razporejanje ter za razporejanje čistega dohodka za plansko obdobje;

- pravice in obveznosti iz skupnega poslovanja temeljnih organizacij na domačem in tujem trgu;

- pravice in obveznosti v zvezi z dogovorjeno delitvijo dela ter razširjanjem materialne osnove dela, uvajanjem novih tehnologij in raziskovalnih dosežkov, nastopa na trgu ter pri izvajanju skupne proizvodnje in razvojne usmeritve;

- solidarnostne pravice in obveznosti pri uresničevanju pravic dela z družbenimi sredstvi in pravic, ki sledijo iz dela.

Podlaga skupnega planiranja je samoupravni sporazum o temeljnih plana delovne organizacije združenega dela. Z njim se ureja tudi:

- obveznosti in naloge pri izpolnjevanju programa raziskav;
- obveznosti in naloge v zvezi z uresničevanjem sprejete kadrovske politike;

- pravice in obveznosti v zvezi z zagotavljanjem možnosti za delo delovne skupnosti;
- obveznosti in naloge v zvezi z urejanjem prostora ter varstvom in izboljšanjem življenjskega okolja;

- skupne obveznosti pri ljudski obrambi, varnosti in družbeni samozaščiti.

S skupnim planiranjem v delovni organizaciji se zagotavlja skupno in usklajeno opravljanje proizvodnje ali druge osnovne dejavnosti vseh temeljnih organizacij združenega dela.

Iz gradiv obravnavanih na koordinacijski komisiji, je strokovna služba pripravila predlog samoupravnega sporazuma o teme-

ljih planov delovne organizacije za obdobje 1981—1985. Ta predlog je obravnaval upravni odbor na 3. redni seji, dne 22. maja 1980 in ga posredoval v obravnavo komisiji in delavskim svetom TOZD/DS.

Na podlagi tega predloga naj temeljne organizacije pripravijo temelje plana, ki so temeljni planski akt in ga sprejemajo delavci v temeljnih organizacijah združenega dela.

Temelje plana sprejemajo delavci na referendumu. S sprejemom temeljev plana temeljne organizacije delavci v postopku pripravljanja uresničujejo svojo neodtujljivo pravico odločati o pridobivanju, razporejanju in delitvi dohodka.

S temelji plana zato delavci v temeljnih organizacijah združenega dela odločajo o:

- planiranem dohodku temeljne organizacije z njegovo strukturo, upoštevajoč kazalce za izkazovanje dohodka po zakonu o združenem delu;

- pravicah, obveznostih in odgovornostih za ustvarjanje prihodka temeljne organizacije v vseh oblikah združenega dela in sredstev;

- temeljnih razmerjih glede razporejanja dohodka za osebne dohodke, skupno in splošno porabo, razširitev materialne osnove dela in rezerve;

- pravicah, obveznostih in drugih materialnih odgovornostih.

Smernice in elementi, katere so delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti že sprejeli, predstavljajo pravzaprav osnutek temeljev plana. Temelji plana pa so smernice in elementi, ki jih je temeljna organizacija že uskladila z vsemi subjekti, s katerimi se povezuje v procesu reprodukcije in uresničuje skupne cilje. S takšno opredelitvijo je torej vsebina temeljev plana tudi že okvirno določena.

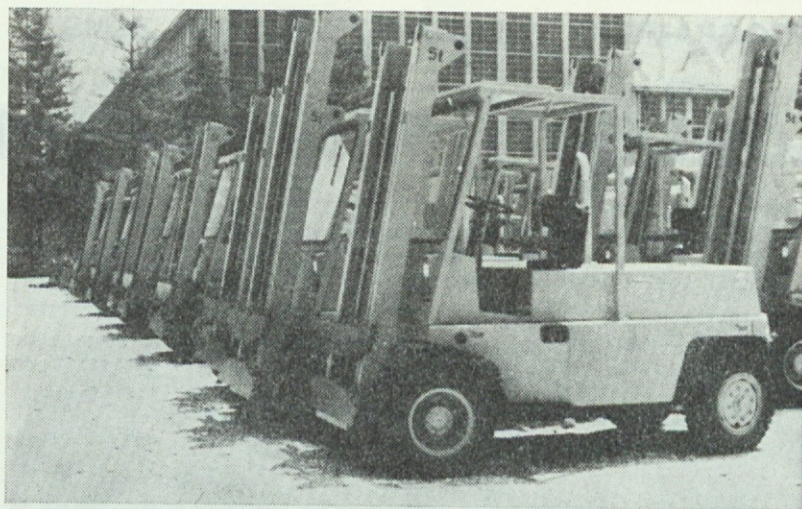
Temelji plana opredeljujejo normativno udeležbo sodelujočih temeljnih organizacij v skupnem proizvodu na podlagi preteklega obdobja, gospodarskega plana 1980, vgraditvi primerne produktivnosti v smislu vpeljevanja sodobnejše tehnologije in z boljšim

izkoriščanjem proizvodnih zmogljivosti.

Po sprejetju tako opredeljenih temeljev plana temeljnih organizacij na referendumu bo možno sprejeti pripravljen samoupravni sporazum o temeljih plana delovne organizacije.

Zadnjo fazo delovnega programa, to je srednjeročni plan za obdobje 1981—1985, pa moramo pripraviti do novembra 1980.

B. Tertnik

Viličarji ... (Foto: K. G.)

DELEGATI RAZPRAVLJAMO — ODLOČAMO

OSNUTEK ZAKONA

Samoupravna stanovanjska skupnost občine Ljubljana-Siška je posredovala delegatom v razpravo osnutek Zakona o stanovanjskem gospodarstvu, katerega bo skupaj s pripombami obravnavala Skupščina Stanovanjske skupnosti oziroma njena zborna 18. junija 1980. Do navedenega datuma naj bi tekle razprave po vseh temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih ter bi se zbiral pripombe.

Zavedajoč se vloge, ki jo ima sindikat pri obravnavi temeljnih vprašanj, ki zadevajo socialno varnost delavcev, je predsedstvo sindikata delovne organizacije Litostroja na razširjeni seji skupaj s predstavniki ostalih družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov, delegacij v samoupravno stanovanjsko skupnost in ustreznih strokovnih služb sprožilo pobudo za organiziranje širše razprave po temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih naše delovne organizacije. Kot osnova za razpravo so poleg samega osnutka zakona služila tudi izhodišča, ki so jih pripravile ustrezne strokovne službe delovne organizacije Litostroja, ki so bila verificirana na seji predsedstva sindikata 10. 6. 1980. Razprava je v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih praviloma potekala po sindikalnih skupinah, če pa to ni bilo mogoče zaradi nujnih proizvodnih nalog pa vsaj na razširjeni seji izvršilnih odborov osnovnih organizacij sindikata, na katerih so sodelovali predstavniki družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov, delegacij ter vodstva temeljne organizacije združenega dela oziroma delovne skupnosti.

S pomočjo tako široko zasnovane javne razprave smo delavci Litostroja imeli možnost, da se seznanimo z bistvenimi značilnostmi novega zakona, hkrati pa smo lahko preko svojih pripomb vplivali na oblikovanje takih zakonskih rešitev, ki bodo odražala interese delavcev v združenem delu. Zbrane pripombe, stališča oziroma vprašanja smo delavci Litostroja usklajevali na zaključni razpravi, ki je bila organizirana 13. 6. 1980. Vabilu na zaključno razpravo se je odzvala tudi tovarišica Vida VEST, sekretarka Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, ki je zbranim delavcem obrazložila stališče sindikata do predloženega osnutka zakona o stanovanjskem gospodarstvu. Če strnemo bistvo vseh pripomb, mnenj oziroma vprašanj iz razprave, ki je potekala v Litostroju, potem so naše ugotovitve naslednje:

Glede na cilje, ki smo jih zasledovali pred oblikovanjem nove stanovanjske zakonodaje in upoštevajoč vsebino, ki naj bi jo zakon o stanovanjskem gospodarstvu sistemsko uredil ugotavljamo, da predloženi osnutek pušča odprtih vrst vprašanj s področja uveljavljanja družbenoeko-

nomskih odnosov na stanovanjskem področju, katerih rešitev je bila nakazana s stališči, sklepi in priporočili Skupščine SR Slovenije novembra 1979. Gre predvsem za področje vzajemnosti, ki jo osnutek zakona zelo nejasno opredeljuje. Z osnutkom zakona je tudi vprašanje solidarnosti omejeno v primerjavi z rešitvami, ki so jih nakazala stališča republiške skupščine. Solidarnost, kot jo opredeljuje osnutek zakona je omejena le na skupine občanov izven združenega dela, medtem ko se za delavce v združenem delu pojavlja le izjemoma. Tako začetna solidarnost postavlja reševanje stanovanjskih vprašanj občanov pred reševanje stanovanjskega vprašanja delavcev v združenem delu, kar delavci Litostroja ne podpiramo. Pri tem nas moti nedoslednost zakonodajalca, ki dopušča oblikovanje sredstev za stanovanjsko graditev iz dohodka le za solidarnostne namene, to isto možnost pa zavrača celo za zagotavljanje minimalnih standardov ob zaposlovanju (samska stanovanja). Nedorečeno je tudi vprašanje planiranja, predvsem obveznosti posameznih nosilcev niso jasne. Pogrešamo sistemske rešitve zagotavljanja pomoči mladim družinam, nejasna oziroma premalo opredeljena je vloga družbenopolitične skupnosti pri zagotavljanju pogojev za družbeno usmerjeno stanovanjsko graditev ter odnosi med posameznimi udeleženci pri izgradnji celovite soseske. Nejasni so tudi odnosi med udeleženci pri sporazumevanju v okviru interesne skupnosti, še posebej med skupnostmi stanovalcev, kot nosilcev hišne samouprave in delavci v združenem delu, kot nosilcev pravice razpolaganja s stanovanji v družbeni lastnini. Na področju samoupravne organiziranosti menimo, da ni docela izpeljano načelo neposrednega odločanja delavcev o vprašanjih, ki sodijo med njihove neodtujljive pravice. Zakon pušča popolnoma odprto vprašanje vloge bank na področju stanovanjskega gospodarstva, kakor tudi njihove ustrezne samoupravne organiziranosti. Menimo, da predvideni način financiranja stanovanjske graditve ne zagotavlja, da se obseg stanovanjske graditve ne bo zmanjšal. Zakon bi moral tudi opredeliti vprašanje sredstev, ki se po dosedanjih predpisih združujejo pri Stanovanjski skupnosti. V zakonu tudi pogrešamo jasne opredelitve, da se solidarnostna sredstva združujejo po sedežnem principu organizacije združenega dela, kot je bilo nakazano s stališč republiške skupščine.

Našteta stališča so bila hkrati s konkretnimi pripombami po posameznih členih iz osnutka zakona o stanovanjskem gospodarstvu posredovana preko delegacij Samoupravni stanovanjski skupnosti občine Ljubljana-Siška ter Zborni združenega dela občinske skupščine, Republiškega svetu Zveze sindikatov Slovenije ter Komiteju za varstvo okolja in urejanja prostora.

H. Colja

POZOR — ŽELEZNIŠKI PREHOD

Hitreje, vendar veliko bolj pazljivo

Že nekaj časa na Djakovičevi cesti preurejajo prehod čez železniško progo Ljubljana-Jesenice, ki bo po končanih delih bolj prepusten za promet, zaradi naših dosedanjih navad pa tudi precej nevarnejši. Vsi smo bili navajeni, da so se zapornice spustile približno 5 minut pred prihodom vlaka, zato smo to izkoriščali in hodili mimo spuščeni zapornici. Z avtomatizacijo pa se bo ta čas bistveno skrajšal. Avtomatska naprava, ki je montirana 990 m pred prehodom, bo vključila zapornice točno 31 sekund pred prihodom vlaka na prehod, izključila pa jih bo 5 sekund po prečkanju vlaka. V tem času se bodo prižgale tudi luči oziroma semafor na prometnem znaku pred progo. Glede na to, da pelje vlak z maksimalno hitrostjo 115 km/h in da pred prehodom ne more več zavreti, je potrebno DOSLEDNO SPOŠTOVANJE CESTNE IN ŽELEZNIŠKE SIGNALIZACIJE. Nespoštovanje je v vsakem primeru popolnoma neodgovorno in smrtno nevarno, glede na to, da je treba počakati le pol minute, pa tudi čisto nepotrebno. Torej bodimo disciplinirani in hodimo čez progo varno!

M. M.

SODELOVANJE Z DO FENI

10. junija sta obiskala Litostroja predsednik poslovnega organa metalurškega kombinata FENI Nikola Minčev in sekretar OK ZK pobratene občine Kavadarci Djoko Žarkov. Gosta sta prišla v spremstvu predsednika skupščine občine Ljubljana-Siška Franca Dejaka, v Litostroju pa jih je sprejel pomočnik generalnega direktorja Darinko Kolbl, predsednik kolegijskega poslovnega programa SOZD ZPS Boštjan Barborič in ostali vodilni družbenopolitični delavci sozda ZPS in Litostroja. Namen obiska je bila predstavitev dela in proizvodnega programa delovnih organizacij in sozda ter dogovor o tesnejšem gospodarskem sodelovanju. Glede na to, da delovna organizacija FENI proizvaja zelo kvalitetne zlitine železa, niklja in kroma, ob tem pa ne bi želeli prodajati čistih surovih, želijo sami ali v kooperaciji z ostalimi jugoslovanskimi delovnimi organizacijami izdelovati izdelke in le-te prodajati na domačem ali tujem tržišču. Te zlitine, po katerih je vedno večje povpraševanje tako pri nas kot na tujem, so vsekakor zanimive tudi za Litostrojo in ostale članice sozda ZPS, zato se bodo na podlagi tega obiska kmalu lahko začeli tudi konkretni dogovori o medsebojnem sodelovanju.

Gostje so si po pogovoru ogledali še naše proizvodne obrate, v časih dvodnevnega obiska v Sloveniji pa so imeli razgovor tudi s predsednikom gospodarske zbornice Slovenije.

M. M.

PROGRAMSKO VOLILNA KONFERENCA ZSMS

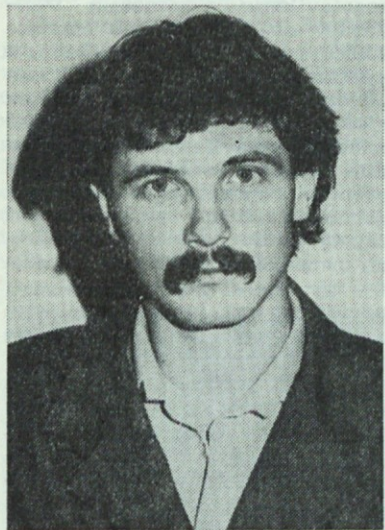
Zaupati v lastne moči

10. junija sta bila na programsko volilni konferenci ZSMS soglasno izvoljena novi predsednik mladine KS Litostroj Toni SKUŠEK in sekretar Dušan JOVANOVIČ.

Iz programsko volilne konference ZSMS (Foto: M. M.)

Na konferenci, ki so se je udeležili novi in stari delegati koordinacijskega sveta, predsedniki OO ZSMS in predstavniki ostalih družbenopolitičnih organizacij Litostroja, so mladinci obravnavali poročilo o dosedanjem delu mladine, finančno poročilo in potrdili sprejem novih pravil o delovanju koordinacijskega sveta. Po poteku mandatnega obdobja so razrešili tudi dosedanjega predsednika Radula JASNIČA in sekretarja Lajoša SIČA ter dosedanje člane KS ZSMS. Ob koncu konference so novoizvoljeni delegati na podlagi dobro organiziranih kandidacijskih priprav tudi soglasno potrdili izvolitev novega predsednika in sekretarja. Dosedanji predsedniki osnovnih organizacij mladine pa so za svoje delo in angažiranost prejeli zahvalo in knjižno nagrado.

Novi predsednik KS ZSMS Litostroj Toni Skušek (Foto: E. L.)

Na žalost po poročilu o delu mladine ni bilo posebne razprave. To morda velja pripisati mnogim sestankom koordinacije predsednikov ali koordinacijskega sveta, kljub temu pa najbrž ne bi bilo odveč nekaj konkretnih dogovorov za skupne akcije s predstavniki ostalih DPO. Največ je o sodelovanju in vlogi mladine polemiziral tovariš Vukosav ŽIVKOVIČ, ki je sodeloval predvsem kot Litostrojčan in dober poznavalec razmer, sicer pa širše razprave niti po poročilu o dosedanjem delu mladine niti po sprejemu akcijskega programa za naslednje obdobje ni bilo. Glede na številno udeležbo mladincev in ostalih predstavnikov DPO, ki so vsi pokazali pripravljenost za sodelovanje, pa lahko upamo in pričakujemo, da se bodo v takšni sestavi še sestali in se dogovarjali za skupne akcije. Uspeh gotovo ne bo izostal.

In kdo sta nova predstavnika mladine Litostroja?

Novi predsednik je Toni SKUŠEK, petindvajsetletni mladinec iz tozda Obdelava. V Litostroju se je zaposlil leta 1972 po končani poklicni šoli v IC, v ZSMS pa je

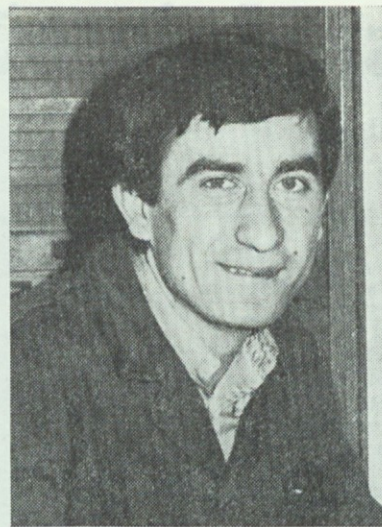
udeležil tudi mladinskih delovnih akcij in bli za svojo prizadevnost nagrajen z udarniško značko.

Kot predsednik osnovne organizacije in član KS ZSMS dobera pozna delo litostrojske mladine. Večkrat je prevzel in tudi uspešno izpeljal pomembne mladinske in druge akcije, zato si je pridobil zaupanje mladincev, ki so ga izvolili za predsednika. V izjavah kratek, vendar jedrnat in odločen, je o dosedanjem in bodočem delu mladine dejal naslednje:

»Do sedaj je bilo v delu mladine preveč poudarka na koordinacijskem svetu, zato naj bi delo pretežno prešlo na mladince v osnovnih organizacijah. KS naj bi v bodoče delo koordiniral, v tem smislu je sestavljen tudi pravilnik o njenem delovanju. Pobudniki večine akcij bi morale biti osnovne organizacije, koordinacijski svet pa bi jih skušal prenesti v širino. Delo mladine je precej odvisno od dobrega ali slabega dela predsedstva in predsednika. V tej trditvi izhajam predvsem iz svojega dela, saj vem kako pomembno je zavzeto delo predsednika, ki mora biti nekakšen motor osnovne organizacije.

Pri delu mladine lahko ugotovljamo, da smo kadrovske pomanjkljivosti. Kljub vsemu je še vedno prisotna dokajšnja nezainteresiranost množice mladincev, vzrok nedelavnosti vodstev pa je verjetno tudi premajhna družbenopolitična usposobljenost. Seminarji, ki jih organiziramo vsako leto so vsekakor pozitivni, vendar je samo takšno izobraževanje premalo.

Menim, da bo najtežja in najodgovornejša naloga v tem trenutku, skupno z Zvezo sindikatov in Zvezo komunistov, krepitve gospodarskega stanja. Prizadevanja celotne družbe težijo k večanju izvoza in k preusmeritvi na domače surovine ter k

Dušan Jovanovič je bil izvoljen za novega sekretarja KS ZSMS Litostroj (Foto: E. L.)

uporabi lastnega znanja. Naloga vseh mladink in mladincev je dosledna podpora začrtanim opredelitvam in prispevanje svojega deleža z zavestnim delom na slehernem področju. Zaupati moramo v lastne sposobnosti in znanje in to čim uspešneje uporabiti pri svojem delu. Zavedati se moramo, da bomo le ekonomsko trdni in stabilni lahko ohranjali in branili našo politično neodvisnost.

Za sekretarja koordinacijskega sveta ZSMS Litostroj pa je bil izvoljen trindvajsetletni Dušan JOVANOVIČ, ki se je v Litostroju zaposlil leta 1973. Najprej je delal v montaži dieselskih motorjev v nekdanjem tozdu FI, po vrnitvi od vojakov pa v montaži viličarjev v sedanjem tozdu TVN.

V mladinskih organizacijah aktivnejše dela šele po odsluženem

vojaškem roku, kar pa je pogojeno predvsem z manjšim tozdom, kjer lahko laže deluje. Najprej je bil član predsedstva OO ZSMS, potem je bil eno leto predsednik osnovne organizacije, zatem pa še predsednik komisije za idejnopolično delo in član KS ZSMS. V tem času se je udeležil tudi trimesečne politične šole, zdaj pa je izvoljen za sekretarja.

Delo litostrojske mladine pozna, zato je tudi lahko spremljal težave, ki jih je mladinska organizacija imela. Ugotavlja, da je bilo največ težav ravno zaradi pogostega menjavanja vodstva, sicer pa je mladina delala dokaj dobro. Mnenja je, da bi morale ostale družbenopolitične organizacije mladini posvetiti več pozornosti, saj so to kadri, ki bodo kasneje prevzeli politične funkcije tudi v ostalih organizacijah — prejšnje delovanje pa je lahko samo dobra podlaga za bodoče delo. Tudi on se strinja s trditvijo, da bi delo moralo preiti iz koordinacijskega sveta na osnovne organizacije, ob tem pa naj ne bi obstajale več razne stalne komisije — nosilke akcij, temveč bi se namesto njih pač po potrebi oblikovale komisije, katerih člani bi prevzeli, vodili in izpeljali posamezne akcije.

Novi predsednik in novi sekretar sta se pri delu v mladinski organizaciji pogosto srečevala že prej, zato se tudi dobro poznata. Pripravljena sta sodelovati, saj se zavedata, da bo le tako lahko njuno delo učinkovito. Enotna sta si v mnenju, da morata delati povezano, med seboj sodelovati in zastopati skupna stališča, ki naj bi bila objektivno najboljše. Tak način dela pa bo seveda tudi porok za njegovo uspešnost. To pa jima vsekakor tudi želimo!

M. M.

Zgodovinski jubileji

V obdobju po 1928. letu, ko je izvoljeno novo ožje partijsko vodstvo in ko se v tem vodstvu pojavijo mladi kadri, neobremenjeni s preteklostjo, se v partiji začne njeno obnavljanje in vračanje k ljudskim množicam, kar ima za posledice nov polet revolucionarnega gibanja.

Organizacijam in njihovim vodstvom v domovini je uspelo, da so se vse bolj utrjevale in prilagajale svojo taktiko političnega boja novemu položaju. Vodstvo v tujini pa se spet začne razhajati, zapleta se v prepire in grupaštvo. Neenotnost in medsebojna trenja povzročijo popoln razkroj, tako da centralno vodstvo konec leta 1931 praktično sploh ne obstaja več. Zaradi tega kominterni 1932. leta imenuje novo začasno vodstvo — politični sekretar postane Gorkič. Ko je takrat kominterni obravnavala politični položaj v Jugoslaviji in razmere v KP Jugoslavije, je s tem v zvezi sprejela resolucijo, ki pa se ni dosti razlikovala od prejšnjih stališč, le taktiko boja komunistov je postavila nekoliko bolj prožno. Pri tem je tudi napačno ocenila položaj v partijskih organizacijah, trdeč, da vlada v tej partiji grupaštvo in politikantstvo. Do takega napačnega sklepa je kominterni prišla zaradi razmer, ki so vladale v centralnem komiteju na Dunaju, pri tem pa se ni potrudila, da bi dognala resnično stanje v partijskih organizacijah. Za take ocene kominterne je bil glavni vzrok velika togost internacionale, saj je zaradi ocenjevanja socialnodemokracije zameglila osnovne ocene stanja v komunističnih partijah. Prav ocena, da je socialna demokracija oportunistična in protirevolucionarna in se z njo ni mogoče sporazumovati, je bila pomembna. Zato je bila usmerjena vsa aktivnost v boj in obračun s socialno demokracijo in šele nato v akcijo za spremembo družbenoekonomske ureditve.

Precej so razpravljali tudi o pohodu fašizma po evropskih državah. Vse te spremembe in gibanja, novi družbeni odnosi itd. so vodili kominterni, da je na šestem kongresu sprejela nov politični program, ki je opredeljeval strategijo in taktiko boja delavskega razreda proti novim pojavom in nevarnostim. Prav tako so sprejeli oceno stanja v posameznih partijah, kajti predhodne ocene so bile na dokaj majavih nogah in niso bile odraz realnega stanja.

Prav v Jugoslaviji je proces obnavljanja partije tekel izredno uspešno in potrebne so bile nove oblike in metode dela v vseh sredinah. Tako so se začele obsežne priprave članstva na 4. partijsko konferenco v Ljubljani, ki je bila 1936. leta. Zaradi sprejetja izredno pomembne vsebine ima značaj kongresa. Na konferenci je bila podana celovita ocena stanja in program dela za prihodnjo konferenco. Ta konferenca pa pomeni tudi sklepno dejanje v organizacijskem utrjevanju in obnavljanju partije po udarcih, ki jih je pretrpela pod diktatorskim režimom.

Kmalu po sedmem kongresu kominterne leta 1935, ki je ocenil naloge komunističnih partij in aktiviral vse napredne demokratske sile v boj proti naraščajoči fašistični nevarnosti, so se povsod lotili priprav na ustanovitev protifašistične ljudske fronte.

Tako je bil sklican tudi plenum centralnega komiteja KP Jugoslavije. Splitski plenum je v duhu stališč sedmega kongresa kominterne zdaj še jasneje določil organizacijske in politične naloge partije pri ustvarjanju ljudske fronte. Še posebej je bilo opredeljeno, da je potrebno z bolj prožno politiko pri zbiranju vseh naprednih sil v ljudsko fronto močno povečati aktivnost in zbirati okoli sebe najbolj vnete privrženice. Obsodili so tudi vsakršno sektaštvo in dogmatizem, ker partija sicer ne bo dovolj učinkovita. Z vrnitvijo organizacijskega sekretariata CK KPJ 1936. leta v domovino (vodil ga je Josip Broz-Tito) so bili izpolnjeni temeljni pogoji, da premostijo gledišča in akcije vodstva in partijskih organizacij. Organizacijski sekretar tovariš Tito je z vrnitvijo omogočil in vzbudil organizacijsko in idejnopolično zgrajenost partije po načelih, za katere si je že prej toliko časa prizadeval. Bistvo teh prizadevanj bi lahko strnil v naslednje značilnosti.

Občina Šiška je praznovala

Letos praznujemo občinski praznik 22. junija že osmič. Na ta dan je bilo leta 1941 v Bernardovi hiši na Vodnikovici cesti številka 27 ustanovljeno glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, kar predstavlja mejnik v nastajanju slovenskih oboroženih sil med NOB.

V tridesetih letih je Šiška zrasla iz majhnega urbanega predmestja Ljubljane in številnih kmečkih naselij v ljubljansko četrt in je po številu prebivalcev največja občina v SR Sloveniji in na osmem mestu v Jugoslaviji. Šiška je na čelu v Sloveniji tudi po dohodku, ki je ustvarjen v občini iz industrije, v jugoslovanskem merilu pa je na osmem mestu. Narodni dohodek na zaposlenega je za 60 odstotkov višji od slovenskega povprečja. To so podatki, ki kažejo, kako narašča standard v naši občini, na žalost pa tak napredek spremljajo tudi nekatera neskladja v razvoju. To je nedokonzana urbanizacija sosesk, zaostajanje družbenih dejavnosti, zaostretev ekoloških problemov, premajhno varstvo kmečkega prebivalstva, previsoka stopnja zaposlovanja in tako naprej. Vrsta del neskladij je že upoštevana v srednjeročnem planu, še več pozornosti pa jim je namenjeno v pripravi in realizaciji naslednjega srednjeročnega plana v letih od 1981 do 1985.

Po besedah predsednika skupščine občine Ljubljana-Šiška tovariša Franca Dejaka bi moral srednjeročni plan še bolj slediti načelu »Vse za človeka!«, pri čemer ne gre samo za osebni življenjski standard, temveč tudi za družbeni standard, za humanizacijo življenja in dela ter vzajemnost in solidarnost.

Letos je bila osrednja slovesnost v počastitev praznika Šiške v krajevni skupnosti Hinko Smrekar na stadionu Železničarskega športnega društva Ljubljana, ki letos praznuje 60-letnico ustanovitve. Na slavnostni akademiji je sodelovalo okrog 2000 učencev, dijakov, kadetov in vojakov.

Slovesnosti se je udeležila tudi delegacija iz pobratene občine Kavadarci in številni drugi gostje. Na osrednji slovesnosti so podelili še nagrade in priznanja najzaslužnejšim delavcem, delovnim ljudem, samoupravnim organizacijam in skupnostim.

Novi predsedniki DS

NADALJUJEMO S PREDSTAVLJANJEM
PREDSEDNIKOV TOZD/DS

MIHAEL ŽILAVEC, TOZD PUM — V Litostroju od 1951. leta, medfazni kontrolor v jeklo livarni.

Vseh 30 let razvijanja samoupravnih odnosov v TZ Litostroju sem bil aktivno prisoten in zato ob jubileju lahko resnično trdim, da so vsa ta leta delavci v vedno večji meri prevzemali nase odgovornost za dobro svoje tovarne. Se le v zadnjem obdobju petnajstih let pa so začeli postopoma odločati tudi o svojem ekonomskem položaju. Nova ustava in ZZD sta temu dala še poseben poudarek.

Današnji medsebojni družbenoekonomski odnosi v združenem delu so del velikega in dolgotrajnega procesa, v katerem bomo morali te odnose razvijati še naprej.

V TOZD PUM smo vsa ta leta aktivno razvijali samoupravne odnose in s svojim delom redno poskušali dati svoj prispevek k razvoju samoupravljanja v celi delovni organizaciji. Ko prevzemam funkcijo predsednika DS TOZD PUM mi dosednji veliki dosežki naše temeljne organizacije na področju uveljavljanja novih družbenoekonomskih odnosov nalagajo posebno dolžnost, da skupaj z drugimi člani DS TOZD PUM te odnose razvijamo še naprej v duhu določil zakona o

združenem delu. To pomeni, da bomo morali od samoupravnih skupin do zborov delavcev še veliko storiti zlasti na področju izpolnjevanja našega gospodarskega načrta, da bomo s tem uveljavljali naš in širši družbenoekonomski položaj.

Posebno pozorno in poglobljeno bomo usmerjali vse akcije v zvezi s pripravo plana za novo srednjeročno obdobje 1981—1985, pri čemer bomo zlasti pazili, da bodo planski elementi zasnovani na večanju produktivnosti dela. Upoštevaajoč potrebe cele delovne

organizacije in širše družbene skupnosti bomo zgradili nove zmogljivosti, s katerimi bomo omogočali, da bo Litostroj usposobljen za izdelavo večjih strojev zlasti na področjih, kjer je že do sedaj užival ugled tako doma kot tudi v svetu.

Naša temeljna organizacija je kot najstarejša v Litostroju prav sedaj na kadrovske prelomnice, ko mnogi, ki so ustvarjali, kar danes imamo, odhajajo v pokoj in njihova mesta prevzemajo mladi delavci. Zato kadrovske politiki posvečamo posebno skrb in ob vseh naložbah kot pomemben dejavnik poudarjamo skrb za boljše delovne pogoje.

V TOZD PUM smo zlasti zadovoljni, da smo že doslej razvili samoupravne odnose do takšne mere, da tako politične organizacije kot tudi celotno vodstvo delujejo aktivno in pozitivno ter z vso odgovornostjo. Zato se počutimo v našem delovanju vsi enakopravni na vseh področjih našega delovanja. Zato smo tudi trden in enoten kolektiv, ki dosega na vseh tržiščih dobre rezultate.

Ob 30-letnici samoupravljanja bomo naše napore za doseganje tako gospodarskih kot tudi družbenopolitičnih ciljev še povečali. Pri tem se bomo spomnili tudi vseh tistih naših sodelavcev, ki so težke in odgovorne samoupravne dolžnosti opravliali v tem 30-letnem obdobju.

JANEZ GOGALA, TOZD NABA — v Litostroju od 1958. leta, sedaj komercialist I na domačem trgu

Ob tridesetletnem jubileju samoupravljanja — edinem primeru v zgodovini delovnih ljudi, želimo v našem tozdu delovati predvsem delovno. Zakaj tako?

Cepav smo ena izmed mlajših temeljnih organizacij združenega dela s podedovanim slabo razvitim čutom za samoupravne odnose, vendar v zadnjem času beležimo viden napredek. Čutimo, da se sleherni delavec zaveda svoje samoupravljalске dolžnosti. Pri odločanju vseh delavcev je sleherni delegat delavskega sveta posebno odgovoren, da se pri tem v enaki meri odražajo tudi dolžnosti.

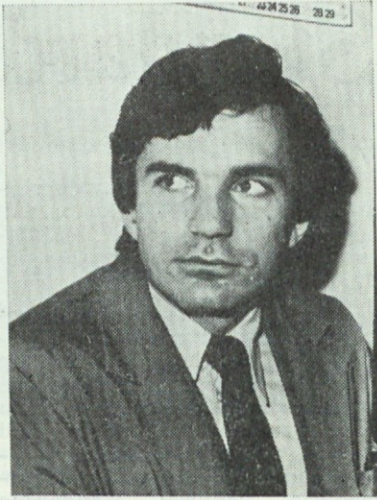
Formirani smo za preskrbo s materialom ter storitvami za vse proizvodne tozde. Pri teh zadolžitvah moramo upoštevati čas stabilizacije gospodarstva, gospodarski načrt, naše DO in nestabilnost tržnih razmer, predvsem glede gibanja cen in dobavnih rokov. Zaradi navedenih vzrokov je naše edino izhodišče — maksimalno angažiranje slehernega delavca v našem tozdu.

Zavedamo se nalog in želimo zadostiti potrebam naših proizvodnih tozdov v svoji dejavnosti. Želimo pa si tudi urejeno in koordinirano planiranje — edini porok, da opravičimo zaupane naloge, ki stoje pred nami tudi v prihodnje.

STEVO GLUMPAK, TOZD TVN, v Litostroju zaposlen od 1976, po diplomu na fakulteti za strojništvo dela kot razvijalni tehnolog

Le predstavljajte si, koliko je odprtih vprašanj, ki jih je potrebno reševati v tozdu z novo proizvodno halo, kjer se je v enem letu število zaposlenih povečalo za 200 %, kjer je obseg dela zelo raznolik in zajema celotno problematiko proizvodnje talnih transportnih vozil in naprav!

Narava proizvodnje, ki jo lahko imenujemo že kar maloserijska s pogosto ponovljivostjo ni enaka tisti, ki smo ji bili sicer navajeni v Litostroju. Pristop k organizaciji dela je bil zato svojevrsten. Navsezadnje je to terjala tudi zahtevna tehnologija. V delo je vključenih veliko mladih strokovnjakov, ki imajo v tesnem medsebojnem sodelovanju vse možnosti ustvarjalnega dela in uresničevanja sodobnih strokov-

nih in organizacijskih konceptov.

Zanimivo je bilo opazovati rast nove tovarne. Koncept razvoja v neposrednem stiku s proizvodnjo je obrodil vidne sadove in dokazal sebe. Potrebe neposredne proizvodnje so narekovale vlaganja v razvoj in opremo in rezultate razvoja je proizvodnja takoj uporabila.

Seveda smo v TOZD TVN še daleč od stanja, s katerim bi bili zadovoljni, zato so naloge delavskega sveta kot najvišjega samoupravnega organa, odgovorne in zahtevne.

Zavedati se moramo, da smo kljub vsemu še neformalno v obdobju preizkusne proizvodnje, ko so še kako potrebni intenzivni napori za stabilizacijo in pocienitev proizvodnje.

V zvezi s tem bodo napori vseh delavcev usmerjeni najprej v povečanje odgovornosti in discipline dela vsak na svojem področju. Dobre in vestne delavce moramo ustrezno nagraditi. Akcija za doseg delitve osebnih dohodkov po učinkovitosti pri delu ne sme zamreti. Čim prej moramo novosprejetmu pravilniku pridružiti tudi realno normiranje, kot osnovni pogoj za izboljšanje produktivnosti.

Temeljito moramo tudi predlagati odnose z vsemi tozdi in zunanjimi dobavitelji izdelkov, polizdelkov in surovin, ki jih finaliziramo v našem TOZD. Naše delo bo učinkovito le, če bodo odnosi z vsemi dobavitelji urejeni ter plansko, tehnološko in dohodkovno usklajeni.

Čaka nas še veliko dela na področju kadrovske politike in izobraževanja kadrov. Kadrovska zasedenost vnaprej ne bo smela biti več vprašljiva, posebno na delovnih mestih, kjer se uporabljajo osnovna sredstva ogromne vrednosti.

Inventivna dejavnost doslej še ni našla ustreznega mesta in oblike. Naša naloga bo, da najdemo možnosti za ustvarjanje vzdušja, ki bo ugodno za poživitev inventivne dejavnosti na vseh področjih. Vsako izboljšavo, ki bo prispevala k dvigu produktivnosti ali manjšanju stroškov, moramo evidentirati in ustrezno nagraditi.

K uspešnemu reševanju navedenih vprašanj bo prav gotovo pripomoglo vestno in bolj samoiniciativno delo delegatov v delavskem svetu in vseh drugih samoupravnih telesih tozda TVN.

Zgodovinski jubileji

1. Partija ne sme biti revolucionarna sekta, ki čaka v ilegali, da pride ugoden trenutek in šele potem nastopi, ampak mora postati stalna politična gibalna sila. Biti mora realistična in revolucionarna, njena pot naj vodi množice v spreminjanje odnosov.

2. Partija se mora znebiti vseh ostankov frakcijskih borb zato, da se z vso svojo aktivnostjo obrni k množicam in njihovim vsakdanjim problemom. Če bo partija na takih tleh pognala globoke korenine, potem bo tudi lažje in hitreje razčiščevala idejna in politična vprašanja v lastnih vrstah.

3. Vodstvo partije mora biti usmerjeno predvsem k socialnim, političnim, nacionalnim in drugim problemom narodov Jugoslavije, ne pa predvsem h kominterni. Ta sicer lahko koordinira delo mednarodnega delavskega gibanja, ne sme pa imeti take vloge, da bi s svojim vmešavanjem lahko revolucionarno partijo v posameznih deželah odtrgala od množic. V tem času pa je bilo prav vmešavanje kominterne v našo partijo močno prisotno in to je imelo na delo partije ogromne posledice.

4. Tovariš Tito je odločno postavil zahtevo, da mora biti vodstvo v Jugoslaviji. Ena najvažnejših nalog organizacijskega sekretariata je bila tudi uveljavitev sklepa četrte konference, da se ustanovi komunistični partiji Hrvatske in Slovenije. Zaradi pomembnosti sklepov in uresničitev teh sklepov je splitski plenum pomembna prelomnica v delu komunistične partije Jugoslavije.

Ze spomladi 1937. leta, torej po osmih mesecih, je bila aprila na Čebinah ustanovljena Komunistična partija Slovenije. Na ustanovnem kongresu so celovito opredelili dejavnost partije na Slovenskem in pravilno ocenili voljo ljudskih množic o federativni ureditvi Jugoslavije in o združevanju vseh naprednih sil, ki jim je pri srcu usoda slovenskega naroda. Avgusta istega leta je bila ustanovljena tudi Komunistična partija Hrvatske.

Z ustanavljanjem nacionalnih partij je najdosledneje izražena politika Komunistične partije Jugoslavije do narodnostnega vprašanja, ki zanika unitaristično državno ureditev. S tem je tudi jasno povedano, da je narodnostno vprašanje eno izmed temeljnih vprašanj socialistične revolucije in da stopa delavski razred s svojo partijo na čelo svojega naroda v boju za njegovo nacionalno in socialno osvoboditev. Tako se partija še bolj približa množicam. Ko se je partija počutila že dokaj močna, je začela izvajati tudi novo politiko vzgoje in izbire kadrov. Partijske kadre so zlasti ocenjevali po njihovi vnemi in priпадnosti politike partije, po revolucionarni odločnosti in sposobnosti, da deluje med množicami. Vse to se je jasno kazalo tudi pri formiranju vodstva SKOJ in KPJ. V ospredje so vedno bolj prihajali mladi kadri, zbrani okoli tovariša Tita.

Končno je kominterna 1937. leta le privolila, da se vodstvo partije na novo oblikuje, ter da Josip Broz-Tito vodi celotno aktivnost partije, ustvari razmere in pripravi vse potrebno za formiranje novega centralnega komiteja v Jugoslaviji.

Po obsežnih pripravah in predlogih tovariša Tita je kominterna na jesen leta 1938 v celoti potrdila dejavnost, mu zaupala mandat za sestavo novega CK KPJ.

Oblikovanje centralnega komiteja KPJ, ki so ga hkrati tvorili v dolgoletnem boju z buržoazijo prekaljeni borci, je pomenilo izredno pomemben dogodek. S tem je bila tudi odpravljena nevarnost razhajanja v stališčih med vodstvom in organizacijami. Nov centralni komitej je po svoji idejni in politični usmeritvi izražal tista pozitivna nagnjenja in prizadevanja, ki so se oblikovala v dolgoletnem revolucionarnem boju partije, v boju in razvoju partije, ki ga označujejo nenehni notranji, frakcijski boji starega vodstva, zaradi česar so vedno trpeli interesi delavskega razreda. Tovariš Tito pa je z udržitvijo nove linije s sodelavci dokončno oblikoval ožje vodstvo, ki vse do današnjih dni uspešno vodi našo partijo.

M. S.

Branko VARŽIČ, TOZD PTS (SERVIS), zaposlen v Litostroju od leta 1971, planer v tozdu PTS

Delavci v našem tozdu bomo tako kot do sedaj uresničevali svoj družbenoekonomski položaj s tem, da se bomo dosledno zavzemali za uresničevanje zakona o združenem delu in vseh naših samoupravnih dogovorov, ki sledijo iz zakona.

Seveda pa to še ni vse. Predvsem mislim, da moramo vsi svoje delovne naloge in opravila kar najbolje izpolnjevati. S tem bo zagotovljeno, da bomo dosegali skupne cilje. Vsako leto sproti si nalagamo nove stabilizacijske in druge ukrepe, med katerimi so tudi taki, ki niso najbolj usklajeni s samoupravljanjem. To je posledica nedela in nespoštovanja dogovorjenih planskih nalog. Delati moramo več in bolj organizirano, pa bo tudi več dohodka.

KONSTITUTIVNA SEJA KONFERENCE DELEGATOV ŠT. 85

Smo v obdobju, ko se izteka prva mandatna doba organov upravljanja Ljubljanske banke — Gospodarske banke Ljubljana, katere članice so tudi naše temeljne organizacije TVN, PPO, IRRP, IC in ZSE. To je hkrati tudi čas priprav na volitve novih organov upravljanja te samoupravne finančne organizacije. Zato je 7. zbor Ljubljanske banke — Gospodarske banke Ljubljana 11. marca 1980 sprejel sklep o oblikovanju konferenc delegatov in o načinu delegiranja delegatov v zbor banke. Na tem zboru je bil med drugim sprejet tudi sklep, da je nosilka konference delegatov št. 85 delovna organizacija Titovi zavodi Litostroj.

V omenjeno konferenco se poleg naših TOZD združujejo naslednje delovne organizacije: INDOS Ljubljana, Inštitut za varilstvo Ljubljana, Inženiring za gradnjo investicijskih objektov SMELT Ljubljana, Tribuna — tovarna otroških vozičkov, Ljubljana, Komunalno podjetje, Ljubljana, Tehnični muzej SRS, Ljubljana in ZIV TAM Boris Kidrič, Maribor s TOZD PAN, Ljubljana.

Naše TOZD in delovne organizacije, ki se združujejo v konferenco delegatov, ko delegate imenujevali že v mesecu aprilu in maju 1980.

Po svoji dolžnosti je delovna organizacija Litostroj sklicala konstitutivno sejo delegatov 29. maja 1980. Na seji je bil izvoljen za predsednika konference tovariš Peter KOPITAR — delegat TOZD PPO, za namestnika predsednika pa tovariš Stane STALOVSKY — delegat TOZD TVN.

S. Mrkun

Standardizacija

(Nadaljevanje iz prejšnje številke časopisa)

Z uporabo standardov je možno dosežati večje učinke pri isti porabi dela in sredstev, oz. dosežati iste učinke z manjšo porabo.

Brez standardizacije si ne moremo zamišljati racionalnega dela, npr. gradnje stanovanj. Če uporabljamo standardizirana vrata, mislo izdelana po standardu samo vratna krila, ampak tudi podboji, zidar lahko pusti v zidu standardno odprtino, ki je prilagojena velikosti standardne opeke. S tem odpade kasnejše drago prilagajanje in klesanje zidu. Mizar izdeja v vratnem krilu standardne odprtine za standardne ključavnice in tečaje.

Vrata po posebnem naročilu so neprimerno dražja in tudi rok izdelave je mnogo daljši kot za standardna vrata.

Že ta preprost primer prikazuje, da zajema standardizacija enega samega predmeta — vrat — različne panoge in področja. Zato je v večini primerov nemožne izraziti prednosti in koristi standardizacije v denarni vrednosti, izračunati je možno le vrednost prihrankov posameznih ukrepov.

Ti prihranki se seštevajo iz:

- prihranka na obrestih zaradi znižanja vezanih finančnih sredstev,

- izboljšanja faktorja obratovanja zaog, ker se z znižanjem števila postavk povečujejo količine in pospešuje pretok materiala,

- zmanjšuje se število in vrednost nekurantnega blaga,

- zmanjšuje se potreba po skladiščnem prostoru, s čimer se zmanjšujejo stroški skladiščenja,

- zmanjšuje se obseg administrativnega dela,

- omogoča se nabava večjih količin in s tem tudi uveljavljanje količinskih rabatov,

- znižujejo se stroški prevzemne kontrole, ker je treba preizkušati manj različnih kvalit in dimenzij.

V povzetku lahko rečemo, da se prednosti standardizacije kažejo predvsem v manjši vezavi finančnih sredstev, ker so standardni deli vedno nabavljivi in je zato čas skladiščenja teh delov neprimerno krajši.

Zaostritev nacionalne in mednarodne konkurence sili industrijo k vedno strožjim ukrepom za racionalizacijo. Eden od teh ukrepov je delitev dela med industrijo in njenimi kooperanti, ki pa morajo imeti kvalifikacije, izkušnje in kapacitete. Taka delitev pomeni, da morajo kooperanti strogo upoštevati vse ustrezne interne standarde svojega stalnega naročnika.

Standardizacija je bila že od nekdaj dobrodošel instrument racionalizacije in reševanja mnogoterih problemov pri kooperacijah. Pri tem morajo v veliki meri pomagati tudi nacionalne ustanove za standardizacijo.

Intenzivnejše uvajanje standardizacije je nujno potrebno tudi z vidika stalno naraščajoče mednarodne povezanosti gospodarstva. Tako postaja nujno vedno tesnejše sodelovanje med industrijo in njenimi kooperanti tudi preko meja ene države.

Standardizacija je pomembna

tudi na področju servisiranja izdelkov in vzdrževanja orodja, strojev in naprav.

RAZVOJ IN RAZČLENITEV STANDARDIZACIJE

uvajanja reda na določenem področju ni nova. Lahko rečemo, da je stara kot je staro človeštvo, saj je sama narava nakazala pot standardizacije. Primeri iz narave nam to najbolj ilustrirajo. Ali je mogoče bolj precizen standard kot je recimo čebelje satovje, lastovkino gnezdo, atom kisika, molekula vode, govor, pismenke?

Tisto, kar je novo v standardizaciji je pristop k temu predmetu in to šele v XX. stoletju. Potrebo po uvajanju reda, zlasti na področju sporazumevanja je čutil pračlovek. Iz grobih človeških glasov so se razvile besede, katerim je pračlovek določil tudi pomen. V naslednjih stopnjah so se razvile metode prikaza misli v obliki zarez, jamskih risb in klinopisov. Že pračlovek je čutil potrebo po »standardni« izdelavi orodja, orožja, obleke, nakita in taborišč. Pridobljene izkušnje so se sprva prenašale po izročilu, pozneje pa že v pisni obliki — klinopisu, kar lahko štejemo kot prve začetke standardov v današnjem pomenu besede.

Stari Egipčani so gradili piramide z uporabo enotnega orodja in transportnih sredstev. Za gradnjo hiš so uporabljali žgano opeko iz nilskega blata v standardni izmeri 410 × 200 × 120 mm. V starem Rimu so imeli že pisani »standard« za ulite svinčene cevi. Tako se ni smela uli-

vati cev krajša kot 10 čevljev. Stopalčna cev pri takšni dolžini je morala tehtati 1200 funtov, petdesetpalčna cev 600 funtov, tridesetpalčna cev pa 360 funtov itd.

V XV. stoletju so Benečani opremljali svoje ladje s standardnimi vesli, jambori, jadri, topovi itd. Imeli so tudi skladišča rezervnih delov v pristaniških naselbinah.

Se danes so višine ulitih črk enake tistim iz časov Johannes Gutenberg, ki je s svojo iznajdbo ulitih črk podaril človeštvu umetnost tiskanja.

Z uvajanjem »standardov« je človek stremel po enotnem merilu in merskih enotah, zlasti, ker sta promet in trgovina med državami in deli sveta stalno naraščali. Potrebo po enotnem merskem sistemu je povečal tudi sam napredek znanosti, zlasti astronomije, fizike in matematike.

Sele 1875 so določene osnove današnjega metrskega sistema na dekadni osnovi. Toda uvajanje sistema ni potekalo v skladu s tempom razvoja znanosti in tehnike. Tako so ga v Rusiji uvedli šele po Oktobrski revoluciji 1917, v Angliji pa se je začel uvajati šele 1965. leta.

(Nadalj. na 13. str.)

Delegat poroča

20. maja 1980 je bila v občini Ljubljana-Siška, 6. junija pa v veliki sejni dvorani na magistratu 9. seja SIS za gradnjo cest Ljubljana. Na seji so nas seznanili s poslovnim poročilom o zaključnem računu za leto 1979, o planu sredstev in z investicijskim programom za mestno obvozno cesto od Črnuč do Dolgega mostu ter poročali o stanju del na Tržaški cesti, ocenili investicijska dela na Celovski cesti (III. etapa) ter nas seznanili s semaforizacijo v Ljubljani.

Ugotovljeno je bilo, da je bilo leto 1979 najugodnejše v življenju SIS za gradnjo cest Ljubljana, kar se vidi v obsegu opravljenih del:

- dokončno urejena dokumentacija;

- zbrana vsa dodatna finančna sredstva;

- narejen velik premik v neposrednem uresničevanju programa — dokončana je bila Celovška cesta (II. faza), pri čemer dela pri izgradnji zahodne obvoznice, pričetek del na severni in na južni obvoznici.

Na seji so obravnavali plan sredstev in investicij za leto 1980. Ta sloni na nekaterih izhodiščih, ki jih je bilo potrebno upoštevati že v letu 1979 (npr. dela na mestni obvozni cesti odsek Celovška cesta—Dolgi most—Dolenjska cesta ter prenesenih nalogah iz preteklega leta).

V letu 1979 je na pobudo skupščine SIS za gradnjo cest stekla akcija za dodatno zbiranje sredstev. Stališče je bilo, da se zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne sme odlagati izvajanje programa gradnje cest v Ljubljani. Fizična realizacija investicij v letu 1980 naj bi znašala 847,5 milijona dinarjev, kar je za 47% več kot v letu 1979.

Za zagotovitev finančnega pokritja planiranih investicijskih del v letu 1981 bodo morali biti na voljo vsi pričakovani viri sredstev, kot so:

- sredstva vseh temeljnih organizacij združenega dela v Ljubljani po ustreznem samoupravnem sporazumu s sprejeto prispevno stopnjo v višini 5%, kar znese po oceni v letu 1981 270 milijonov dinarjev;

- sredstva samostojnih obrtnikov po ustreznem sporazumu s prispevno stopnjo 5%, ki naj bi za leto 1981 znašala 8 milijonov dinarjev;

- najpomembnejši dodatni vir sredstev v letu 1980 je prispevek splošne porabe Ljubljana, to je 190 milijonov din, vendar bo še potrebno najti način pridobivanja dodatnih sredstev;

- pristojbin za registracijo motornih vozil v letu 1980 niso zvišali, zato pa bo potrebno vztrajati na povečanju sredstev iz tega vira.

Podano je bilo tudi poročilo o stanju del na Tržaški cesti. Cestno podjetje Ljubljana je zagotovilo, da bo servisna cesta ob že-

leznici na Viču končana do 1. julija letos. Do začetka turistične sezone v letu 1981 bo končana tudi rekonstrukcija Tržaške ceste na odseku od Viške ceste do križišča z Zirovnikovo cesto. Do takrat bo prav tako končana izgradnja obeh križišč pri Dolgem mostu in del Tržaške ceste (približno 600 m) kot tudi južna obvoznica Celovška—Dolgi most.

Obravnavali smo tudi oceno investicijskih stroškov za dela na Celovski cesti — III. etapa (rekonstrukcija križišča Celovške ceste z Rusko ulico v dolžini približno 600 m in ureditev avtobusnih postajališč) kar znese približno 134 milijonov din.

V zvezi z urejanjem semaforizacije sistema v Ljubljani so povedali tole:

»Uvedli smo zeleni val na Celovski cesti od Djakovičeve do Kosmačeve ulice v Sentvidu, v teku pa so dela za vzpostavitev zelenega vala na Celovski cesti od križišča z Drenikovo cesto do križišča pri Delavskem domu.

Na Celovski cesti od Djakovičeve proti Sentvidu so bile do nedavnega začetne težave, ki pa niso bile le odraz tehničnih nezmoglosti vgrajenega sistema in neizkušenost Iskrinih strokovnjakov za to področje, temveč tudi nepopolnih podatkov. Tako kot povsod, se je tudi pri nas pokazala potreba, da nove prometne poti zahtevajo sistematično opazovanje in merjenje prometa, za kar pa je potreben določen čas. Na osnovi tako dobljenih podatkov je možno izdelati optimalni program krmiljenja in sinhronizacije semaforiziranih križišč.

I. Gantar

OB 13. FESTIVALU MLADIH

Svečanost za zmagovalce

V sredo, 4. junija 1980 ob 12.45 smo imeli v kinodvorani izobraževalnega centra manjšo slovesnost, namenjeno našim učencem — nagrajencem 13. festivala dela mladih Jugoslavije. Slovesnosti so se udeležili predstavniki družbenopolitičnih organizacij Litostroja, po trije predstavniki razrednih skupnosti in celoten učiteljski zbor našega izobraževalnega centra.

Najprej je ravnatelj Hrabroslav PREMELČ povedal nekaj besed o festivalu, o tekmovanju in o njegovem pomenu, nato pa posebej pohvalil naše tekmovalce, ki so dosegli vidna mesta: Andrej NUČIČ (1. mesto med tehničnimi risarji), Zvonka TURKA (2. mesto), Matjaž MAVSARJA (5. mesto med rezkalci) in Miljenka FUSA (7. mesto med strugarji). Za dosežene uspehe jim je iskreno čestital in jim v znak priznanja izročil lepo darilo — knjigo Zakladi Slovenije oziroma knjigo o Ljubljani.

V drugem delu svečanosti so nastopili naši učenci-recitatorji in izvedli recital »Partizanska ljubzenska poezija«, s katerimi so pred petimi dnevi presenetili tudi udeležence 13. festivala dela. Pred sceno, ki je na eni strani simbolizirala trpljenje v ječah in taboriščih, na drugi pa z rdečo metopokralko zvezdo nakazovala borbo v partizanskih gozdovih,

so mladi fantje in dekleta občuteno pripovedovali pesmi naših velikih pesnikov iz obdobja narodnoosvobodilnega boja: Kajuh, Mateja Bora, Iga Grudna, Petra

Levca, Vide Brest, Ivana Minatija in Maričke Znidaršič, med recitacijami pa so se prepletali odlomki iz partizanskih pesmi in napevov — posnetki s plošč in ob spremljavi dveh kitar.

Nastopali so: Minka FERENČEK, Nina DOMA, Ivan NIKOLIČ in Peter UŠTAR, kitarista pa sta bila Tomaž GRUBAR in Luka QRAŽE. Recital, s katerim so uspešno nastopili že na občinski prireditvi v okviru Naše besede '80, so izvedli izredno občuteno in z velikim smislom za podajanje lirске poezije, kar je potrdilo tudi občinstvo v dvorani z zbranim poslušanjem in tišino in na koncu z burnim aplavzom.

Vesna Tome Lamut

Ob zaključku festivala dela so učenci IC priredili recital

Med učenci je precejšnje zanimanje za elektroniko (Foto: K. G.)

Učenci IC so ob tekmovanju pripravili zanimivo in zelo lepo urejeno razstavo o svojih dejavnostih v prostem času (Foto: K. G.)

13. festival dela mladih Jugoslavije

Od 31. maja do 1. junija je bil v Ljubljani 13. festival dela mladih Jugoslavije. Ideja o organiziranju takšnega tekmovanja je nastala v uredništvu glasila »Mladost«, ki je pred trinajstimi leti prvič pripravil akcijo »Iščemo najboljšo šolo in najboljšega mladega delavca«. Prvo tekmovanje mladih delavcev je bilo organizirano v šoli 25. maj v Zrenjaninu. Takrat je tekmovalo 500 mladincev in mladink v 20 panogah.

Naslednja tekmovanja so bila organizirana v raznih krajih Jugoslavije. Nekaterih teh tekmovanj so se udeležili tudi učenci našega izobraževalnega centra in dosegli vidnejše uvrstitve. Najuspešnejši naš učenec je bil Vin-ko Premk, ki je leta 1971 dosegel 1. mesto v poklicu strugar in prejel zlato uro, darilo tovariša Tita.

Uredništvo »Mladosti« je letos zaupalo organizacijo tekmovanja MK ZSMS Ljubljana. V pripravah na festival je sodelovalo veliko mladink in mladincev, predvsem iz delovnih organizacij. S svojo zavzetostjo so pripravili zelo dobre pogoje za tekmovanje in bivanje vseh udeležencev, ki jih je bilo letos okrog 1000 in so tekmovali v 38 poklicih. Med ostalimi delovnimi organizacijami in šolskimi centri je tudi naš izobraževalni center sprejel organizacijo tekmovanja za poklice strugar, rezkalec, strojni mehanik, orodjar in tehnični risar.

V pripravah za izvedbo tekmovanja v teh poklicih je sodelovalo več učiteljev, učencev IC ter mladina Litostroja.

Od vsega začetka smo se zavedali, da festival ni samo tekmovanje in da ni naša naloga samo organizirati tehnično izvedbo tekmovanja, ampak da moramo v času festivala mladim prikazati tudi naše delo in življenje v šoli. Zato so mladi Litostroja organizirali za vse udeležence, ki so tekmovali pri nas, ogled tovarne in razgovor o delu samoupravnih in družbenopolitičnih organizacij.

Učenci naše šole so pod vodstvom učiteljev — mentorjev pripravili razstavo z naslovom »Naš prosti čas«. Razstava v hodniku IC je pokazala gostom — udeležencem festivala, da se naši učenci v prostem času na najbolj pravi način ukvarjajo z najrazličnejšimi dejavnostmi, tako na športnem kot na kulturnem in tehničnem področju. Razstavo so si udeleženci festivala z zanimanjem ogledali in izrekli priznanja razstavljalcem in organizatorjem.

Predsednik mladine Radule Jasnič je nagovoril zbrane takole:

Tovarišice in tovariši, mladinke in mladinci!

Festival dela mladih letos prvič poteka v Sloveniji, zato so se z velikim zadovoljstvom in odzvočnostjo lotili priprav na srečanje mladih. Naša želja, delavci in mladine Litostroja je bila, da se v naši sredini, izobraževalnem centru Litostroj in delovni organizaciji Litostroj čim bolj prijetno počutite in da vaše občutke in spoznanja po festivalu prenesete v sredino, od koder prihajate. S tem boste prispevali svoj delež pri razvijanju bratstva in enotnosti med narodi in narodnostmi Jugoslavije.

V naši sredini pozdravljam vse prisotne goste, vse tekmovalce in spremljevalce, predstavnike samoupravnih organov, vodstva in družbenopolitičnih organizacij in delovne organizacije LITOSTROJ.

Ko se danes začne 13. festival dela mladine so naša srca žalostna, kajti ko prvič med nami ni TITA — predsednika socialistične federativne republike Jugoslavije, predsednika Zveze komunistov Jugoslavije, vrhovnega komandanta Jugoslovanske ljudske armade, revolucionarja, nemajnega borca, humanista, soustanovitelja gibanja nevrščene, našega prvega državljana, državnika sveta, našega velikega učitelja in prijatelja, se moramo toliko bolj odgovorno in zavzeto boriti za njegove misli, ideje in

Veliko pohval in iskrenih izrazov občudovanja je bilo izrečenih predstaviti partizanske ljubezenske poezije, ki je bila izvedena v kino dvorani in so si jo ogledali člani žirij ter tekmovalci. Učenci recitatorji so pod vodstvom mentorice tovarišice Vesne Tomc želi veliko priznanj za res občuteno izpeljan recital in za trud, ki so ga vložili vanj.

Otvoritvene prireditve, ki je bila zunaj pred šolo, se je udeležilo poleg tekmovalcev festivala tudi več družbenopolitičnih delavcev Litostroja. Godba Litostroja je zaigrala nekaj priložnostnih skladb, pevski zbor pa je zapel nekaj pesmi. Zbrane udeležence festivala so pozdravili predsednik mladine Litostroja Radule Jasnič, predsednik konference sindikata Miro Podbevšek in direktor izobraževalnega centra Litostroj Hrabroslav Premelč.

POTEK TEKMOVANJ

V soboto, 31. maja so bila izvedena vsa tekmovanja v vseh poklicih. Najbolj množična je bila udeležba pri strugarjih in strojnih mehanikih. Tekmovalci so dokazali, da so dobro strokovno usposobljeni, delali so z veliko zavzetostjo. Poleg tega pa so si mladi na neposredni način izmenjali izkušnje. Med člani strokovnih žirij je prav tako prišlo do koristnih izmenjav mnenj in stališč, predvsem na področju usmerjenega izobraževanja. Pogovori so bili zanimivi predvsem zaradi živih besed in neposrednega odkritega izmenjavanja izkušenj, ki so si jih že pridobili v drugih republikah na področju proizvodnega dela v delovnih organizacijah in v učilnicah praktičnega pouka v šolskih centrih.

Samo tekmovanje so si ogledali tudi najvišji družbenopolitični delavci, med drugimi tudi član predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc, ki so ga spremljali predsednik Zveze sindikatov Slovenije Vinko Hafner in predsednik ZSMS Boris Bavdek. Gostje so si

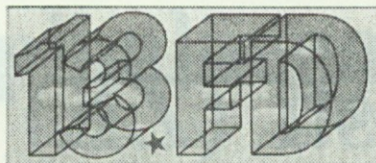
cilje. Titova pot in vse to bo ostalo, se razvijalo, dokler bomo hodili naprej po poti, ki nam jo je začrtal v bodočnost.

Mladinke in mladinci festival dela mladine Jugoslavije ni in ne sme biti samo manifestacija dela, ampak manifestacija najširšega pomena, manifestacija bratstva in enotnosti, prijateljstva, tovarištva in ljubezni do vsega, kar nam je TITO zapustil, kar je dal vsem narodom in narodnostim Jugoslavije.

V nadaljnjem življenju in delu moramo stalno preverjati stanje, hotenje, akcije, iskati nove poti za nadaljnji razvoj socialistične samoupravne Jugoslavije. S takim razvojem bomo mi mladi stalno v vrsti skupaj s člani Zveze komunistov, z našo avantgardo delavskega razreda. Le stalno delo nam bo omogočilo nadaljevati razvoj, ki smo ga tako odločno izvajali do sedaj. S stalnim spreminjanjem stanja bomo torej pravi borci za Titovo pot.

Naša generacija, ki je zrasla v Titovi Jugoslaviji, je in bo sposobna izvršiti vse naloge, ki se postavljajo pred njo.

Zato moramo danes, ko smo se zbrali na 13. festivalu dela mladih, predstaviti vse naše sposobnosti, iznajdljivosti, poklicovinarjev najširšemu krogu ljudi. S tem pa bomo uspešno predstavili tudi Titovo pot, ki jo je kot kovinar vedno uporabljal kot motiv za svoje delo.

z velikim zanimanjem ogledali najprej razstavo naših učencev, nato pa vse tekmovalne prostore. Bili so navdušeni nad samim potekom tekmovanja in zavzetostjo tekmovalcev. Po ogledu tekmovanja so si v spremstvu predstavnikov vodstva tovarne in predstavnikov družbenopolitičnih organizacij ogledali tudi novo proizvodno dvorano TVN v Litostroju.

Po ogledu v Litostroju je tovariš Stane Dolanc obiskal tiskovno središče, kjer je novinarjem spregovoril o svojih vtisih s festivala in povedal, kako gleda na to tekmovanje:

»Mislim, da je to odlična stvar,« je dejal. »Dva glavna vzroka sta, ki me vodita k takšni oceni. Tu lahko zdaj povsem konkretno vidimo in čutimo posledice izobraževanja, vidimo, kako različne oblike in pristope imamo in kako vse to vpliva na mlade ljudi.

Drugi izredno pomemben vzrok je dejstvo, da se na takšnih tekmovanjih srečujejo številni mladi iz vse Jugoslavije, da se spoznajo med seboj, spoznavajo pogoje, v katerih delajo, živijo in se učijo. V Jugoslaviji, kot federativni državi in kot samoupravni skupnosti moramo bolje poznati drug drugega, kajti samo tako bomo drug drugega tudi povsem razumeli. Takšna srečanja pa prav gotovo pomagajo utrjevati to načelo ter krepiti bratstvo in enotnost širše skupnosti.«

NAŠI TEKMOVALCI IN REZULTATI TEKMOVANJ

Tekmovanja, ki so potekala v našem IC, so se udeležili tudi naši učenci. Nastopali so kot člani ekipe mestne konference ZSMS Ljubljana. Dosegli so odlične rezultate. V poklicu strojni mehanik je naš učenec Želimir Krneta dosegel prvo mesto z 992 osvojenimi točkami od 1000 možnih. Učenka Andreja Nučič je dosegla 980 točk v poklicu tehnični risar. Učenec Zvonko Turk je dosegel drugo mesto. Učenec Matjaž Mavsar je bil peti v poklicu rezkalec in učenec Miljenko Fuš sedmi v poklicu strugar. Vsi naši tekmovalci so pokazali zavirljivo znanje in usposobljenost. Njihovih dobrih uvrstitev smo še prav posebej veseli.

V poklicu radiomehanik je našo šolo zastopal učenec našega dislociranega oddelka v Sežani Bojan Trobec. Zasedel je prvo mesto z 990 točkami od 1000 možnih. Že sam rezultat pove, da je tudi on odlično strokovno usposobljen. Vsem našim učencem iskreno čestitamo in se obenem z njimi veselimo njihovih uspehov, saj so k njihov tako dobri usposobljenosti veliko prispevali prosvetni delavci IC.

Prav je, da se na zaključku tekmovanja tudi mi vprašamo, kaj nam takšna tekmovanja pomenijo. Menimo, da je festival dela delovna manifestacija. Festival ne pomeni tekme med delavci, temveč prikaz ljubezni mladih do dela. Festival je izredna priložnost, da se mladina še bolj zbliža, kuje nova prijateljstva, izmenja svoje izkušnje na vseh področjih svoje dejavnosti. Menimo, da je festival dosegel svoj namen. Mladi bodo izkušnje in spoznanja, ki so jih dobili, prenesli v organizacije kjer živijo, iz katerih izhajajo. Festival je tudi priložnost, da se da delu večji poudarek, večjo vlogo predvsem proizvodnega dela.

Festival je končan. K uspešni uvedbi so prispevali svoj delež tudi mladi Litostroja, predvsem pa IC, ki se je ponovno izkazal kot dober organizator in gostitelj. Naši gostje so nam izrekli največja priznanja. Navezali smo mnoga prijateljstva in znanstva. Izmenjali smo mnoge izkušnje tudi na strokovnem področju. Festival je dosegel vse cilje, ki so bili postavljeni. Tudi organizacijsko je bil izpeljan brezhibno in to nam je v velikem zadovoljstvu.

J. Štrumbelj

Na otvoritvi festivala dela je prisotne pozdravil direktor Izobraževalnega centra Hrabroslav Premelč (Foto: M. M.)

V času festivala dela so nas obiskali tovariši Stane Dolanc, Vinko Hafner in Marjan Rožič, ki so si z zanimanjem ogledali potek tekmovanja (Foto: M. M.)

Tov. Dolanc pozorno opazuje mlade tekmovalce pri delu (Foto: M. M.)

Vlak bratstva in enotnosti

V petek, 6. junija dopoldne, si je skupina udeležencev letošnjega »vlak prijateljstva«, ki je pripeljal tudi v Ljubljano, ogledala Litostroj. Nad 70 gostov in njihovih spremljevalcev si je z velikim zanimanjem ogledalo proizvodne obrate in mnogi od njih so bili prvič v tako velik tovarni.

Vlak bratstva in enotnosti je postal že simbol prijateljstva in bratskega sodelovanja med slovenskim in srbskim ljudstvom. Vedno znova pogloblja in ustvarja vezi med delavci — samoupravljalci, občani in organizacijami ter tako na poseben način uresničujemo najsvetlejšo pridobitev naše revolucije: »Bratstvo in enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije«.

Tudi obisk udeležencev »vlak prijateljstva« v Litostroju je bil ves v znaku prijateljstva in vzpostavljanja novih prijateljskih vezí. Številni gostje so med ogledom tovarne stopili med stroje, se pogovarjali z delavci o delu, samoupravljanju, življenjskih pogojih itd.

Prisrčen stisk roke in dobre želje. »Vidimo se v Srbiji,« so bile besede teh kratkih in veselih srečanj.

Številne nerazdružljive vezi združujejo jugoslovanske narode in narodnosti v neločljivo celoto samoupravne socialistične skupnosti. Najsvetlejšje vezi so skovane v najtežjih dneh naše zgodovine in predstavljajo trajne vrednote naše revolucije. Ohranili in še bolj utrdili jih bomo z resničnim prijateljstvom.

K. G.

FRANC SELIŠKAR

Zagotovitev kakovosti (ZK)

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Ob razmišljanju, kako bi bili kos tem izredno povečanim zahtevam za kakovost, so prišla prav vsa spoznanja in izkušnje kontrolnih služb, ki so že pripeljale v bližino rešitve.

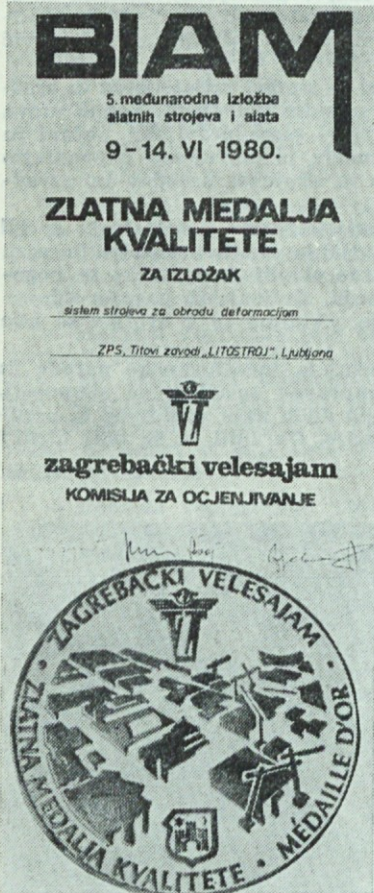
Napaka v preteklosti je bila v tem, da nismo upoštevali, da je kakovost le način izvedbe proizvodne operacije, ne pa posebna operacija za kakovost. Zato se je izkazala za neuspešno podelitev odgovornosti za kakovost posebnim specializiranim (kontrolnim) službam, ki naj bi opravila »operacije kakovosti«.

Odločilen korak je bil napravljen z odpravo napačne delitve dela, ki je v preteklosti ločila, kar je neločljivo: skrb za kakovost od skrbi za izvedbo delovne operacije in za celotno gospodarjenje.

Z uvedbo sistema ZK se na nek način vračamo k sistemu obrtnika — gospodarja, k nedeljni integralni skrbi za kakovost. Naslednik srednjeveškega obrtnika v vsej njegovi celoviti dejavnosti, je današnja delovna organizacija. Prevzela je po njem vse dolžnosti dobrega gospodarja in torej tudi integralno skrb za kakovost. Ne sme se več ponoviti napaka, da bi se zanašali, da bo lahko že sama kontrola zagotovila kakovost. Delovna organizacija se mora z vso preiščlenostjo in angažiranostjo in z vsemi svojimi organi in delavci (samoupravnimi in poslovnimi organi, vodilnimi delavci in izvajalci) zagristi v izvajanje ne le tehničnih, ampak zlasti tudi vseh poslovnih funkcij zagotavljanja kakovosti, za katere ugotavljamo, da so bile doslej zanemarjene.

Kaj vse obsega sistem ZK je najboljši razvidno iz definicije EOVC, ki pravi: »Sistem zagotovitve kakovosti zajema vse dejavnosti in funkcije v zvezi z dosežanjem kakovosti.« Ob tako široki definiciji ZK, je težko najti koga v delovni organizaciji, ki bi bil izvzet iz akcije za kakovost.

Vprašanje zagotovitve kakovosti se pojavi takoj ob sprejetju naročila ali takoj ob postavljanju koncepcije proizvoda in ob oceni njegove primernosti za uporabo. Istočasno se pojavi tudi vprašanje sposobnosti za izdelavo in preizkus; tj. vprašanje ali imamo kadre z znanjem in izkušnjami, ali imamo primerno opremo za izdelavo in preizkušanje, ali imamo surovine in druge materiale, itd.

Priznanje BIAM '80 Litostroju za kvaliteto sistema izdelkov na razstavi (Foto: J. Jereb)

Vse to so velika vprašanja. Odgovor nanje oz. primerna prireditelj vseh pogojev in organizacije, tako, da bo ustrezno ciljem kakovosti, pa zahteva vključitev vseh, zlasti pa vodilnih kadrov.

Nekdo je delovanje sistema ZK na kratko prikazal takole:

- planiraj, kaj boš napravil (za kakovost);
- napravi, kar si planiral;
- zdokumentiraj, kar si napravil.

Naročilo »planiraj« se tiče tako najvišjega vodstva delovne organizacije, vključno s samoupravnimi organi kot tudi pripravljanih faz proizvodnje (zlasti projektive in tehnologije).

»Napravi« pomeni za vodstvo »zahtevaj, naroči, koordiniraj«, za izvajalce proizvodnih operacij pa pomeni »izvedi po zahtevku«.

Naročilo »dokumentiraj« se nanaša najbolj na kontrolo, ki tekoče spremlja rezultate po tehnični dokumentaciji. Nanaša pa se tudi na organe, ki so zadolženi za preverjanje delovanja sistema ZK.

Povečano kakovost zahteva tržišče tako direktno za pomembna naročila (jedrske elektrarne, vesoljska tehnika, vojaška tehnika), kot tudi indirektno na vseh proizvodih preko sistema »odgovornosti za proizvod«. Zlasti v tem, drugem primeru je proizvajalec sam zainteresiran na dobri kakovosti, saj se mu s tem zmanjša verjetnost škodnih primerov; če pa že nastopijo, pomagajo proizvajalcu argumenti o kakovostnem poslovanju dokazovati njegovo nekrivdo.

Značilnost sistema ZK je, da na široko vpeljuje v poslovanje pismene komunikacije in dokumentacije. Le taka oblika namreč lahko uredi jasne in ostre odgovornosti, dobro obveščenost in dobro zagotovi možnost kontrole, s čemer je podana možnost pa tudi ustvarjen pritisk na zagotovitev kakovosti. Dokumentacija postopkov in rezultatov pa hkrati kot že omenjeno, služi proizvajalcu v obrambo ob morebitnih tožbah na sodišču, ko mora že na podlagi suma dokazovati neoprečnost svojih proizvodov.

Kot za vse druge funkcije v delovni organizaciji velja tudi za zagotovitev kakovosti, da se mora obnašati strokovno. Če govorimo o izboljšanju kakovosti, torej mislimo predvsem na izboljšanje enakomernosti, na tako imenovano kvalitativno kakovost. Torej ne gre za nikakoli forsiranje visokih in dragih nivojev, kakovosti, ampak za stroškom in namenu uporabe prilagojeno, vnaprej predvideno oz. dogovorjeno kakovost. Po uveljavitvi sistema ZK torej pričakujemo, da bodo proizvodi primerni (funkcionalni, priročni, lepi), zanesljivi (v določeni življenjski dobi), varni in ekonomični.

Glede na interdisciplinarni značaj funkcije ZK in glede na potrebno močno sodelovanje vseh enot delovne organizacije, je v organizacijskem smislu težišče na dobri koordinaciji. Potrebna je sicer posebna stalna služba za ZK, ni pa tako zelo pomembno, kam spada. Važno je le, da je dovolj neodvisna, oziroma da ima za koordiniranje dogovorjenih ukrepov za krmiljenje in zagotavljanje kakovosti. Konkretno se nam zdi, da je v naši DO primerno mesto zanj v obliki neodvisne službe v skupnih službah ali za skupne proizvode v IRRP.

Danes se sistem ZK zahteva v zahodnem svetu pri vseh proizvajalcih nuklearne opreme, širi pa se tudi na druga področja. Sistem ZK pa se širi tudi v vzhodne države; tako poznamo vzhodnonemški standard o ZK iz leta 1978.

Začetki pripravljanja sistema segajo v Ameriki v zgodnja 60 leta (MIL-Q 9858 A-1963, ASME za nuklearno področje, zlasti pa dokumenti NATO AQP-1 do 9, iz leta 1968). Na teh osnovah so bi-

li izdelovani standardi, ki so se pojavljali od l. 1971 dalje, najprej v Ameriki in Angliji (1972), nato v Franciji in Kanadi (1975) in nazadnje v Zahodni Nemčiji (1979).

V zadnjem času se močno vključuje tudi mednarodna organizacija za standardizacijo ISO, ki je osnovala poseben samostojen odbor na področju ZK, in sicer TC 176. Pri nemškem inštitutu za standardizacijo — DIN, je bil leta 1973 ustanovljen samostojen odbor za ZK (AQS), ki pripravlja izdajo več standardov.

V Jugoslaviji smo se prvič srečali s sistemom ZK pri gradnji nuklearne elektrarne v Krškem (Westinghouse). Tedaj so v svojih delovnih organizacijah uvedli sistem ZK: R. Končar, Đuro Đaković, Hidromontaža-Maribor, Metalna-Maribor; Litostroj se tedaj kljub povabilu NE Krško, ni odzval. Vsak čas pa trkajo na vrata razni kupci, ki nas sprašujejo, če imamo ta sistem že vpeljan.

V našem listu je že v februarju 1974 pod naslovom »Sistem integralne kvalitete«, približno o tej temi pisal tov. Peter Vogrič, žal njegovi pogledi niso našli živega odziva v celotni delovni organizaciji.

Dve različici sistema ZK

Vsak nov sistem je lepo zamišljen in v načelu je navdno vse jasno. detajlih pa »ždi hudič« in na detajl naletiš, ko začneš sistem uvajati.

Sistem ZK je še mlad in zato kolikor toliko enoten, vendar se v praksi opazata dve smeri:

- na sistem orientirana ZK in
 - na proizvod orientirana ZK.
- Prva smer je ameriška, druga pa evropska. V Ameriki se je sistem rodil, zato je bolj čist in popoln; Evropa se mu prilagaja; na proizvod orientiranja ZK pomeni pravzaprav obnavljanje ob zapuščenju starega.

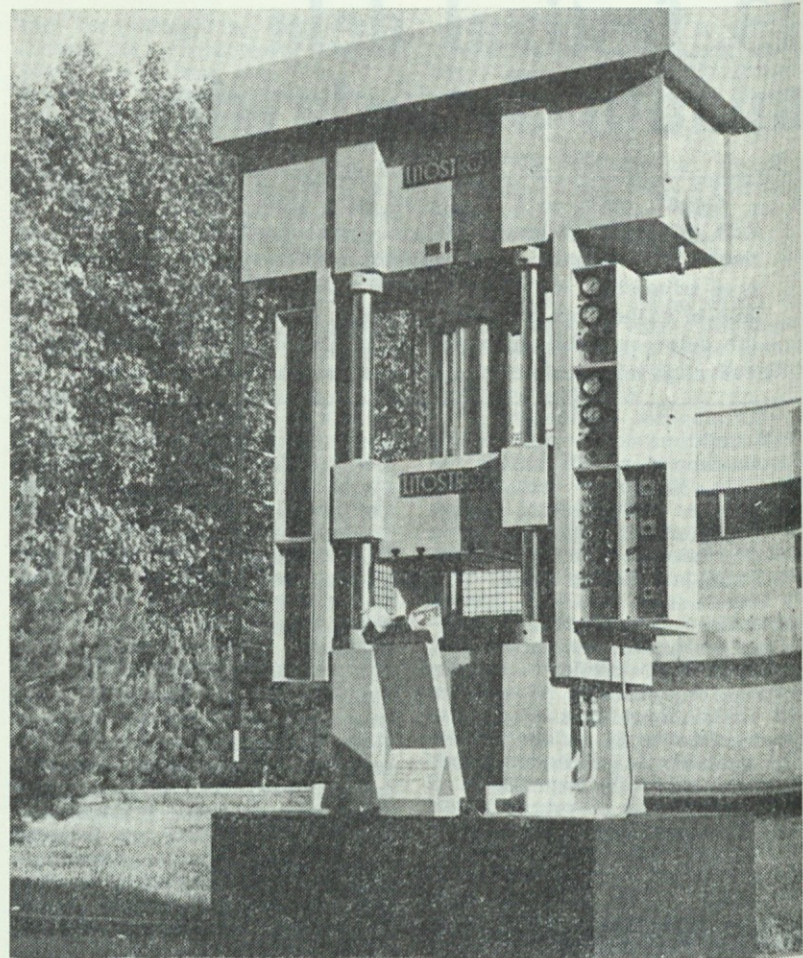
Na sistem orientirana ZK ima težišče na splošnih ukrepih uvažanja in izvajanja sistema. Prednost tega sistema je v doslednejši izgradnji kompletnega sistema, slabost pa v sorazmerno maloobsežnem preizkušanju izdelkov; v prevelikem zanašanju na funkcioniranje sistema pri proizvajalcu. Tuje osebe sicer nadzirajo proizvajalcev sistem ZK, vendar prevladujejo pregledi dokumentacije in organizacije, preizkusi izdelkov pa se opravljajo na preskok in v splošnem preredko. Tipičen primer za to je ravnanje ameriške organizacije ASME. Po določenih začetnih težavah oz. slabih izkušnjah, se sedaj v ZDA preusmerjajo na povečanje obsega preizkušanja proizvodov.

Na proizvod orientirana ZK ima težišče ukrepov za ZK na proizvodih. Prednost tega sistema je v temeljiti kontroli proizvodov, slabost pa v nepopolni izvedbi sistema ZK.

Kadar gre za proizvodnjo zelo pomembnih objektov, je vsekakor treba upoštevati specifičnosti obeh gornjih sistemov in ubirati srednjo pot.

S tem zaključujemo nekatere naše splošne poglede in prikaze sistema ZK kot jih povzemamo po razni strokovni literaturi s tega področja. V nadaljnjem delu članka pa dajemo kratek izvleček iz vsebine najnovejšega predloga nemškega standarda DIN 55355-11. 79), ki govori o osnovnih elementih sistema ZK.

(Se nadaljuje)

Eden izmed razstavljenih strojev, ki je zaradi svoje velikosti ostal na prostem (Foto: D. Androjna)

5. MEDNARODNA RAZSTAVA ORODNIH STROJEV

BIAM '80

Kot na vseh dosedanjih tovrstnih razstavah (bile so štiri) smo se tudi na tej predstavili z izdelki preoblikovalne opreme. Razstavili smo osem strojev, od katerih je bila kar polovica novih izdelkov, ostali štirje pa so bili izpopolnjeni v času po prejšnji razstavi, ki je bila v letu 1978.

Posebno pozornost je vzbujal hidravlični stroj za globoki vlek pločevine tipa HV-1-250 s podajalno napravo, ki avtomatizira streženje. Na prostem smo razstavili dva stroja, od katerih je eden izstopal zaradi svoje velikosti. To je hidravlični vlečni stroj HVO-2-630, tokrat v razstavljeni izvedbi, katerega teža je kar 100 ton. Večji stroj (po teži) na razstavi je bil samo še mehanski vlečni stroj z izvlečno mizo, težak 125 ton, izdelek Železarn Ravne.

Razstava je bila lepo pripravljena. Litostrojanom je tudi to pot uspelo dobro organizirati razstavni prostor. Posebno priznanje gre postavljalcem tako velikih strojev — delavcem TOZD PPO, ki so te stroje postavili v zelo kratkem času. Pri organizaciji in vodenju razstave pa so se izkazali delavci TOZD PRODAJA, pa tudi TOZD IRRP.

Specializirane razstave nam dajejo lepo priložnost za srečanje z dosežki in medsebojno primerjanje. Seveda je poglavitni namen vseh razstavljalcev izdelati čimbolj uporaben izdelek.

Domači proizvajalci so dosegli velik uspeh glede kvalitete izdelkov in uporabe avtomatizacije z numeričnim krmiljenjem. Razkorak med domačimi razstavljalci in gosti je na vsaki razstavi manjši. Na področju razvoja in proizvodnje preoblikovalne opre-

me med domačimi proizvajalci Litostroj vodi tako po izboru kot kvaliteti izdelkov. Železarna Ravne s kvaliteto in lastnim razvojem ne zaostaja. Posebno uspešna je v opremi za avtomobilsko industrijo. Ostali proizvajalci (Jelšingrad, Lola Ribar, MIN) uporabljajo pretežno licenco in ne izstopajo v lastnem razvoju. Na področju opreme za odrezovanje vodijo Prvomajska, Potisje, Lola Ribar in Kikinda. Tu je med mnogimi licencami opaziti tudi lastni razvoj.

Če primerjamo litostrojske izdelke z drugimi izdelki, kaj hitro ugotovimo svojevrstno posebnost kot rezultat neke načelne naravnosti. Le-ta se kaže povsod in v vseh oblikah. Načrtni razvoj poteka stabilno na osnovi združene znanja in se uspešno upira vsem motnjam neznanja. Kakovost izdelkov nenehno raste in se približuje mednarodnim normam. Vsi izdelki so industrijsko oblikovani in kažejo svojstveno pripadnost Litostroju. Najbolj značilno pa je, da v Litostroju razpolagamo s takim akumuliranim združenim znanjem, ki omogoča izdelati nov izdelek v vsakem času in ga brez težav plasirati na trg. To pa je naše največje samozaupanje, da bomo kos tudi povečanim nalogam, ki so pred nami.

P. Vogrič

Pogled na razstavljene izdelke Litostroja na BIAM '80 (Foto: J. Jereb)

Slavnostni koncert pihalnega orkestra

Ob 30-letnici uspešnega delovanja je sindikalni pihalni orkester Litostroj pod vodstvom dirigenta Blagoja Iliča priredil slavnostni koncert. Koncert je bil 30. maja 1980, ob 17. uri in 30 minut v dvorani kina Šiška. Vstopnice zanj so dobili vsi Litostrojčani, mnogi so pripeljali s seboj svojedružine, in dvorana je bila polna. Med poslušalci oziroma gledalci so bili najvidnejši predstavniki družbenopolitičnih organizacij in vodstva Litostroja in mnogi drugi gostje.

Začetek koncerta so oznanile fanfare, zatem pa je naša napovedovalka pozdravila vse prisotne in dejala, da bodo poslušalci gotovo našli v bogatem programu, prikazu dolgoletnega dela, truda in ljubezni do glasbe, tudi kaj za svoj okus.

Predsednik izvršnega odbora sindikalnega pihalnega orkestra Litostroj tovariš Ivan Sabol je prebral pozdravni govor, v katerem se je spomnil tudi tovariša Tita (njegov spomin smo počastili z enominutnim molkom) in nam povedal nekaj o kulturni rasti orkestra v tridesetih letih njegovega obstoja:

»Današnja proslava 30-letnice ustanovitve orkestra sovpada s 30-letnico uveljavljanja delavskega samoupravljanja v delovni organizaciji TZ Litostroj kot temeljne prvine razvoja socialistične samoupravne demokracije. Ustanovljen je bil na pobudo takratnega Krajevnega sveta sindikatov mesta Ljubljane, sestavljali so ga učenci kovinarske šole Litostroj. Z vztrajnim in ustvarjalnim delom se je iz leta v leto razvijal v homogen kolektiv amaterskih ustvarjalcev — entuziastov, polnih ljubezni do tovrstnega kulturnega udejstvovanja.

Z marljivostjo in vajami ter delom dirigenta pa so tako napredovali, da so imeli ob praznovanju 1. maja leta 1950 svoj prvi nastop.

Na podlagi uresničevanja razvojnih ciljev orkestra in ob sedanjih spoznanjih odpiramo pogled v naprej, v novo srednjeročno obdobje razvoja orkestra z novimi instrumenti in novimi skladbami. Menim, da moramo na področju kulturne ustvarjalnosti dograjevati še mnoga nedoročena vprašanja, zato jo je tudi težko planirati, toda delavci Litostroja bomo začrtali svoje cilje. Litostrojčani sprejemamo kulturne dosežke pihalnega orkestra kot sestavino svojega dela in življenja, zato tudi nenehno dograjujemo vsebino.

Tovarišice in tovariši!

Delavci, združeni v pihalnem orkestru, rastejo v čvrst kolektiv, ki želi doseči še višjo kvaliteto naše kulturne dejavnosti z novimi izvirnimi skladbami, ki bodo navduševale nas, krajanje in druge poslušalce.

Dovolite mi, da se v imenu članov orkestra zahvalim delavcem delovne organizacije TZ Litostroj za njihov prispevek k rasti sindikalnega pihalnega orkestra, ki s svojimi rezultati opravičuje dosežene cilje, članom orkestra pa izrekamo iskrene čestitke ob 30-letnici uspešnega delovanja!« je zaključil svoj govor tovariš Ivan Sabol.

Delavci Litostroja smo orkestru vedno stali ob strani. Ustvarjali smo iz leta v leto boljše pogoje za razvoj tovrstne ljubiteljske kulture. Zato so bili njegovi nastopi vedno visoko ocenjeni na različnih tekmovanjih, revijah, manifestacijah v občini, mestu, republiki in tudi izven meja naše domovine.

Spodbudno pri delu orkestra je bilo vedno to, da so se morali člani marsičemu odreči, toda ljubili so glasbo, posebno pa nastope orkestra in kakovost je rasla. Metode dela so postajale sodobnejše, izboljšali so se tudi pogoji delovanja.

Za kadrovsko rast smo vedno skrbeli sami in to delamo tudi danes, toda kulturnemu utripu dodajamo delavski duh. Za nas je razveseljivo, da ljubiteljski interes godbenikov na pihala ne upada, nasprotno, spoznanja prerasčajo v miselnost, ki namerava kulturo predramiti v še večji meri. Ta del ljubiteljske kulture se

Pihalni orkester Litostroj z vsemi svojimi člani (Foto: V. Udovič)

uveljavlja med delavci kot nepogrešljiva sestavina proizvodnega procesa, postaja organska sestavina našega življenja in dela. Bistveno za delavce Litostroja je, da ustvarjamo in uresničujemo take kulturne programe, ki zadovoljujejo naše interese in potrebe.

Priznana vsestranska aktivnost pihalnega orkestra se kaže v nastopih, ki jih ima letno več kot šestdeset. Za svoje delo in dosežene rezultate je orkester prejel vrsto priznanj, diplom in plaket, med katerimi je najdražja tista iz leta 1957, ko jih je poslušal predsednik Tito ob proslavi 15-letnice bitke na Sutjeski in so osvojili prvo mesto med amaterskimi pihalnimi orkestri.

Programska zasnova dela orkestra je zelo raznolika, saj obsega koračnice, borbene napeve, narodne pesmi, simfonije, sodobne skladbe. Pihalni orkester pa ne nastopa vedno sam, pogosto z njim sodelujejo še pevski zbori, vokalni in instrumentalni solisti in drugi. Takšno programsko rast orkestra moramo še nadaljevati!

Kot prvo točko sporeda smo poslušali SINFONJO v »C« du ru Françoisa Josepha Gossecka, francoskega skladatelja belgijskega porekla, ki je živel in deloval na prehodu iz 18. v 19. stoletje. Dolgo in izredno zahtevno skladbo so naši godbeniki izvedli s tankočutno popolnostjo.

Janez Sotlar prejema plaketo za 30-letno sodelovanje v orkestru (Foto: P. Poženel)

Sledila je skladba, polna ritmičnih udarcev na boben — makedonskega narodnega melosa TESKOTO Vilima Markovića. Ladislav Leško, dirigent ljubljanskega vojaškega pihalnega orkestra in znan skladatelj pa je posebej za 30-letnico pihalnega orkestra Litostroj napisal KOVINARSKO CAPRICCIO. Na slavnostnem koncertu smo ga slišali prvič.

O kulturnem utripu današnjega časa je spregovoril tovariš Jože Marolt, predsednik Zveze sindikatov mesta Ljubljane, ki je bil tudi pokrovitelj prireditve. Najprej je v imenu mestnega sveta zveze sindikatov iskreno čestital članom orkestra in tudi vsem tistim, ki so orali ledino v času pred tridesetimi leti in vsem tistim, ki so s svojim aktivnim delom soustvarjali pri rasti pihalnega orkestra.

Ko ob tridesetletnem jubileju pihalnega orkestra Titovih zavodov Litostroj, ocenjujemo njegovo prehojeno pot, njegove uspehe, njegovo povezanost z delavci Titovih zavodov Litostroj, po drugi strani pa odprtost in vpetost v širši prostor krajevne skupnosti, občine in mesta Ljubljane, lahko brez pretiravanja ugotovimo, da so pihalni orkestri kot vsi tisti, ki so s svojim delom prispevali k rasti in širitvi kulturnega živci kovinarske šole Litostroj. Po

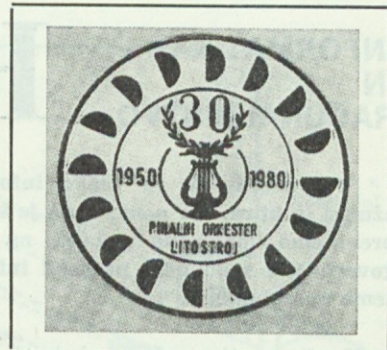
Srebrna lira za 15-letno sodelovanje v orkestru Jožetu Bergantu in Pavletu Torkarju (Foto: P. Poženel)

ljenja, dobršen del postavljenih ciljev kulture dosegli. To je tudi razlog, da smo predlagali, naj dobi pihalni orkester poleg številnih priznanj tudi državno odlikovanje, ki ga bo prejel ob dnevu republike 29. novembra.

Tako je zaključil svoj govor tovariš Jože Marolt, za njim pa je nekaj besed o kulturnem pomenu in vlogi litostrojskega pihalnega orkestra v občini povedal še predsednik Zveze kulturnih organizacij občine Ljubljana-Siška tovariš Vinko Kolar in seveda izrekel iskreno čestitko ob jubileju.

Sledil je kratek zgodovinski prerez razvoja našega orkestra:

Sindikalni pihalni orkester Litostroj je bil ustanovljen leta 1950 na pobudo takratnega okrajnega sveta zveze sindikatov mesta Ljubljane. Sestavljali so ga učen-

nega samoupravnega razvoja.

Zato je konferenca osnovnih organizacij Zveze sindikata delovne organizacije Titovi zavodi Litostroj na svoji seji, 23. aprila 1980 sprejela sklep, da sindikalnemu pihalnemu orkestru Litostroj ob 30-letnem jubileju podeli najvišje priznanje sindikata Litostroj — zlato plaketo.

Odličje je orkestru na slavnostnem koncertu podelil predsednik konference osnovnih organizacij sindikata Litostroj tovariš Miroslav Podbevšek.

Skladba, brez katere ne mine nobena litostrojska prireditev, je zadonela tudi na slavnostnem koncertu. To je skladba Ladislava Leška, LITOSTROJSKA, priljubljena koračnica, ki je tako rekoč že postala skladba našega orkestra. Vžgal je tudi Montijev CARDAŠ, pri katerem je bil solist na harmoniki Alojz Pungartnik, gost orkestra. Dvorana je dobesedno vzvalovila ob temperamentnem ritmu madžarskega plesa. Enkratna je bila tudi izvedba drugega gosta Rajka Stojkovića, ki je ob spremljavi orkestra na klavirju z občudujočo virtuoznostjo zaigral CIRKUS RENZ Petra Gustava. Melodije Glenna Millerja, znanega ameriškega skladatelja lahko glasbe v zadnjem času ponovno postajajo vse bolj popularne. Poleg tega je v litostrojskem pihalnem orkestru nekaj mlajših godbenikov, ki si želijo igrati tudi kakšno modernejšo skladbo. Zato so nam tudi na slavnostnem koncertu zaigrali venček vedno živih zabavnih melodij Glenna Millerja. In kot zadnjo točko sporeda smo v izvedbi litostrojskega pihalnega orkestra in pod taktirko dirigenta Blagoja Iliča poslušali moderno skladbo sodobnega slovenskega skladatelja Bojana Adamiča GAS DO DASKE.

Tako je bil slavnostni koncert končan in poslušalci v dvorani, zadovoljni s programom, ki so ga ponovno spremljali, so burno ploskali »svojemu« orkestru, ki so ga in ga bodo vedno radi poslušali.

SLAVNOSTNA SEJA PIHALNEGA ORKESTRA

Po nastopu na slavnostnem koncertu je imel sindikalni pihalni orkester 30. maja, ob 20. uri slavnostno sejo v delavski restavraciji Litostroj, na njej so posameznikom, organizacijam in društvom podelili lire in plakete za delovanje v orkestru oziroma za sodelovanje.

1. Konferenca osnovnih organizacij sindikata delovne organizacije Titovi zavodi Litostroj je v skladu s 50. členom pravil orkestra in na predlog skupščine orkestra podelila priznanja — bronasto, srebrno in zlato liro za 10, 15 in 25-letno delovanje v orkestru. Lire je podelil predsednik konference osnovnih organizacij sindikata delovne organizacije Titovi zavodi Litostroj tovariš Miro Podbevšek.

● Bronasto liro sta prejela za 10-letno delovanje v orkestru: Damir Jurak, Pero Kuzmanič

● Srebrno liro za 15-letno delovanje v orkestru:

Jože Bergant, Jani Fuss, Andrej Golob, Marjan Gradišar, Franc Mihelič, Metod Štefulja, Pavle Torkar

● Zlato liro za 25-letno delovanje v orkestru:

Anton Fortuna, Mitja Kajfež, Ciril Pavlin in Franc Gregorc

2. Predsednik pihalnega orkestra tovariš Ivan Sabol je ob 30-letnici delovanja orkestra na podlagi 50. člena pravil in sklepa skupščine orkestra za dne, 19. maja (Nadalj. na 12. str.)

Plaketa za dolgoletno organizacijsko vodenje orkestra Anteju Buriču (Foto: P. Poženel)

INFORMATIKA
IN
RAČUNALNIŠTVO

Hardware

Pravzaprav je za vsako informacijo najvažnejše, da je točna, ažurna in hitra, kar pomeni, da je še kako pomembno, kako hitro lahko prenesemo konkretne podatke na računalniške pomnilne medije, če govorimo o sodobnem prenosu informacij, ter jih obdelane posredujemo uporabnikom.

Konfiguracija našega obstoječega računalnika pa nam že zaradi tehnološke zastarelosti ne omogoča hitrega zajemanja podatkov in posredovanja le-teh v tako kratkih časovnih intervalih v kakršnih jih koristnik dejansko potrebuje. Vzemimo samo zajemanje podatkov na luknjane kartice, ki je ne samo zelo drago, temveč tudi zelo netočno zaradi človeških napak, pa tudi odkrivanje in popravljanje je zelo zamudno. Podobni problemi nastajajo tudi s programi, ki jih imamo stalno v uporabi okrog 350.

Jasno je, da se oblike informacij stalno spreminjajo, s tem se morajo spreminjati tudi programi. Popravljanje programov je še bolj dolgotrajen postopek, kot recimo popravljanje napak na luknjani kartici. Povprečen program popravljamo in testiramo dan, dva ali več. Testiranje programov tudi zelo motilno deluje pri obdelovanju podatkov na sistemu in jemlje njegove, že tako zasičene kapacitete.

Medtem pa se je računalniška tehnologija tako izpopolnila, da moderen pretok podatkov in informacij omogoča, da je ciklus vračanja informacij uporabnikom ne en dan, temveč nekaj sekund ali minut. V tej najnižji obliki informacijskega sistema bo postal računalnik nepogrešljiv vir kvalitetnih informacij.

Na osnovi analiz informacijskega sistema naše DO smo ugotovili, da je ta zelo zapleten, predvsem zaradi velikega števila različnih nosilcev informacij in njihovih tokov. To je posledica zelo širokega proizvodnega programa Litostroja, ki pa za večjo učinkovitost in dvig produktivnosti potrebuje tudi funkcionalnejši informacijski sistem, katerega ni možno zgraditi brez sodobnega računalnika. Danes je npr. proces obdelave predolg zaradi prevelikih pretočnih časov, kar pa je prav gotovo tudi posledica neučinkovitega, računalniško nepodprtega informacijskega sistema.

Prav zato smo se odločili, da je planiranje in vodenje proizvodnje s pomočjo novega računalnika naša prioriteta naloga, ker ravno to področje postaja glede na stalno ostrejšje pogoje poslovanja, čedalje večjih zahtev tržišča glede kvalitete in rokov, iz dneva v dan bolj potrebno modernejših tehnoloških, kot tudi organizacijskih pristopov. Predvsem vodenje proizvodnje — od samega začetka planiranja do končne predaje izdelka naročniku — si danes težko predstavljamo brez intenzivne uporabe računalniške tehnologije.

Oglejmo si torej v tem sestavku strojni del — hardware, ki predstavlja sodobno tehnologijo prenosa informacij, s kakršno bo opremljen tudi naš novi računalniški center.

ROČNA OBDELAVA
INFORMACIJ

Ta način obdelave informacij je bil praktično še do nedavnega edino možen in je prisoten v veliki meri še danes, kljub velikemu razvoju računalniške tehnologije, odvisno pač od stopnje razvitosti in organiziranosti poslovnega procesa. Lahko rečemo, da je ta sistem v zatonu, predvsem zaradi omejenih sposobnosti človeka glede hitrosti, kompleksnosti obdelovanja informacij ter spominskih možnosti v primerjavi z razpoložljivimi tehničnimi pomagali.

PAKETNA OBDELAVA —
BATCH

Z naglim razvojem računalnikov v zadnjih dveh desetletjih, je prišlo do široke aplikacije tudi na področju obdelave podatkov. Tu so se uveljavili predvsem digitalni

računalniki, ki lahko v primerjavi z ročnim načinom obdelave v precej krajšem času obdelajo mnogo več informacij. Za tak sistem obdelave, ki je danes še dokaj razširjen predvsem v manjših poslovnih-tehnoloških organizacijah, je značilno predvsem to, da informacijo iz mesta nastanka preko nekega vhodnega dokumenta fizično prenašamo do neke centralne točke, v kateri imamo locirano računalniško tehniko. Ta pa je takšna, da moramo to informacijo najprej prekontrolirati, jo prenesti na ustrezne nosilce (kartice), kartice nato verificirati, nakar se ta informacija glede na prioriteten status uvrsti v razpored obdelave na računalniku. Obdelana informacija se nato iz te centralne točke zopet fizično distribuira uporabniku. Paketni način obdelave podatkov dandanes že spada med klasične načine obdelave podatkov, ter vse bolj dobiva značaj ozkega grla predvsem v večjih delovnih organizacijah, kjer obseg informacij za obdelavo zelo narašča. Vedno bolj se kaže, da tak način obdelave podatkov ne more več spremljati intenzivnih zahtev po informiranju, ki se pojavljajo na današnji stopnji razvoja.

Na kratko lahko povzamemo, da so značilnosti računalniške obdelave informacij v batch sistemu naslednje:

- čas med oddajo informacije v obdelavo ter dobivanjem rezultatov je prevelik in teži k večanju;
- vedno večja je koncentracija ljudi in opreme, rezultati pa vse težje najdejo pravo pot do končnega uporabnika;
- odgovornost za pravilen proces informiranja je dana izključno izvajalcem računalniških opravil, ne pa vsem nosilcem procesa informiranja.

INTERAKTIVNO DELO —
TELEPROCESING

Razliko med ciljem informiranja in možnostjo, ki jo daje paketni način obdelave informacij, odpravimo v veliki meri s sodobnim, masovnim informacijam prirejenim konceptom obdelave, obdelava v tako imenovanem realnem času — real time.

Tu je umestno omeniti besedo teleprocesing, ker sta real time in teleprocesing v neločljivi povezavi. Ravno komunikacijska tehnologija je namreč omogočila neposredno zajemanje podatkov na mestu, kjer nastajajo, njihov prenos do računalnika in povratno informacijo, skratka interaktivno delo. Vsaka služba bo torej imela preko terminala direkten dostop do katerega koli podatka, ga po potrebi ažurirala in bo ta podatek v najkrajšem času zopet veljal kot pravilen za vse uporabnike. S tem je obdelava skrajšana časovno na minimum (nekaj sekund) in temu pravimo obdelava v realnem ali sprotnem času. Teleprocesing pa je komunikacijsko to omogočil. Beseda je angleškega izvora in je nastala iz dveh terminov: telekomunikacija (telekomunikacija) in dataprocesing (obdelava podatkov). Torej obdelava podatkov na daljavo. Ta karakteristika je zelo ugodna za aplikacije v proizvodnih obratih, skladiščih, laboratorijih itd., skratka v vseh prostorih kjer informacije nastajajo in so dislocirani glede na računalniški center. Tam, kjer je generiranje podatkov kratkotrajno, frekvenca pretoka zelo velika in so običajna sredstva (pošta — kurir ipd.) postala prepočasna, si brez moderne tehnologije prenosa podatkov, kakršno omogoča teleprocesing, ne moremo več predstavljati.

Opisan način telekomunikacije pa omogoča interaktivno delova-

nje le na relaciji terminal—računalnik, na katerega je terminal priključen. Možna pa je več računalnikov povezati tudi med seboj tako, da terminali enega računalnika lahko koristijo centralno enoto drugega in obratno. To povezavo imenujemo multiprocesing, ki pa je izvedljiv samo na velikih modelih.

STROJNA OPREMA

Naj na kratko ponovimo osnovno delovanje hardverskega dela računalnika, ki je bil opisan že v predhodni številki našega časopisa.

Računalnik delimo glede na funkcije, ki jih posamezne elektronske komponente opravljajo, na dva dela:

- na centralni del in
- na periferni del

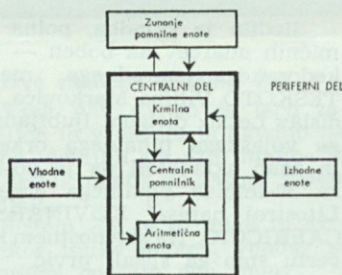
Centralni del računalnika izvršuje numerične in nenumerične operacije s podatki, shranjuje neposredno uporabljene podatke ter skrbi za pravilen vrstni red izvrševanja operacij. Poleg tega skrbi tudi za usklajevanje operacij perifernege dela. Centralni del je sestavljen iz treh pomembnejših enot:

- krmilna enota
- aritmetično-logična enota
- centralni pomnilnik

Periferni del računalnika je komunikacijska vez med centralnim računalnikom in zunanjim svetom. Omogoča čitanje podatkov, izpisovanje rezultatov in shranjevanje podatkov na zunanjih pomnilnih medijih.

Periferni enote delimo v tri kategorije:

- vhodne enote
- izhodne enote
- zunanje pomnilne enote

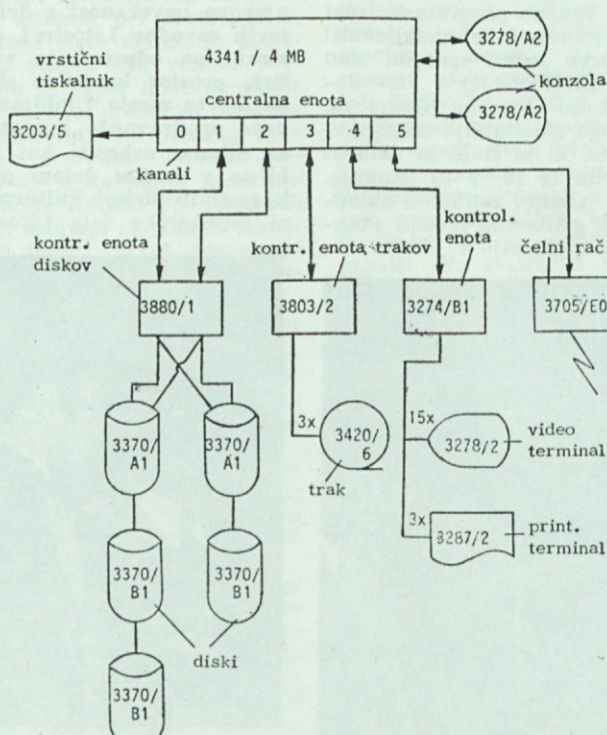

Razčlenitev elektronskega računalnika na osnovne enote

LITOSTROJSKA SHEMA
HARDWARESKE
KONFIGURACIJE

Posamezne enote hardwarea bomo predstavili v smislu uporabničkovega pristopa do računalnika, torej ob predpostavki, da je računalnik že pripravljen za delo.

LITOSTROJSKA SHEMA HARDWARESKE KONFIGURACIJE

Šema računalniške strojne opreme

VHODNO-IZHODNE ENOTE

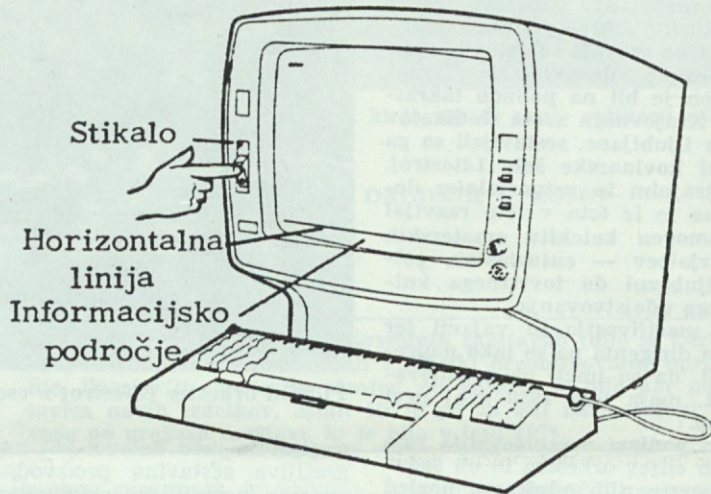
Vhodno-izhodne enote imenujemo naprave, s pomočjo katerih vnašamo v računalnik svoje programe in podatke, v obratni smeri pa iz njih dobivamo rezultate. Poznamo več enot, ki spadajo v kategorijo vhodno-izhodnih naprav, vendar so večina od njih ali samo vhodne ali samo izhodne. Med enotami, ki opravljajo obe funkciji hkrati, pa je tudi terminal — display. Ti se vedno pogosteje uporabljajo v modernih računalniških sistemih, v katerih po več uporabnikov hkrati komunicira z računalnikom. Terminal-display ima svojo tastaturo, preko katere je možno prenesti podatke v računalnik. Znaki se ob tipkanju hkrati pojavljajo na zaslonu, s čimer je omogočena kontrola in korekcija zapisa. S pritiskom na oddajni gumb se vpišani podatki preko krmilne enote, modulatorjev in kanala prenesejo v centralni pomnilnik, ki podatke obdelava, nato pa informacija iz centralnega pomnilnika potuje zopet preko kanala, modulatorjev in kontrolne enote na zaslon terminala, kjer se pokaže v vizualno čitljivi obliki (tiskani rezultati, graf ipd. — kot na televizorju).

CENTRALNA ENOTA

CPU je prav gotovo najpomembnejši del konfiguracije vsa-

pravami in centralno enoto, vendar le do pretvornika, ki podatke preuredi računalniku razumljivi ali vhodno-izhodnim enotam ustrezni obliki. Prenos podatkov se lahko izvršuje na toliko perifernih napravah hkrati, kolikor je na razpolago prostih kanalov. Dokler je kanal zaseden s prenosom, ga računalnik ne more uporabiti za kak drug namen. Šele ko se iz njega prevzame celotna informacija, je spet svoboden in lahko prenaša nove podatke. Vhodno-izhodni procesor skrbi za to, da se podatki pošljejo v ustrezni kanal. Pomožna krmilna enota pošilja v časovnih presledkih, ko centralni pomnilnik ni izkoriščen, adrese podatkov v adresni register pomnilnika. Podatki potujejo preko registra pomnilnika v vhodno-izhodno področje procesorja. Ta dobi hkrati iz pomožne krmilne enote navodilo, kam naj podatke posreduje. Ko so podatki predani v kanal lahko vhodno-izhodni del procesorja sprejme nove. Kanali v predloženi konfiguraciji imajo zadostno propustnost tudi za nadaljnje širjenje kapacitet ali tračnih enot ali eksterne spomina na diskih.

Centralna enota modela 4341 predstavlja skupaj z ustreznimi vhodno-izhodnimi in komunikacijskimi napravami trenutno najsodobnejši tehnološki dosežek, z

Video - terminal

kega računalniškega sistema. Tu se nahaja tisti spomin, možgani, kakor pravimo. Centralna enota ves proces krmili, izračunava, predeluje vnesene podatke in jih kot novo informacijo prenese na zunanje enote v človeku razumljivi obliki. Sestavljena je iz centralnega pomnilnika, aritmetično-logičnega dela in krmilnega dela, kar je bilo podrobno opisano že v predhodnem članku. V tem sestavku pa si oglejmo kanale, kot pomemben sestavni del centralne enote.

Kanali imajo funkcijo prenosa informacij med perifernimi na-

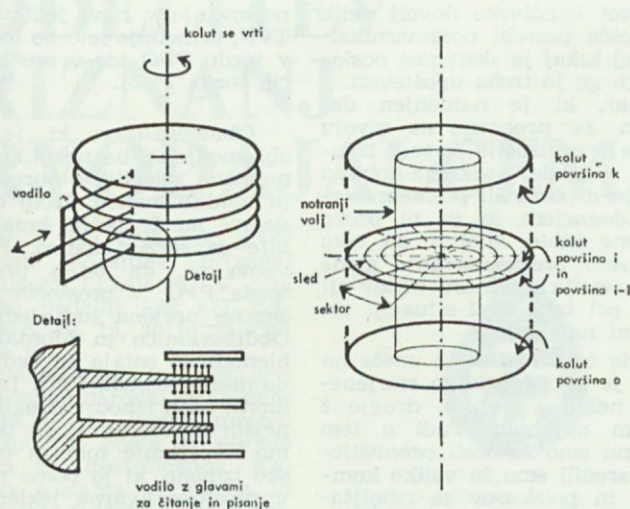
visokimi izvajalnimi sposobnostmi, enostavnim vzdrževanjem ter zelo ugodnim razmerjem cena — sposobnost. Ima velike spominske zmogljivosti — 4 M byte, kar omogoča razvoj velikih bank podatkov, ki jih zahtevajo nove, sodobno zastavljene integrirane obdelave.

DISK

Od vseh zunanjih pomnilnih enot omogočajo diski največjo kapaciteto shranjevanja podatkov. Njihova zmogljivost je lahko zelo različna. Na najmanjših je možno shraniti od nekaj sto tisoč do nekaj milijonov znakov, na večjih pa tudi več sto milijonov znakov. Novejša literatura kaže, da IBM že proizvaja diske s kapaciteto ene milijarde znakov. Ta njihova lastnost velikega shranjevanja podatkov ima za posledico, da so diski postali najprimernejši pomnilni medij, na katerih se formira banka podatkov.

Druga pomembna lastnost diska pa je v načinu pristopa do podatkov na njih, ki so zapisani v človeku nedostopni obliki in so uporabni šele, če jih računalnik interpretira, za kar mora imeti hiter dostop do podatkov. Ta pa je možen na dva načina. O zaporednem pristopu govorimo tedaj, kadar je možno do informacije pristopiti le v takšnem zaporedju, v kakršnem so bili zapisani. O direktnem (random) pristopu pa tedaj, kadar lahko do podatka pristopimo direktno na poljubnem mestu, neodvisno od lokacije na mediju.

Način pristopa k informaciji je torej zelo važna lastnost zunanjih pomnilnikov. Diski majo možnost pristopa na oba načina, kar je njihova velika prednost pred trakovi, ki omogočajo samo zaporedni način pristopa k željenemu podatku. Magnetni disk sestavlja več krožnih plošč, na katerih je elektromagnetna plast. Na vsaki plošči je po nekaj sto koncentričnih pomnilnih sledi — stez, na katere se zapisujejo podatki. Pomnilna površina ima po eno ali več

Magnetni disk

čitalnih oziroma pisalnih glav, ki se na pomikajočem vodilu gibljejo od najbolj notranje do najbolj zunanje sledi.

Čas povprečnega dostopa do podatka znaša od nekdanj deset do nekaj sto milisekund, hitrost prenosa pa se giblje med deset do nekaj sto tisoč znakov na sekundo.

Diske delimo tudi na zamenljive, ki so običajno manjših kapacitet in so prenosni, ter za nezamenljive, ki so večjih kapacitet in stalno vgrajeni kot sestavni del enote.

V našo konfiguracijo je vključeno pet diskovnih enot modela IBM 3370 AO1 in IBM 3370 B01. Model AO1 sestavlja kontroler in nezamenljiv disk z dvema pristopnima mehanizmoma, model B01 pa sestavlja nezamenljiv disk s prav tako dvema pristopnima mehanizmoma, vendar model B01 samostojno ne more funkcionirati, ampak samo v sklopu z modelom AO1. Kapacitete posamezne enote je 570 megabytov. Hitrost prenosa je 1859 kilobytov na sekundo, povprečni pristopni čas čitalno-pisalnega mehanizma pa je 20 milisekund. Zaradi izredno velikih kapacitet in gostote zapisa, omogočajo te diskovne enote uspešno koriščenje sistema na področju on line in interaktivnih aplikacij.

TRAČNE ENOTE

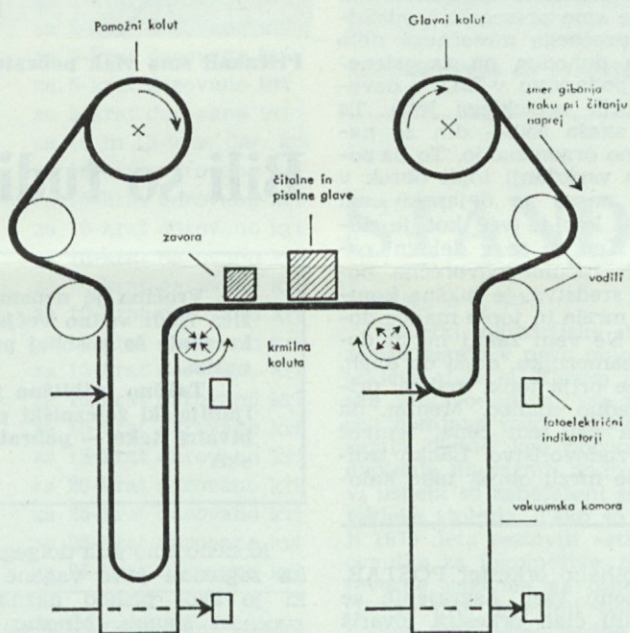
Pri opisu diskovnih enot smo omenili tudi trak, kot medij za shranjevanje podatkov. Omenili smo njegovo slabost, da dostop do podatkov ni možen drugače, kakor strogo zaporedno. To pomeni, da je možno podatke vpisovati, jih obdelovati ali čitati samo v takšnem zaporedju, v kakršnem so bili zapisani. Pri tiskanju željenih informacij in zaporednem poseganju na različna mesta na traku, prihaja do večjih zakasnitev zaradi previjanja. Podatki na traku so namizani drug za drugim brez praznin. Če želimo na že napisan trak vriniti nek slog, je potrebno celotno vsebino prepisati na nov trak in nanj s posebnim ukazom vriniti nov podatek. Glede na to, da trakovi niso praktični za shranjevanje banke podatkov, kakor diski. Njihova prednost je predvsem v cenenosti, preprostem manipularanju in arhiviranju. Zato se trakove uporablja v glavnem kot rezervni pomnilni medij za banko podatkov, tako da je vedno kompletna in ažurirana vsebina diska tudi na traku.

Magnetni trak je izdelan iz plastične ali kovinske podloge, na katero je nanešena elektromagnetna plast, ki jo je možno polarizirati — kot magnetofonski trak, in s tem na njej shranjevati podatke v binarnem zapisu. Podatki ostanejo zapisani na traku tako dolgo, dokler se ne vpišejo novi. Znaki, iz katerih je sestavljena informacija in se zaporedoma drug za drugim nanašajo na trak, se lahko pišejo v različnih gostotah. Skupina podatkov, ki se na trak prenese z eno samo instrukcijo, se imenuje blok podatkov.

Med bloki so nepopolnoma presledki dolgi 19 mm, ti zagotavljajo, da se pri zaustavljanju traku

med vhodno-izhodno operacijo noben znak ne izgubi. Znaki, ki se zapisujejo na trak so sestavljeni iz osmih bitov (8 bitov — 1 znak), katerim je dodan še en bit za varnostno kontrolo pravilnosti zapisa.

Magnetni trak je navit na kolutu iz plastične mase, ki ga operater ročno pritrdi v enoto. Pri prenosu podatkov na trak se ta s koluta odvija in se na drugi strani navija na pomožnem kolutu. Na tej svoji poti teče mimo čitalnih in pisalnih glav, ki skrbijo za čitanje in zapisovanje informacij.

Princip delovanja enote z magnetnimi trakovi s pnevmatskim krmiljenjem

Na magnetne trakove je možno hraniti več deset milijonov znakov. Hitrost prenosa podatkov na trak ali z njega znaša od nekaj deset tisoč do nekaj sto tisoč znakov na sekundo.

V naš sistem bodo vključene tri tračne enote modela 3420, ki so priključene na kontrolno enoto modela 3803. Trak ima širino pol inča (inča = 25,4 mm), z gostoto zapisa 6250 bytov na inčo. S takšno gostoto zapisa je dosežen večji izkoristek, kakor na katerikoli IBM enoti magnetnih trakov doslej. Vpenjanje trakov je avtomatično.

Osnovne karakteristike:

- vakuumsko vodenje trakov;
- optično nadzorovanje hitrosti, kar preprečuje raztezanje in trganje trakov;
- vsaka enota trakov IBM 4320 je povezana s konkretno enoto s svojim kablom, tako da izključev posamezne enote ne moti delovanja ostalih enot;
- avtomatika pri vpenjanju zelo zmanjšuje čas, potreben za menjavanje trakov;
- vzdrževanje je zelo poenostavljeno;
- na vsako kontrolno enoto 3803 lahko priključimo do osem enot 3420.

IZHODNE ENOTE

Praktično uporabljen računalnik mora dobiti večino podatkov od zunaj. Ti se posredujejo s pomočjo vhodnih enot v centralno

enoto, kjer nad podatki delujejo aritmetične, logične in primerjalne instrukcije. Nastane informacija, ki jo je potrebno dostaviti uporabniku v čitljivi, človeku dostopni obliki. To delo opravijo izhodne enote, kot so: vrstični printer, video terminal, printerski terminali ipd.

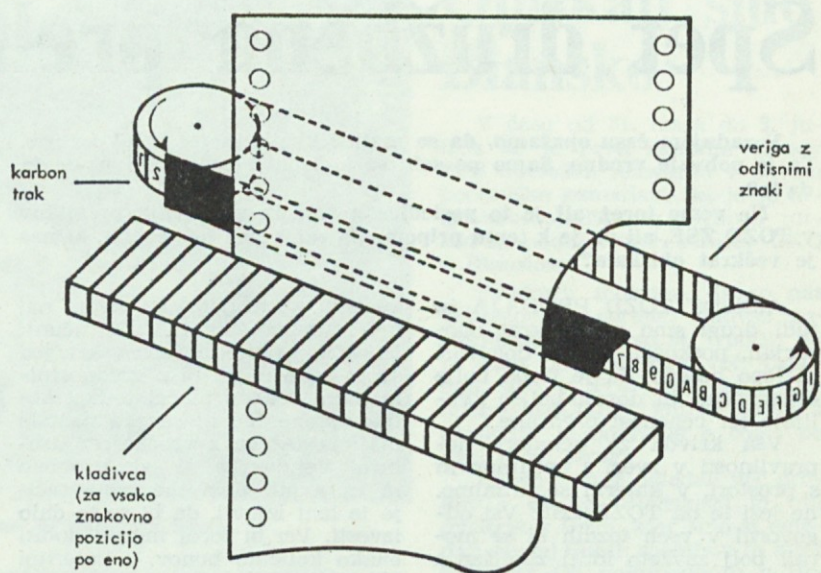
VRSTIČNI TISKALNIK

Iz centralnega dela prihajajoče informacije izpisujemo v tiskani obliki z izhodno enoto, ki jo imenujemo vrstični tiskalnik — printer. Ta izhodna enota je nepogrešljiva pri vsakem računalniškem sisemu, saj je informacija na trajnem nosilcu — papir, nezamenljiva z začasno informacijo — npr. slika na ekranu.

Vrstični tiskalnik se uporablja predvsem za tiskanje velikih množin informacij in je lociran v samem računalniškem centru. Tiska lahko v večjih kopijah, ki se nato ločijo s posebno napravo — separator in dispečira uporabnikom.

Znake tiska na papir z mehničnimi udarci, lahko pa tudi z elektrokemičnimi reakcijami. Večina tiskalnikov je mehanska, in sicer v dveh izvedbah. Pri prvi izvedbi so odtisni znaki razporejeni na verigi, pri drugi pa na obodu valja. Pri znakih, razporejenih na verigi, ima vsaka znakovna pozicija v vrsti svoje kladičve.

Informacije, ki so shranjene v tiskalnikovem prestrezalnem registru, določajo za vsako kladičve posebej, kakšen znak mora le-to

Vrstični tiskalnik z verigo

like hitrosti pisanja, se manjše tiskalnike z manjšimi hitrostmi uporablja kot terminale. Je predvsem izhodna enota in se pogosto pojavljajo pri izpisih operativnih dokumentov npr. delovnih nalogov, materialnih izdajnic ipd., na dislociranih mestih kot so planske, tehnološke službe, skladišča ipd. Printerski terminal je tiskalnik namizne izvedbe in je s kablom povezan s kontrolno enoto IBM 3274. Vključuje kontrolne funkcije, tiskalno enoto in signalne plošče. Tiska 132 znakov na vrsto obojesmerno in uporablja lahko papir v roli ali neskončni predtiskani obrazec, kjer tiskalnik sam kontrolira dolžino obrazca zaradi preskoka na prvo vrstico tiskanja. Vgrajena je zvočna naprava, ki opozori operaterja na poseben poseg. Hitrost tiskanja je od 40—400 vrstic na minuto in piše tudi vse jugoslovanske znake. Služi lahko tudi kot vhodna enota v primerih, da z njegovega mesta omogoča vzpostavitev kontakta z glavnim računalnikom za pridobitev informacij.

KOMUNIKACIJA

Spoznali smo, da bodo v prvi fazi potekale komunikacije z video terminali oziroma terminali tiskalniki. Ti so povezani s centralnim računalnikom s koaksialnimi kablji in posebno kontrolno enoto IBM 3274, ki pa omogoča kvaliteten prenos informacij le na razdalji do 1500 m. Tudi pri izbiri terminalov je omejitvev, kajti ta kontrolna enota, ki je s CPU povezana preko kanala, omogoča le sinhroni prenos podatkov in morajo biti temu ustrezni tudi terminali. Glede na različne tehnične lastnosti tovrstne opreme posameznih proizvajalcev in velikega števila le-teh, je razumljivo, da nastopajo težave pri morebitnem kombiniranju konfiguracije periferne opreme računalniškega sistema.

Veliko teh problemov odstranimo s čelnim računalnikom, ki omogoča komunikacijo ne samo na relaciji IBM glavni računalnik—IBM terminali, ampak tudi IBM glavni računalnik, računalniki in terminali drugih proizvajalcev (predvsem procesni računalniki), kar bo pri nas verjetno zelo zanimivo vprašanje povezanosti z opremo računalniške grafike ipd.

Čelni računalnik omogoča tudi povezavo računalniške opreme po telefonskih linijah, s čimer se odstrani problem krajevne omejitve. Omogoča v popolnosti komunikacijsko tehnologijo teleprocesing in multiprocesing in nudi praktično neomejene možnosti priključevanja oddaljenih terminalov in terminalskih sistemov tako glede vrste samih terminalov kot tudi glede na način prenosa.

Maksimalno število linij, ki jih upravlja IBM 3705, kakršnega imamo tudi v naši konfiguraciji, je 352 in je odvisno tudi od hitrosti prenosa. Sestavljen je modularno tako, da razni dodatki in spremembe ne predstavljajo večjega problema. Velikost magnetnega spomina je od 32 Kbytov do 256 Kbytov, ki ga je možno širiti z dodatki po 16 Kbytov. Terminali se lahko priključijo na kontrolno enoto lokalno direktno ali preko modemov (modulatorji/de-

modulatorji) in telefonske linije, čelni računalnik sam pa na CPU lokalno preko kanala. Čelni računalnik je lahko priključen tudi na oddaljenih lokacijah preko linij na lokalno enoto 3705 in služi v takem primeru kot koncentrador za večjo skupino priključenih terminalov, ki uporabljajo sinhroni ali asinhroni način prenosa podatkov. Sinhroni način prenosa pomeni, da sta oddajnik in uporabnik »uglašena« na isti čas prenosa podatkov, pri asinhronem prenosu pa oddajnik podatkov v poljubnih časovnih presledkih sporoča prejemniku začetek in konec pošiljanja informacij.

ZAKLJUČEK

Iz priložene sheme našega novega računalniškega sistema je razvidno, da sta še 2 video terminala direktno vezana na CPU. Ta dva terminala predstavljata takoj imenovana konzolo, to je tista oprema, preko katere računalnik spravimo v stanje uporabnosti in preko katere nadziramo celotno delo. Z opisano funkcijo konzole pa že zahajamo v področje software, o čemer bo beseda v eni od prihodnjih števil.

S tem sestavkom smo skušali predstaviti hardware glavnega računalnika, ki ga dobavlja firma IBM, hardware drugih proizvajalcev, kot je npr. oprema za računalniško grafiko ali pa oprema za analogno digitalno konverzijo meritev, bomo predstavili kasneje, ko bomo govorili o aplikacijah — to je uporabi te namenske opreme.

Namen tega sestavka je bil torej le grobo predstaviti, kako izgleda računalniška strojna oprema. V Litostroju smo praktično zaposleni le tehniki, zato menimo, da so bile za marsikoga te informacije zanimive že iz naše poklicne radovednosti. Vsekakor pa se moramo zavedati, da je elektronika tista industrijska panoga, še posebej pa v njej računalništvo, kjer doživljamo danes najhitrejši razvoj tehnike na svetu, zato se bo lahko zgodilo, da bo v dobavi posamezne opreme tudi odstopala od tega opisa, ker smo si v pogodbi zagotovili, da v primeru, da se na naročeni opremi pojavijo izboljšani modeli, te lahko zamenjamo za podpisane.

Lovro Možina

Tovarišica, samo še malo prakse pa bo šlo!

Spet družbena prehrana

V zadnjem času opazamo, da so malice kvalitetnejše in okusnejše. To je pohvale vredno. Samo po sebi se to le ni zgodilo. Ali pa mor-da le?

Ne vemo torej, ali je to posledica notranjih pozitivnih premikov v TOZD ZSE, ali pa je k temu pripomogla sanitarna inšpekcija, ki nas je večkrat obiskala?

Aktivisti TOZD PRODAJA in tudi drugi smo nemalokrat opo-zarjali, poskušali smo z dogovori in lepo besedo, da je treba bolje organizirati in doseči boljšo kva-liteto ter cenenost prehrane.

Vsa krivda za nekatere ne-pravilnosti v zvezi s prehrano in s prostori, v katerih se hranimo, ne leži le na TOZD ZSE. Vsi od-govorni v vseh tozidih bi se morali bolj zavzeto lotiti izboljšanja prostorov in organizacije v zvezi z razdeljevanjem malice. Saj je res in vse vemo, da so v prvi vrsti problemi iz proizvodnje, a delavec bo delal dobro le, če bo vedel, da odgovorni skrbijo zanj in za njegove potrebe. Zato so po-klicani poslovodni organi, sindi-kat in družbenopolitične organi-zacije, da skupaj z delavci svoje-ga tozda uredijo te in druge pro-bleme.

Predlagali smo že, da bi bon za malico ovrednotili in da bi to veljalo v okviru DO kot plačilno sredstvo, ker menimo, da je se-danji sistem nepravilen in gre v škodo posameznika. O tem, da se sedaj obračunavajo boni po toz-dih za topli obrok in za hladno malico, je pojasnjeno. Za toplo malico (jedilnik je sestavljen sproti vsak mesec), je izračunana povprečna vrednost in po tej se ravna tudi višina vrednosti bo-na, ki znaša sedaj 27,75 din. Za hladno malico, kjer je izbira ši-roka, saj obstaja po spisku okrog štirinajst vrst hladnih malic, pa je cena določena glede na sestav takega obroka. Praviloma pa ne dosega višine povprečne cene bo-na oziroma toplega obroka. Kdor-koli se odloči za mrzli obrok, je tako oškodovan. Dogovorjeno je s TOZD ZSE, da tozid plača po dejanski ceni, ker se boni razvr-ščajo na tople in na mrzle malice. Saj jim verjamemo, da delajo po-šteno, a nikakor se ne morem otresti dvoma, da vse le ni čisto

v redu. Vztrajam na tem, naj bodo končno tudi tu čisti računi! Pravilno bi bilo, da ima vsaka jed svojo ceno in da bi z vrednostni-mi boni vsakdo plačal toliko, ko-likor stane. Tu bi seveda nastala majhna težava z vračanjem dro-biža. Vendar to ni tak problem in upravniki delavske restavraci-je je lani izjavili, da bi se to dalo izvesti. Vsi bi torej morali dobiti enako količino bonov, s katerimi bi se obnašali, kot se obnašamo z denarjem v trgovini. Pomislek, da bi delavec vrnjeni drobiž zapra-vil, je odveč. Takšno stališče je zlonamerno! Potemtakem bi sploh ne smeli deliti plače v dinarjih. Zavedam se, da bi moj predlog povzročil nekatere probleme, vendar mislim, da niso neresljivi.

Druga stvar so še čas za ma-lico in gneča na linijah, kjer se malice delijo. Najprej je bilo za-mišljeno tako, da bi bil čas za malico raztegnjen na celo uro, to je od 9. ure do 10. ure in bi mali-cali v dveh izmenah. Resda je pri tem nevarnost, da bi kdo razteg-nil svoj čas malice na celo uro, vendar naj bi tisti, ki skrbijo za red in disciplino, strogo prijelj vsakega kršitelja. Vsekakor pa bi bilo s tem omogočeno bolj mir-no razdeljevanje obroka v veselje nas delavcev in delavcev v ZSE. Na disciplino in red pa bi morali navajati vsakogar prvi-dan, ko prestopi prag naše DO. Uspeh bi bil boljši, zaupanje več-je, neprijetnosti manj.

Alojz Novak

Odgovor direktorja TOZD ZSE tovariša Milana Vidmarja:

Radji slišimo, da kdo opazi tu-di pozitivne premike v naši druž-beni prehrani. Na žalost pa nam gre hvala le stežka z jezika ali iz-pod peresa in raje govorimo o sla-

bostih. To je po eni strani tudi razumljivo, saj nas je večina k temu bolj nagnjena.

Nobena stvar se ne zgodi sama po sebi, še posebej ne pri tako občutljivem delu kot je družbena prehrana. Tako kot imamo v de-lovni organizaciji svojo in zuna-njo kontrolo, jo imamo seveda tudi pri nas. Razlika je samo v tem, da se s kontrolo v proizvodnji ukvarjajo za to določeni strokov-njaki, pri nas pa se imamo za strokovnjake v družbeni prehrani vsi. (Vendar je razlika tudi v tem, da potrošniki v proizvodnji nismo vsi, v prehrani pa, zato je tudi družbena — in jo lahko dokaj dobro dnevno ocenjujemo — op. uredništva).

Negativnih pojavov, ki so jih odkrile sanitarne in tržne inšpek-cije nismo skrivali. O zadevah je bila obveščena vsa družbenopoli-tična struktura in samoupravni or-gani na ravni delovne organiza-cije in tozidov.

Pravilna je ugotovitev, da za vse prostore, kjer se deli hrana nosijo odgovornost sami tozidi.

Glede vrednotenja bonov in iz-računavanja za posameznika le ni tako črno kot kaže. Vedeti mora-mo, da le tak izračun doprinese k temu, da lahko malo boljše ma-licamo za denar, ki nam je po sporazumih odobren. Iz branžne-ga in našega sporazuma, ki sta bila sprejeta, je določeno, da kvota za prehrano med delovnim časom ne sme presegati 8 odstot-kov povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka na zaposlene-ga v gospodarstvu v SRS v de-ve-tih mesecih preteklega leta. Ta izračun znaša 550.— din za na-šo delovno organizacijo. To pa po-meni, da vsakdanji topli obrok v 23 dneh zneso po dejanski ceni 27,75 din, kar je več kot je do-voljeno. Ker pa se v delovni or-ganizaciji računa povprečno po-rabljen sredstva, je takšna kom-binacija mrzle in tople malice do-voljena. Ne vem zakaj ne bi do-volili posamezniku, da si od dne-h, ko mu ne prija topla malica, pri-vošči hladno malico. Menim, da ni važna pri tem cena, temveč njegovo zadovoljstvo. Lahko trdi-mo, da je mrzli obrok tako kalo-

rično kot količinsko dovolj velik in zadošča potrebi posameznika.

Torej tukaj je skrivnost poslo-vanja in ga je treba upoštevati.

Denar, ki je namenjen de-latvcem za prehrano na nivoju delovne organizacije je tudi izko-riščen. Odpade vsakršna oblika vračanja drobiža ali preračunava-nja z denarjem, ki ga ni preko dovoljene vsote. Mislim, da tako demagoško preračunavanje glede izračunavanja vrednosti bonov ali malice pri tako čisti situaciji ni-kakor ni na mestu.

Glede časa malice in gneče na linijah je bilo že veliko storjene-ga — nekeje z večjim, drugje z manjšim uspehom. Tudi o tem problemu smo že dosti premišlje-vali. Naredili smo že veliko kom-binacij in poizkusov za izboljša-nje. Vsekakor je rešitev v novih obratih. Tako je že veliko boljše

poslovanje v novi jedilnici tozda TVN, prihodnje leto bo boljše tudi v tozdu PPO ter v novih prostori-h tozda PUM.

Obdelovalnica, ki je najbolj obremenjena, bo nekoliko razbre-menjena z ločitvijo obrokov tople in hladne malice. Tako bo v ob-delavi na 2. polju kmalu odprt bife za mrzlo malico. Predvide-vamo pa, da bo s preselitvijo tozda PPO, v prostorih stare ti-skarne urejena tudi jedilnica za Obdelovalnico in Montažo. Pro-blematično ostaja še vedno delil-no mesto v tozdu PZO. Ta tozid bo moral najti izhod v drugih ustre-znejših prostorih. Prav tako išče-mo izboljšanje tudi za popoldan-sko izmeno, ki jo bomo prestavili v prostore livarne jeklene litine, kjer bodo delavci lahko tudi sedli in z apetitom pojedli.

Pričakali smo vlak pobratenega mesta Reke (Foto: K. G.)

Bili so tudi v Litostroju

Vročina je neusmiljeno pritiskala, vendar je bila mno-žica ljudi vedno večja. Pihalna godba je z igranjem raznih koračnic še posebej poudarjala svečanost bližajočega se tre-nutka.

Takšno približno je bilo vzdušje v soboto, 14. 6. 1980 na ljubljanski železniški postaji, ko smo pričakovali vlak s pre-bivalci Reke — pobratenega mesta sosednje republike Hrvat-ske.

Končno smo izza dolgega ovinka zagledali prve vagone vlaka, ki je svoj prihod naznanjal z zvocnim signali. Množica se je zgrnila na prostor, kjer se je viak ustavil. Slišati je bilo ra-dostne klice ljudi na peronu in ti-sih iz okrašenih vagonov. V na-slednjih nekaj trenutkih se je ti-sočglava množica ljubljancev in Rečanov pomešala med seboj in videti je bilo edino le znake veselja nad ponovnim srečanjem — objemanje in poljubljanje.

Tudi naša delegacija, v kateri so bili predstavniki krajevne skupnosti Litostroj in predstavniki delovne organizacije Litostroj, saj je bilo že preje dogovorjeno, da našim gostom pripravimo skupni sprejem, se je pomešala med množico in se s trudom pre-bijala do delegacije iz pobratene krajevne skupnosti Kraljevica in delegacije delovne organizacije Brodogradilišta. Po krajšem iska-nju smo se končno le našli ter po uvodnem pozdravljanju naše go-ste najprej odpeljali v delavsko restavracijo Litostroj, da si od-dahnejo od poti pa tudi od utru-jajočega iskanja. Ob tej priliki smo si izmenjali spominska da-rila.

Nato smo se pogovarjali o de-lu in medsebojni povezavi s pred-stavniki obeh krajevnih skupnosti in s predstavniki obeh delovnih organizacij.

Kasneje so si gostje skupno s predstavniki delovne organizaci-je ogledali nekatere naše proiz-vodne obrate in po končanem ogledu zlasti pohvalili vzoren red v njih.

Po kosilu smo goste odpeljali na ogled Dražgoš, kjer se je v hudi zimi januarja 1942 boril Cankarjev bataljon s številno močnejšim sovražnikom. Ogledali smo si veličasten spomenik, ki po-

nazarja pomen te borbe, ne samo za področje Gorenjske, temveč tu-di za celotno Slovenijo. O pote-ku boja nam je pripovedoval do-maćin iz vasi Dražgoše.

Zatem smo goste odpeljali še na majhno zakusko, potem pa na železniško postajo, kjer so se že zbirale delegacije. Godba je igra-la, množica je pela pesem »Jugo-slavija«, zaplesali pa smo tudi tradicionalno kolo.

Približala se je ura odhoda. Rečani so se vzpenjali v vagone, do odhoda se je slišala samo pe-sem, ki so jo spremljale solze ga-njenosti.

Slovo je bilo težko, toda še se bomo videli.

Na domove smo se vračali za-dovoljni z rezultati razgovorov. Sedaj bosta obe delegaciji izvršili zastavljene naloge.

I. Šavor

Zadnja novica

POLARNA DVIGALA ZA SOVJETSKE JEDRSKE ELEKTRARNE

Predstavniki naše delovne organizacije so te dni pod-pisali novo pogodbo s sov-jetskim podjetjem »Atome-nergoexport« iz Moskve za dobavo 5 polarnih dvigal za 1000 megavatne jedske elektrarne. Omenjena dvi-gala bomo dobavili sovjet-skemu partnerju med leti 1981—1985.

R. Potočki

SLAVNOSTNI KONCERT

(Nadalj. z 9. str.)

ja 1980 podelil zlate lire in pla-kete naslednjim organizacijam:

● **Zlato liro za sodelovanje so prejeli:**

mešani pevski zbor Litostroj in pihalni orkestri, Medvode, Vodice, Pošta, Domžale in Vevče.

● **Plakete so prejele nasled-nje organizacije:**

Mestni svet ZSS Ljubljana, Občinski svet ZSS Ljubljana-Si-ška

Konferenca osnovnih organiza-cij sindikata Litostroj, Zveza kul-turnih organizacij Ljubljana-Si-ška, Izobraževalni center Lito-stroj, Glasbena šola Franca Štur-ma Šiška-Bežigrad, Zveza kultur-nih organizacij Ljubljana.

● Ustanovitelji orkestra v de-lovni organizaciji TZ Litostroj:

Franc Kranjc, Jože Merjasec, Franc Borštnik, predsednik kra-jevnega sveta sindikatov Ljublja-na v letih 1949/50.

● Nekdanji dirigent orkestra Leander Pegan je dobil plaketo za 27-letno vodenje orkestra.

● Za organizacijsko vodenje orkestra so prejeli plakete:

Martin Kus, Ante Burič, Vuko-sav Živkovič.

● Za 30-letno delovanje v or-kestru pa:

Stefan Jurak, Mitja Kajfež, Jože Kodrič, Maks Kričaj, Ivan Križman, Marjan Prudič, Janez Sotlar, Franc Gregorec, Anton Fortuna, Franc Mihelič, Ciril Pavlin.

● Plakete sta prejela tudi to-variš Marko Kržišnik in Milan Vidmar, zaslužna za rast orke-stra, in Ladislav Leško — za so-

delovanje, komponiranje in aran-žiranje.

3. Pihalnemu orkestru Litostroj so čestitali in izročili priznanja tudi Delavski pihalni orkester Zagorje ob Savi, Papirniški pi-halni orkester Vevče, godba na pihala Medvode, Rudarski pihal-ni orkester Velenje, pihalni or-kester Lesce godbeno društvo Vo-

dice in pihalni orkester POŠTAR.

V imenu vseh nagrajenih se je zahvalil član orkestra tovariš Maks Kričaj in s tem je bila slavnostna seja zaključena. Za za-bavo po njej pa je poskrbel na-rodnozabavni ansambel »Veseli Sentvidčani«!

Vesna Tomc-Lamut

Uspešni nastopi

Po uspešno izvedenem koncertu ob 30. obletnici delovanja, ki je navdušil polno dvorano poslušalcev v kinu Šiška, se člani našega pihalnega orkestra pripravljajo za gostovanje v ČSSR. To bo še eno gostovanje iz vrste uspešnih nastopov, ki jih je petinštiridesetčlanski kolektiv sindikalnega pihalnega orkestra Litostroj pripravil v zadnjem času.

15. junija so s kulturno umetniškim društvom Ladje-delnice Split pripravili nastop v Mostecu v okviru izme-njave med litostrojskimi kulturnimi skupinami in splitsko ladjedelnico. Naši godbeniki ter moška in ženska klapa pa še tamburaški orkester iz Splita so navdušili številne gledalce, ki so se tega vročega poletnega dne odpravili na izlet v Mostec.

Dan za tem, 16. junija pa so nastopili še v okviru pro-grama prireditvev kmečke občeti v Ljubljani na Cankarjevi in Čopovi cesti ter pred Magistratom. Seveda pa so nastopili še v okviru praznovanja občinskega praznika občine Ljub-ljana-Siška.

22. junija so člani pihalnega orkestra odpotovali na eno-tedensko gostovanje v Brno in v Blansko na Češkoslovaškem. Gostovanje je bilo organizirano v okviru izmenjave med delovnimi organizacijami Litostroj, Julij Fučik iz Brna in ČKD iz Blanskega. Na željo vseh je to sodelovanje s po-slovnega preneslo tudi na kulturno področje. Naš orkester je na Češkem sicer že nastopal, vendar le v Milevskem. V okviru tega sodelovanja so izvedli dva samostojna kon-certa v Brnu in enega v Blanskem. O nastopih na Čehoslo-vaškem bomo napisali kaj več še v naslednji številki.

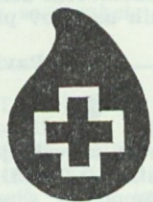
Omenimo lahko še to, da bo jeseni litostrojski orkester gostitelj srečanja pihalnih orkestror Ljubljana, ki ga bo organizirala Zveza kulturnih organizacij Ljubljana, na to srečanje pa se bodo litostrojski godbeniki začeli pripravljati že takoj po prihodu iz Čehoslovaške.

M. M.

PODELITEV PRIZNANJ KRVODAJALCEM

V aprilu leta 1977 smo prvič organizirali podelitev priznanj krvodajalcem Litostroja. V tem času smo podelili kar 477 priznanj za 5, 10, 15, 20 in 25-krat darovano kri.

Tudi v letošnjem letu smo pripravili pregled darovalcev in ugotovili, da je do konca meseca marca izpolnilo pogoj za prejem priznanja 37 litostrojanov. Komisija za socialna vprašanja in družbeni standard je podelila priznanja naslednjim krvodajalcem:

Rihard LORBEK	iz DS SSP	za 5-krat darovano kri
Franc BRATUŠEK	iz IVET	za 5-krat darovano kri
Jože MARINKO	iz IVET	za 5-krat darovano kri
Salih SAKALIČ	iz PZO	za 5-krat darovano kri
Darko ŠKERJANC	iz PPO	za 5-krat darovano kri
Jože JERMANČIČ	iz PPO	za 5-krat darovano kri
Hasan BURNIČ	iz PPO	za 5-krat darovano kri
Stane PODBOJ	iz PPO	za 5-krat darovano kri
Ludvik SLANA	iz MONT	za 5-krat darovano kri
Kasim AVDIČ	iz MONT	za 5-krat darovano kri
Rade POTIČ	iz MONT	za 5-krat darovano kri
Peter KOŠIR	iz MONT	za 5-krat darovano kri
Ludvik SLANA	iz TVN	za 5-krat darovano kri
Vida GLOBOKAR	iz OB	za 5-krat darovano kri
Zikret KERANOVIČ	iz OB	za 5-krat darovano kri
Peter HANČIČ	iz OB	za 5-krat darovano kri
Ludvik PUNČOH	iz OB	za 5-krat darovano kri
Franc CANKAR	iz PUM	za 5-krat darovano kri
Henrik DOLINAR	iz PUM	za 5-krat darovano kri
Marko TEKAVEC	iz PUM	za 5-krat darovano kri
Roman SADAR	iz PUM	za 5-krat darovano kri
Pavel FRADEL	iz PZO	za 10 in 15-krat dar. kri
Janez LENARČIČ	iz TVN	za 10-krat darovano kri
Edvard PIKL	iz OB	za 10-krat darovano kri
Alojz JANEŽIČ	iz OB	za 10-krat darovano kri
Jože PETERNELJ	iz PUM	za 10-krat darovano kri
Vinko KLEMENČIČ	iz PUM	za 10-krat darovano kri
Ivan SUHOLEŽNIK	iz PUM	za 10-krat darovano kri
Muharem FERIZOVIČ	iz PUM	za 10-krat darovano kri
Marjan ŽELE	iz NAB	za 15-krat darovano kri
Jože KODERMAN	iz PZO	za 15-krat darovano kri
Vojislav MARKOVIČ	iz PUM	za 15-krat darovano kri
Stane CIZELJ	iz OB	za 15-krat darovano kri
Jože URBANIJA	iz PZO	za 20-krat darovano kri
Branko ŠUSTERŠIČ	iz PUM	za 25-krat darovano kri
Janez GAL	iz KSS	za 25-krat darovano kri
Ante BURIČ	iz PUM	za 25-krat darovano kri

Priznanja so krvodajalci prejeli 18. junija v mali jedilnici delavske restavracije. Vse prisotne je v imenu Rdečega križa obične Ljubljana-Siška pozdravil tova-

riš Janez KRALJ in jim zaželel, da bi bili litostrojski krvodajalci tudi v bodoče v prvih vrstah.

M. Kreft

Obolenja grla

Zdravniški vestnik je objavil članke avtorjev prof. dr. sc. med. Vinka Kambiča in doc. dr. sc. dr. med. Zore Radšel o zunanjih dejavnikih v grlu. Za raziskavo so pregledali skupino 41 litostrojskih delavcev, zato objavljamo izvešček iz tega članka, ki je za Litostroj posebej zanimiv.

Otorinolaringološko smo pregledali 41 delavcev iz Litostroja, ki so zaradi dela v kritičnem ropotu prišli na obvezni pregled sluha. Poleg ropota pa so na delovnem mestu izpostavljeni še različnim plinom in param ter hitem temperaturnim spremembam in prepihu.

Poleg delovnih pogojev so nas zanimali še naslednji podatki: starost delavcev, poklic, čas zaposlitve, kajenje in pitje alkoholnih pijač. Še posebej pa smo se zanimali, ali uporabljajo zaščitna sredstva in katera. Rezultati raziskave je bil naslednji:

Pri delavcih, ki delajo v neugodnih klimatskih razmerah in v kritičnem ropotu, lahko v visokem odstotku pričakujemo obolevnost grla, še posebej če delavci ne uporabljajo zaščitnih sredstev. Bolezenske spremembe se kažejo kot vnetje grla, spremembe na sluznici grla in kot hripavost. Vnetja grla so predvsem posledica draženja plinov in prahu na delovnem mestu, hripavost je posledica prevelikega in neekonom-

mičnega glasovnega napora, zmanjšanja sprememb na glasilkah pa nastanejo verjetno kot posledica delovanja obeh škodljivih dejavnikov skupaj. Neugodne klimatske razmere na delovnem mestu so še posebej škodljive za delavce, pri katerih zaradi anatomskega ovira odpade fiziološka funkcija sluznice. Prepričani in temperaturne spremembe pa še dodatno pospešujejo nastanek vnetja. Zaradi velikega števila funkcionalnih disfonij pri bolnikih (oziroma hripavosti), ki so pri delu v ropotu imeli glasovne motnje, lahko sklepamo, da glasovni napor povzroča glasovne motnje, iz katerih se sčasoma razvije slabljenje mišic grla in nepopravljive motnje glasu. Menimo, da bi morali delavce pred nastopom dela v neprimernih delovnih razmerah in tudi v ropotu otorinolaringološko pregledati. Razložiti bi jim morali pomen in način pravilne glasovne higiene. Otorinolaringološke preiskave pa ne bi smeli opustiti niti pri rednih letnih pregledih.

(Posredoval dr. Edo Tepina)

Posebna privlačnost podzemne jame je vožnja s čolni

Gasilska vaja ob praznjenju aparatov (Foto: E. L.)

STANDARDIZACIJA

(Nadalj. s 6. str.)

Začetki industrijske standardizacije segajo v prvo polovico preteklega stoletja. Razvoj industrijske proizvodnje in vse večji obseg menjave med narodi sta porajala vedno več poizkusov poenotenja na raznih področjih. Prvi uspehi so zabeleženi sredi preteklega stoletja. Tako so v Prusiji 1875 leta sestavili »standardne osnutke za lokomotive, osebne in tovorne vagon« na osnovi katerih so bile dve leti pozneje izdelane prve »standardne lokomotive«, za Bavarske železnice, ki so že 1843. leta v treh različnih tovarnah naročile serijo lokomotiv pod pogojem, da so posamezni mehanični deli izdelani tako, da se dajo deli enega stroja namestiti na enaka mesta vsakega drugega stroja, kot da bi bili prvotno zanj namenjeni.

Med prve poizkuse uvedbe industrijske standardizacije, štejemo tudi poizkuse v gasilstvu 1860 in gradbeništvu 1877. V isto obdobje sodijo tudi »standardna določila« za železne konstrukcije mostov in visokih zgradb, ki jih je izdala Zveza nemških društev arhitektov in inženirjev. Ob koncu 19. stoletja je ideja poenotenja navoja zajela širok krog takratne industrije v Evropi in Ameriki. Nastali so prvi standardni navoji za razna področja uporabe. Začeli so se standardizirati vijaki, maticice, kovice, čepi, ročaji, ročna kolesa itd., v to obdobje sega tudi prvo ustanavljanje birojev za standardizacijo v velikih podjetjih.

Istočasno se je začel proces usklajevanja internih standardov med posameznimi podjetji pod okriljem strokovnih društev in združenj.

Proces ustanavljanja in usklajevanja standardov med sorodnimi podjetji, celo med konkurenčnimi, je pospešila I. svetovna vojna. V tem času so ustanovili prve nacionalne institucije ali združenja za standardizacijo z nalogo, da usklajujejo in združujejo prizadevanja na področju standardizacije v vseh panogah gospodarstva. Med prvimi nacionalnimi ustanovami za standardizacijo so

osnovane v Veliki Britaniji 1901, Nizozemski 1916, Nemčiji 1917, sledijo Francija, Švica, ZDA, Belgija, Kanada, Avstrija, Italija, Japonska, Madžarska, Avstralija, Švedska, Čehoslovaška, Norveška, Finska, Poljska, SSSR, Danska, Romunija itd.

Začetek standardizacije na mednarodnem nivoju se beleži 1906. leta, ko so si elektrotehniki industrijsko razvitih dežel ustanovili Mednarodno elektrotehniško komisijo (IEC), z nalogo, da v njenem okviru izmenjujejo izkušnje in ukrepe, ki naj omogočijo čim zanesljivejšo in čim varnejše obratovanje elektrotehniških naprav. Do tega je privedla nevarnost, ki jo skrivajo v sebi elektrotehniški izdelki. Nevarnost elektrike in elektricitete je spodbudila prizadevanja, da se v širšem območju predpisujejo varnostni ukrepi, ki naj zmanjšujejo možnost nesreč z električnim tokom. 1926. leta je bila ustanovljena komisija za instalacijska vprašanja (IFK). Ta je po II. svetovni vojni prerasla v današnje Mednarodno komisijo za pravila za atestiranje električnih izdelkov (CEE), kateri so postopoma pristopile skoraj vse evropske države. Kot opazovalke v njej sodelujejo tudi države iz drugih delov sveta.

Istega leta je bila ustanovljena Mednarodna zveza za standardizacijo (ISA), kot predhodnica današnje Mednarodne organizacije za standardizacijo (ISO).

S standardizacijo na ožjih strokovnih področjih so se začele ukvarjati specializirane mednarodne organizacije, katerih razvoj se je razmaknil v zadnjih 25 letih.

Zgodovinski razvoj standardizacije v SFRJ

Prvi začetki na področju standardizacije v Jugoslaviji segajo v leto 1930, ko so bile izdane prve norme v okviru posameznih strok, kot so gradbeništvo, železnice, pošta, vojska in drugi. Te norme so imele resorski značaj in so rabile za nabavo materiala ter za izvajanje in prevzemanje nekaterih del v obliki tehničnih pogojev.

Obiskali smo Blansko

V času od 31. maja do 5. junija se je prva skupina članov ZPS udeležila letovanja v okviru počitniške izmenjave, ki jo je organiziral sindikat s tovarno turbin in obdelovalnih strojev ČKO v Blanskem.

Poudariti moramo, da so nas Čehoslovaki sprejeli nadvse gostoljubno in da so se trudili, da bi nam pokazali čim več. Ogleдали smo si Postojnski jami podobno MACOHO, katere posebna atrakcija je povratek s čolni po ozki rečni strugi.

Zatem smo si ogledali več gradov v okolici Blanskega in bili dvakrat v Brnu, kjer smo si ogledali muzej Suhih menihov in grad Spilberg. Ob nakupovanju v Brnu smo si v Rožmarinu ogledali še kabaret, ki se je končal s plesom.

V Blanskem smo si ogledali tovarno, popoldne pa je bilo družabno srčanje s kulturnim sporedom, na katerem je sodeloval naš pevski zbor in godba. Tega srečanja se je udeležila vsa vodstvena struktura tovarne iz Blanskega z generalnim direktorjem na čelu.

Udeleženci iz Gostola, Metalne, Indosa, Agrostroja in Litostroja so bili z izletom in gostoljubnostjo izredno zadovoljni, posebno še z vodičko Jano Homolkovo in Stanislavom Franekom ter z 78-letnim Richardom Polanskim, ki je bil po potrebi tudi prevajalec.

Želimo si, da se takšna zamenjava med podjetji še nadaljuje.

F. Kosteve

Pred začetkom II. svetovne vojne je bil v letu 1939. ustanovljen nacionalni komite za normalizacijo, ki pa do okupacije v l. 1941 še ni sprejel nikakršnega jugoslovanskega standarda. Vendar je bilo v tem času, pri hitrem razvoju zlasti vojne industrije, sprejetih več sto norm, ki so imele značaj internih standardov vojne industrije.

Po osvoboditvi l. 1945 je bil ustanovljen Začasni odbor za standardizacijo, kasneje pa Biro standardizacije Sveta za strojegradnjo Vlade FNRJ, kar lahko tolmačimo za začetek dela na organizaciji in sprejemanju jugoslovanskih standardov. Pripravljalna dela za sestavo osnutkov jugoslovanskih standardov so tedaj obsegala področja strojništva, kovinske industrije, elektroindustrije in metalurgije. Ob koncu l. 1951 je bil Svet razformiran, Biro pa pripojen tedaj že ustanovljeni Zvezni komisiji za standardizacijo.

Prvi zakonski predpisi za področje standardizacije so bili sprejeti aprila in maja 1951. leta in sicer:

— Uredba o organizaciji in standardih, zveznih predpisih za kvaliteto proizvodov in proizvajalskih specifikacijah, in

— Uredba o organizaciji in delu Zvezne komisije za standardizacijo.

S tem je bila ustvarjena samostojna ustanova za sestavo in sprejemanje standardov, tako da je Zvezna komisija za standardizacijo postala organ Zvezne uprave z določenimi pristojnostmi na področju standardizacije.

Julija 1960. leta je stopil v veljavo Zakon o jugoslovanskih standardih, na podlagi katerega je bil ustanovljen Jugoslovanski zavod za standardizacijo v svoji današnji obliki. Ta zakon je z malimi spremembami v l. 1962 veljal do objave novega zakona o jugoslovanskih standardih in normah kakovosti proizvodov iz 1977, ki je rezultat usklajevanja vse zakonodaje z ustavnimi spremembami.

V. Živkovič

KONEC

Odšli v pokoj

30. aprila letos je odšla v pokoj Zofija DEŽUTELJ, zaposlena kot tiskar v tozdu ZSE. K nam je prišla že 1. julija 1949 in je delala v tiskarni vse do svoje upokojitve.

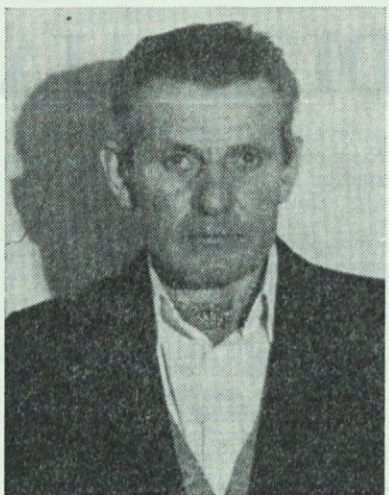
Želimo ji, da bi dolgo uživala zaslužen pokoj in bi se nas spominjala, kakor se bomo mi nje.

Sodelavci

Viktor MARIČ je prišel v Litostroj že 16. septembra 1954, upokojil pa se je 4. marca letos. Kot skupinovodja je bil zaposlen v tozdu PUM. Ob odhodu v pokoj mu želimo še veliko zdravih in prijetnih let.

Sodelavci

V invalidski pokoj je 28. aprila letos odšel Pavle TORKAR, ki se je zaposlil v Litostroju 9. februarja 1959. Zaposlen je bil kot manipulant v skladišču tozda Montaža. Kot navdušenemu godbeniku in dobremu sodelavcu mu želimo, da bi se v pokoji imel čim lepše.

Sodelavci

Zahvale

Ob mojem odhodu v invalidski pokoj se najlepše zahvaljujem sodelavcem TOZD MONTAŽA za prejeta darila in cvetje, posebno pa se zahvaljujem tovarišu Josipu Popoviču in sindikatu za izredno pozornost in denarno pomoč v času bolezni.

Vsem sodelavcem želim še veliko delovnih uspehov pri nadaljnjem delu.

Pavle Torkar

Prisrčno se zahvaljujem sindikalni organizaciji TOZD IVET za denarno pomoč, ki sem jo prejela v času moje bolezni.

Se posebej hvala sodelavcem za pozornost ter obisk na domu.

Barbara Tkalčič

Vsem sodelavkam in sodelavcem se najtopleje zahvaljujem za čestitke in darilo, ki so mi ga podarili ob mojem 60. rojstnem dnevu.

Vlado Vidic

15. maja je odšla v pokoj naša dolgoletna sodelavka Marica TAJNIKAR, korespondentka v odpravi. V Litostroj je prišla 3. oktobra 1963.

Za njeno dolgoletno sodelovanje se ji iskreno zahvaljujemo in ji želimo še veliko zdravja, sreče in osebnega zadovoljstva v zasluženem pokoji.

Sodelavci iz tozda Prodaja

Ob mojem odhodu v pokoj se iz srca zahvaljujem vsem sodelavcem sice livarne za dragocena darila, prisrčno slovo in mnogo lepih želja za mojo prihodnost. Zahvaljujem se tudi predstavnikom delavskega samoupravljanja ter sindikatu za darilo in tople besede.

Litostroj je bil več kot 32 let moj drugi dom, tovarištvo med sodelavci mi bo ostalo v toplem spominu.

Želim, da bi še nadalje dosegali dobre delovne uspehe.

Martin Finc

Vsem sodelavcem skladiščne službe in mehanske obdelave v tozdu OBDELAVA se iskreno zahvaljujem za darilo in čestitke ob moji 60-letnici in odhodu v pokoj.

Slavko Nahtigal

Ob smrti mojega očeta Franca VEBRA se zahvaljujem sodelavcem v težki obdelavi (TOZD OB) za podarjeni venec. Lepo se zahvaljujem tudi članom Planinskega društva Litostroj za spremstvo na njegovi zadnji poti.

Rudi Veber

Ob boleči izgubi moje matere se iskreno zahvaljujem vodstvu in vsem sodelavcem TOZD OB za venec in izrečena sožalja ter za spremstvo na njeni zadnji poti.

Franč Omejec z družino

Tudi najhujše trenutke, ki ti jih kruta usoda nameni, lahko prenašaš, če se zavedaš, da nisi sam!

Zato ob boleči smrti drage žene in mame Marije LAGUDIN, izražamo iskreno zahvalo vsem, ki so nam pomagali, da smo lažje prestali bolečo izgubo. Hvala sodelavcem, sindikatu TOZD IRRP in vsem, ki so se prišli posloviti od nje!

Mož Vlado, sin Peter in hčerka Ljubica

NESREČA TEGA DNE

Štirioglati škatla — smrti zaboj.
Stok, krik in smrtni boj...

Škatla na štirih kolesih, kazalec leti do sto, škatla na kolesih, kar bo pa bo.
Hitreje, hitreje pritisni na plin!
Hitreje, hitreje, kmalu bomo na cilju sredi črnih globin!

Pok, hreščanje pločevine.
Le en pok, pa ti življenje mine.
In nato — Nato ni nič.
Na vratih pekla te sprejme hudič.

Irena Novak

FOTO-FILMSKO DRUŠTVO LITOSTROJ

Piše: P. Poženel

19

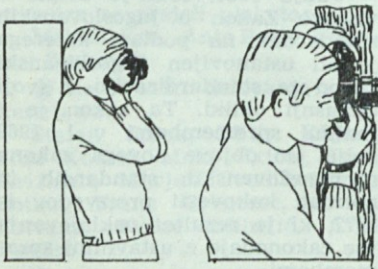
Pri snemanju z vozila, ki se giblje, pa se ne smemo nasloniti na del vozila, ker se trese. Tresenje ublažimo tako, da komolce naslonimo na kolena ali na prsi.

Kadar snemamo s teleobjektivom, je mirno držanje kamere še posebno važno in moramo vedno izkoristiti vsako možnost za oporo. Vsako najmanjše tresenje ima pri delu s teleobjektivom za posledico napako v neostrosti in to večjo kot pri snemanju z normalnim objektivom. Velja nepisano pravilo, da je čas, katerega lahko uporabimo pri snemanju z roke, za določen objektiv približno enak f/100 sekunde. Tako je npr. za delo z objektivom z goriščno razdaljo f = 50 mm dovoljen čas

1/50sek, za objektiv z f = 300 mm pa le 1/300 sek, če želimo, da bodo posnetki še zadovoljivo ostri.

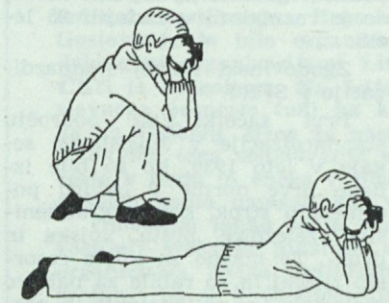
Kadar želimo snemati s časi osvetlitve, daljšimi od 1/30 sek. tedaj moramo obvezno uporabiti fotografsko stojalo. Teh stoja je več vrst in bomo o njih več spregovorili v poglavju »Fotografski pribor«.

Pri snemanju z enooko ali dvoooko zrcalno kamero srednjega formata lahko uporabimo več načinov držanja kamere. Najboljši je ta, da kamera visi na jermenčku okoli vratu in se nahaja v višini prsi, (sl. 41 a). Če določimo raz-

SL.39

Naslon telesa na trdno oporo

SL.40

Klečeči in ležeči položaj telesa

daljo do predmeta na medlici, tedaj držimo kamero v višini oči (sl. 41 b). Pri snemanju športnih posnetkov uporabimo športno okvirno iskalo, s katerim hitro poiščemo motiv in mu sledimo.

Opozoriti moramo še na paralekso pri snemanju. Ta nastopi pri snemanju s kamero z optičnim iskalom, pri razdaljah predmeta manjših od 2 m. (O paralaksi smo že govorili v nadaljevanju št. 8). Velika škoda je namreč, da odrežemo zgornji del motiva in tako uničimo cel posnetek. Da odpravimo paralekso, lahko uporabimo posebno paralaksno iskalo, ki ga natakemo na iskalo fotokamere.

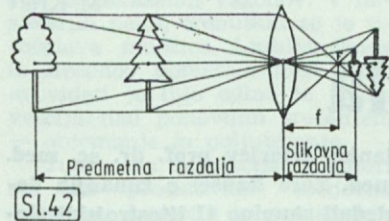
Pri snemanju moramo paziti še na to, da s torbico ali roko ne zaslonimo odprtine optičnega iskala, odprtine daljinomera ali celo objektiv. To se pri eno zrcalni kameri, pri kateri gledamo skozi objektiv, sicer ne more zgoditi, ker takoj vidimo, da je objektiv zakrit, pri kameri z optičnim kazalom pa je to možno.

VELIKOST SLIKE NA FILMU

Na velikost slike na filmu vpliva več dejavnikov, in sicer:

1. Velikost predmeta. Čim večji je predmet snemanja (motiv) na isti predmetni razdalji, tem večja bo tudi njegova slika, zarisana na filmu.

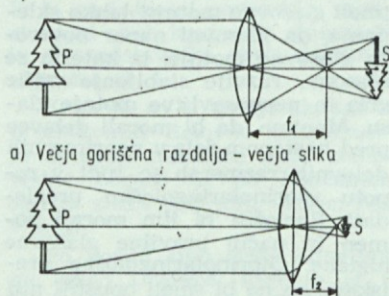
2. Oddaljenost predmeta od optičnega središča objektiv. To razdaljo imenujemo strokovno predmetna razdalja. Čim večja je predmetna razdalja, tem manjša je slika. To je dobro vidno na sl. 42, kjer enako velik predmet

na večji predmetni razdalji zariše na filmu manjšo sliko kot predmet, ki se nahaja na manjši predmetni razdalji.

Zarki, ki potekajo od skrajnih točk predmetov, potekajo skozi optično središče objektiv in tvorijo kot žarkov, ki je pri bolj oddaljenih predmetih manjši kot pri bližnjih, in zato je tudi slika manjša.

3. Goriščna razdalja objektiv. Objektiv z večjo goriščno razdaljo zariše pri isti predmetni razdalji na filmu večjo sliko istega predmeta, kot objektiv z manjšo goriščno razdaljo (sl. 43 a in b).

SL.43

Irak nekoč in danes

Uradni podatki o Iraku govorijo, da je to republika v jugozahodni Aziji oziroma na Bližnjem vzhodu, kjer živi na površini 435.000 kvadratnih kilometrov nekaj manj kot 9 milijonov prebivalcev. V primerjavi z Jugoslavijo vidimo, da je skoraj dvakrat večji, ima pa skoraj dvakrat manj prebivalcev. Več kot tri četrtine prebivalcev so Arabci, ostali so Kurdi in nekaj drugih manjšin.

Irak je bil do leta 1958 kraljevina. Takrat je nacionalistična revolucija pod vodstvom Kasema zrušila monarhijo. Leta 1963 je revolucija Socialistične stranke arabskega preporoda (BAAS) strmoglavlila Kasema ter prevze-

la oblast. Leta 1964 je bila izvedena nacionalizacija tujih in domačih bank in velepodjetij. Od takrat dalje stopa Irak po poti neuvrčenosti, kjer igra vidno vlogo in bo gostitelj naslednje konference neuvrčenih. Irak je

tudi eden redkih imetnikov nafte, ki ne verjame v brezkončnost zaloga nafte, zato že sedaj ogromno investira v vsestranski razvoj gospodarstva, posebno v poljedelstvo in industrijo. Danes je Irak verjetno največje gradbišče na svetu.

Nekoč je bilo področje med rekama Evfratom in Tigrisom eno najbolj plodnih področij na svetu, znano pod imenom Mezopotamija. Plodnost tega področja je uničila pustinska sol in danes je od Mezopotamije ostalo samo ime.

V dolgoročnem načrtu napredne iraške vlade je načrtana usposobitev velikih površin zemljišča za pridelovanje zadostne količine hrane za domače potrebe in tudi za izvoz. Zemljišča usposablja s sistemom namakanja.

Glavni izvozni artikli Iraka sta nafta in datlji. Imajo tudi zelo razvito industrijo predelave datljev (alkoholne pijače, bonboni, marmelada in drugo).

Glavna mesto Iraka je Bagdad. Po nekaterih podatkih šteje blizu 4 milijone prebivalcev. Vendar je to po vsej verjetnosti ma-

lo pretirana številka z ozirom na skupno število prebivalcev v Iraku in podatek iz leksikona iz leta 1973 (1,2 milijona). Tudi v Bagdadu se ukvarjajo s podobnimi problemi hitro rastočih mest, kot npr. v Ljubljani: promet in kanalizacija. Priti na določen cilj v Bagdadu v času prometne konice je prava kaskaderska umetnost. Čeprav promet poteka zaradi krožnega načina vožnje v križiščih dokaj tekoče, se tujec težko prilagodi njihovem načinu vožnje. Glavna signala pri vožnji sta hupa in iztegnjena roka skozi okno. Ena od znamenitosti Bagdada je souk. To je orientalski bazar, kjer majhni in veliki trgovci nudijo kupcem različno blago. Za nas je mogoče zanimivo tudi to, da so cene izdelkov povsod enake in fiksne ter da trgovci ne vzamejo niti fیکا »bakšiša«. Cene »v skoku v višino« tudi precej zaostajajo za našimi.

Med mojim enoletnim bivanjem v Iraku sem si ustvaril določeno sliko in mnenje o tej prijateljski državi. Po prvih vtisih, da je to dežela puščav ter nam nedostopnih ljudi, sem spoznal, da je resnica drugačna. Čedalje bolj sem začel razumevati ljudi, ki resnično zaslužijo občudovanje. Zdi se, da so srečni, čeprav je njihovo življenje vse prej kot lepo. Gledal sem ženske in

otroke, ki v majhnih svežnjih na glavah nosijo posušeno travo in grmičevje tudi po več kilometrov daleč, da nahranijo svojo živino vsaj toliko, da preživi. Pri temperaturi 40–50 °C to ni ravno prijeten opravke.

Videl sem iste ženske in otroke, ki so zbirali vejevje za kurjavo ter živalske odpadke za pognojitev njiv in vrtov. Gledal sem izdelavo »hiše« iz šibja in blata. S kakšno zavzetostjo je vsa družina sodelovala pri »gradnji«! Gledal sem pastirje z značilnimi turbani na glavah, ki so gnali svoje črede k redkim šopom trave, ki jih je opazovalčev oko le s težavo zaznavalo. Vendar so ti ljudje verjetno srečni, ker upravičeno upajo v boljši jutri. To upanje jim daje tudi vlada s predsednikom Huseinom na čelu, ki je nenehno na poti po deželi, se z zanimanjem pogovarja o problemih kmetov, pastirjev, delavcev.

Irak je poznan po zgodovinskih znamenitostih. Kdo še ni slišal za Babilon, Sumaro, Ninive?

Nekdo je zapisal: »Bivati v Iraku, a ne obiskati Babilona, bi bila neodpuščljiva napaka«. Sicer je vsak obiskovalec, ki prvič vidi Babilon malce razočaran, ker pričakuje, da bo videl več. Sam sem bil v Babilonu dvakrat in lahko rečem, da sem drugič videl več. Morda zato, ker sem med prvim in drugim obiskom bolj z zanimanjem prebral zgodovino Babilona.

Babilon leži približno 90 km od Bagdada. Nekaj kilometrov pred mestom Hilla, v katerem je umrl Aleksander Veliki, cesta zavija v daljino preteklost. Na vzhodu Babilona stojijo velika vrata boginje Ištar, zelo dobro ohranjena, polna »živih slik« svetih živali, katerih telesa so sestavljena iz delov več drugih živali.

Za Babilon trdijo, da je bil rojen pred 60 stoletji. V svoji bogati zgodovini je bil večkrat porušen in ponovno rekonstruiran.

Obdan je bil z globokim jarkom in varovalnimi zidovi. Dobro je ohranjena tudi široka glavna ulica, ki je služila za sprevede in vojaške parade. Tlakovan je z lepo rezano opeko, ki je povezana z asfaltom, kar človek ne more verjeti — zaradi spoznanja, da so že pred 6000 leti ljudje poznali asfalt in ga uporabljali kot gradbeni material. Malo naprej od glavne ulice stoji granitna figura znanega babilonskega leva, ki je skoraj obvezen na spominskih fotografijah ko dokaz, da so res bili v Babilonu.

Trdijo, da je to kar se danes vidi v resnici najmlajši Babilon in da se pod njim nahajata še dva starejša. Današnji Babilon je precej osiromašen, ker so razni kolonizatorji odnašali iz njega vse kar so mogli. Veliko materiala so uporabili za gradnjo drugih objektov. Veliko škodo je naredila tudi narava, vetrovi visoka temperatura in pustinska sol.

Danes je Babilon veliko delovno mesto. Pod vodstvom domačih in tujih strokovnjakov skušajo preprečiti nadaljnje propadanje. Obnovili so že znameniti babilonski stolp, pri gradnji je kot pravi legenda, bog mešal jezike in od takrat se na svetu govori več jezikov. Skratka — čutili je, da Iranci želijo Babilon približati današnjemu človeku in ga ohraniti tudi za prihodnje rodove.

M. Čepuran

JEZIKOVNE NAPAKE

Živost pisanja

V poglavju o praktični stilistiki oziroma o dobrem jezikovnem slogu smo zadnjič obdelali jasnost govorjenja oziroma pisanja, danes pa si oglejmo naslednjo značilnost — ŽIVOST.

V življenju je pač tako, da imamo žive, živahne stvari raje kot dolgočasne, to pa velja tudi za jezik. Veliko raje preberemo zanimivo knjigo, zanimiv članek — pri tem ne mislim samo vsebinsko zanimiv, ampak zanimiv tudi po načinu pisanja. Važno je, da je članek povedan na živahen način, tak, ki bralce pritegne, navabi, da ga takoj preberemo do konca in nas to opraviilo sploh ne dolgočasi.

In kakšna so ta sredstva, s katerimi dosežemo živost pisanja?

1. Uporabljamo nazorne izraze, kar se le da konkretne besede in ne splošnih. Vse preradi namreč besedičimo in uporabljamo

mo izraze, ki nam ne povedo dosti. To so na primer pomensko zelo brezbarvni, blede glagoli: biti, nahajati se, vršiti se, potekati, Poglejmo si primer, kako pomen nastane, se širi, prvi in drugi pa pomenita najmanj:

Stroj je na sredi proizvodne dvorane.

Stroj se nahaja na sredi proizvodne dvorane.

Stroj je postavljen...

Stroj stoji...

Stroj je našel mesto sredi...

Stroj zapolnjuje sredo...

Stroj zavzema osrednje mesto itd.

Kot vidimo, je možnih variant veliko, zato izberimo tisto, ki je najmanj navadna, tisto, ki ji bo poslušalec prisluhnul!

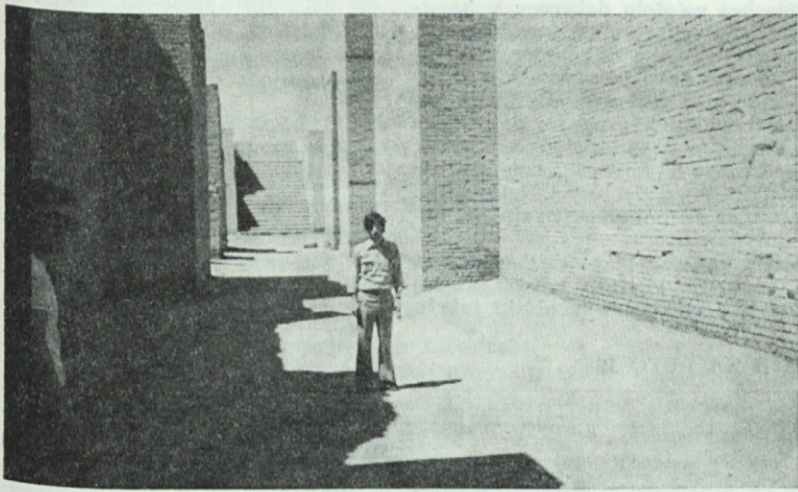
2. Kadar se lotimo pisanja, ne smemo zaradi tega »opravila« pisati na drugačen način, kot kadar govorimo s prijateljem, znancom ali kadar pišemo pismo domačim. Izbirajmo izraze, ki danes živijo med nami, ki jih uporabljamo, in se izogibajmo besedam, ki so knjižne, suhoparne, danes takorekoč mrtve in marsikomu nerazumljive. Raje pišimo narava kot priroda, zato kot zategadelj, skoraj namesto skoro, čeprav namesto akopprav, z namenom namesto s ciljem, zaradi namesto vsled...

3. V sproščenem govoru se izražamo v kratkih enostavnih stavkih. Ie zakaj ne bi takih tudi pisali! In ko pač moramo kaj povedati na malo daljši način, uporabljamo raje priredje, torej same glavne stavke, in ne zveze z odvsnimi stavki, ki so redkejši.

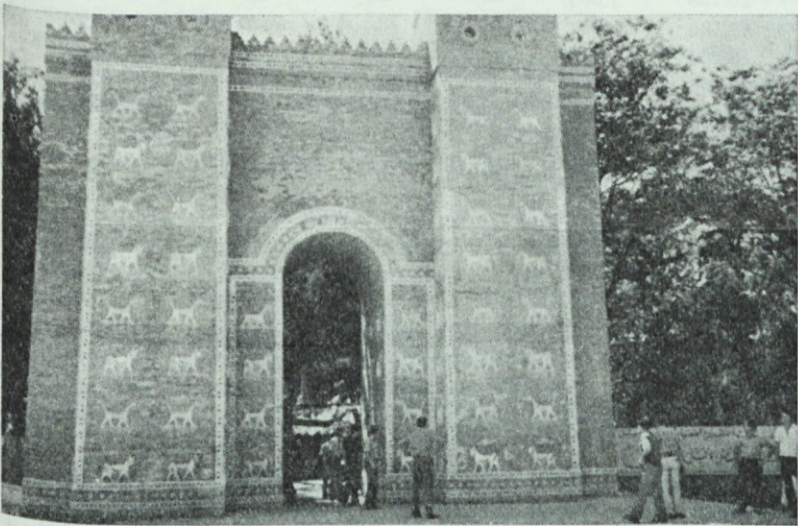
4. K večji živosti in privlačnosti veliko prispeva tudi odgovornost. S takim načinom najbolj pritegnemo bralca, saj mu postavljamo vprašanja (to so retorična vprašanja), na katera potem sicer sami odgovorimo, vendar glavni namen smo dosegli. Bralec dobi občutek, kot da se z njim pogovarjamo.

Pri tem, ko toliko poudarjam potrebo po čim bolj vsakdanjem pisanju, podobnem našemu vsakdanjemu govorjenju, pa moram opozoriti na to, da se pri tem moramo držati zahtev pravilnosti slovenskega izražanja. Iz vsakdanjega pogovornega jezika pač ne smemo pisati tistih izrazov, ki so označeni kot nepravilni, neknjižni (npr. popačenke in slovnično napačne besede zveze).

Vesna Tomc-Lamut

Ulica starodavnega Babilona (Foto: M. Čepuran)

Čudovito ohranjena vrata boginje Ištar (Foto: M. Čepuran)

TEHNIČNO UREJANJE ČASOPISA
Piše: E. Lampič

OD DOPISNIKA DO 11 CICERO

Datum za oddajo materiala — člankov in slik — v tiskarno je 18. v mesecu. Ta datum je nepremakljiv, zato je tako zelo pomembno, da se dopisniki držijo rokov za oddajo svojih prispevkov (sicer nam zmanjka časa za kvalitetno pripravo materiala za tiskarno).

Prvi del svojega dela opravi tiskarna nekako v treh ali štirih dneh. V tem času na stavni strojih ves tekst vlijejo v svinčene stolpce in na cinkove plošče preslikajo vse slike — seveda ustrezno pomanjšane ali povečane. Od tisti stolpcev in slik nam bodo služili za izdelavo ogledala, v žargonu »špigla«. Za osnovo ogledala nam služi prazna — slepa stran časopisa, ki ima prav tako vrstnih pet stolpcev, širine 11 cicero, kot jih ima časopis. Sedaj bodo dobile časopisne strani svoj dokončni obraz. Oblikovati je potrebno vsako stran posebej in tudi dve strani, ki si stojita nasproti, morata tvoriti oblikovno celoto s pravilno razporejenimi temnimi in svetlimi ploskvami. In vsebinsko — vsaka številka časopisa mora imeti svoj nosilni (vodilni ali glavni) članek, ki se mora začeti na prvi strani in če je daljši, nadaljevati nekeje na naslednjih straneh. Tudi vsaka stran posebej mora imeti svoj nosilni članek, ki je po vsebini najvažnejši in po možnosti najdaljši. Temu vedno sledijo manj po-

membni, krajši članki, novice, vesti itd., ki pa si morajo biti po vsebini sorodni. K vsakemu članku sodijo tudi ustrezne slike s podpisami. Vedno pa naj bi slike in tekst predstavljale razgibano oblikovno in vsebinsko celoto.

Zelo težko ali celo nemogoče je oblikovati zanimivo stran, če je zanjo na razpolago en sam članek z eno ali dvema slikama ali pa celo brez. Zato bi tu rada prišepnila dopisnikom: pišite raje dva ali tri krajše članke na isto temo, kot samo enega maratonskega. Krajši članek z lepim naslovom bo marsikdo prebral, si bo vzel zanj čas, dolgega in puštega članka se bo lotil malokdo. Če pa je že članek daljši, so zaželeni mednaslovi, da popestrijo sicer pušto stran in razčlenijo vsebino in obliko.

Naloga tehničnega urednika pri oblikovanju — sestavljanju časopisa je, da sestavi zanimive, razgibane strani, ki jih povezuje sorodna vsebina. Popestriti jih mora s kratkimi naslovi, ki bralca privabijo, da se loti branja. Že sam izgled časopisa mora bral-

ca izzvati, da ga vzame v roke, pogleda in nato prebere.

Vsaka stran »špigla« mora biti do potankosti taka, kot bo potem časopisna stran, zato se tudi imenuje ogledalo. Ročni stavekmetér v tiskarni naredi po tem ogledalu prelom časopisa. Svinčene stolpce in klišee zloži v kalupe, tako imenovane čolne, ki imajo točno velikost časopisa. Ročno mora sestaviti naslove, črte in okvire, ki so narisani na ogledalu. Ko je stran gotova in vsaka črka in črta fiksirana, naredijo prvi — krtačni odtis strani. Tako odtisnjena stran služi za zadnje korekture-popravke. Še enkrat je treba prebrati tekst, pogledati, če je pravi podpis pod pravo sliko, če v naslovu ni slučajno postavljeno kaj narobe, če ni (ta stokrat presneti) škrat spet zamešal vrstic ali črk in tako popačil vsebino itd. Še zadnji pogled na vse strani skupaj, če si pravilno sledijo, ali so vsa nadaljevanja označena, da kje ne manjka podpis avtorja. Da, tudi kolofon — osebna izkaznica časopisa ne sme manjkati, tu so vsi podatki o časopisu in imena urednikov: »da jim bomo že svoje povedali, kaj je narobe v časopisu, kaj bi bilo boljše in kako bi bilo sploh bolje, če tega ne bi objavili«. Vsakemu svoje. Četudi slišimo hudo kritiko, ko ga polomimo — seveda je pohvala bolj zaželena — smo veseli vsakega, ki se oglasi po izidu časopisa. Ti telefonski klici ali osebno povedana mnenja nam dokazujejo, da ste časopis prebrali, da naše delo ni bilo zaman, ampak je doseglo svoj namen — prišlo je med bralce.

OGLAS

Ker sem v hudi stanovanjski stiski, nujno iščem kjerkoli v Ljubljani, okolici ali na relacijah, kjer vozijo litostrojki avtobusi, sobo zase in za ženo. Pripravljen sem tudi pomagati pri delu okrog hiše ali na kmetiji. Vse, ki imajo možnost, da mi oddajo sobo v najem, prosim, da to sporočijo v uredništvo časopisa, sicer pa sem zaposlen v tozdu TVN.

Rašan Omerović

VESTI IZ PROIZVODNE

TOZD MONT Turbine

Za HE Čakovec trenutno prilagajamo drugi konus turbine z nizvodnim obročem. Temu bo sledila skupna prilagoditev nizvodnega obroča z oblogo gonilnika, to pa mehansko še obdelujemo.

Pričela se je tudi poizkusna montaža tablastih zapornic, za katere nekaj elementov še obdelujemo.

Pospešeno končujemo mehansko obdelavo na opremi črpalk, nato jih bo potrebno še poizkusno zmontirati in funkcijsko preizkusiti.

Trenutno je od nosilcev termina kritična izdelava zvarjencev za zunanji vodilnikov obroč in zvarjenec za vodilnik, kar bo občutno vplivalo na rokovi pričetek poizkusne montaže turbine.

V prvi polovici julija 1980 bomo odpremili predvidoma za Grabovico prvi predvodilnik, ki je trenutno v zaključni fazi mehanske obdelave. Temu bo sledila še prilagoditev določenih plaščev na eno polovico predvodilnika.

Za ostale nosilce termina za to naročilo še nabavljamo polizdelke, izdelujemo zvarjence in ulitke.

Od naročene opreme za HE Hemren Dam še nismo odpremili prve in druge tlačne naprave in pripadajoče elektroopreme turbine. V glavnem bo oprema gotova in pripravljena za odpremo v prvi polovici julija 1980.

V juniju 1980 bomo za HE Tikveš odpremili prvo in drugo tlačno napravo, ti sta že izdelani in ju trenutno pripravljamo za transport. Za končno odpremo je potrebno izdelati še pripadajočo elektroopremo, to pa še izdelujemo.

Žerjavi

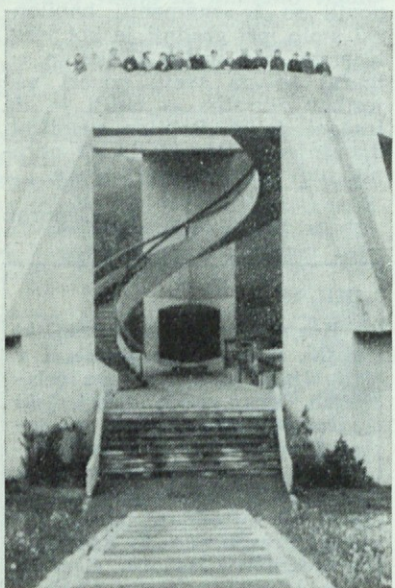
Od naročenih žerjavov za HE Čakovec prvo dvigalo 70 Mpx 16,2 m trenutno demontirano, istočasno pa poteka tudi površinska zaščita in postopna predaja odpremi.

Drugo dvigalo funkcijsko preizkušamo, temu bo sledil isti postopek izdelave kot za prvo dvigalo.

Na polarno dvigalo za Sovjetsko zvezo smo začeli postopoma montirati 400 Mp in 80 Mp težka mačka. Zvarjenec za most še ni izdelan, izdeluje ga kooperant Radeš Blato.

V Dražgošah in na Soriški planini

V soboto, 31. maja 1980 je bilo deževno jutro, ko je avtobus odpeljal delavce računovodstva izpred Izobraževalnega centra Litostroj v smeri Škofja Loka. V

Udeleženci izleta na spomeniku v Dražgošah

Pričela se je poizkusna montaža konzolnega dvigala EKD 5 Mpx 12 m za 3. maj iz Reke.

Reduktorji

Za ZSSR trenutno poizkusno montiramo deset zobniških prenosnikov AC 2280 V sami fazi poizkusne montaže pa je prišlo do prekinitve zaradi še nedobavljenih ležajev naročenih iz uvoza.

Oprema za naslednjih deset prenosnikov je v glavnem mehansko obdelana in jo že postopoma pripravljamo za pričetek poizkusne montaže. Tudi za toserijo bo problematična dobava manjkajočih ležajev.

Za opremo preostalih dvajset prenosnikov pa še dobavljamo polizdelke, izdelke in dele mehansko obdelujemo.

Dieselski motorji

Za Uljanik iz Pulja smo za prvo gradnjo odpremili tri motorje tipa 6 T 23 LH.

Motorji istega tipa za drugo gradnjo pa so trenutno v fazi funkcijskega preizkusa.

Pričeli smo postopno montirati dva motorja DM 12 V 23 LH za Brodogradilište Split.

Za istega naročnika je oprema za motorje DM 625 MTBH-40 še v fazi dobave polizdelkov, izdelave zvarjencev in mehanske obdelave.

Črpalke

Za naročnika Plevlje iz Črne gore smo pričeli montirati dve črpalke tipa Vi 3,6/113.

V postopni fazi funkcijskega preizkusa je dvajset črpalk VO 17 za Vodovod Beograd.

Od osmih črpalk za INO iz Reke dve črpalke 3 CV 4 a-VI in štiri CP 5/31 poizkusno montiramo, dve črpalke CP 5/25 pa sta gotovi in predani odpremi.

Za naročnika Boris Kidrič iz Županje funkcijsko preizkušamo eno črpalko CN 20/36-2.

TOZD Montaža je imela v mesecu maju 1980 po gospodarskem načrtu predvideno količinsko realizacijo 434 ton. Uspelo nam je doseči 318,8 tone oziroma 73,5 odstotkov. Od predvidene kumulativne količinske realizacije 2564 ton pa nam je uspelo doseči 2227,9 ton oziroma 86,9 odstotkov.

B. Seme

Odgovor na vročo temo

V majski izdaji našega časopisa smo kot »vročo temo« objavili na zadnji strani članek z naslovom »Viličarji spet brez vilic«. Več vzrokov je bilo, da smo se odločili za objavo tega članka. Predvsem pa so to dejanski preči problemi, ki se pri izdelavi vilic za naše viličarje vlečejo že dolgo brez večjih sprememb ali boljših rešitev.

Dejstvo je tudi, da je proizvodnja viličarjev v novi tovarni dobro stekla, pri tem pa še vedno ostaja odprto vprašanje izdelave povečanih količin sestavnih delov in med njimi tudi vilic. Problemov je še več, tudi subjektivnih, zato lahko rečemo, da v naši delovni organizaciji nismo storili vsega, kar bi lahko, da bi proizvodnja viličarjev tekla nemoteno.

Prav to nas je v uredništvu vodilo, da smo na podlagi izjave člana samoupravne delavske kontrole objavili ta članek. Res je bil nekoliko obtožujoč, res je stvar prikazal le z ene strani. Ni pa bil tendenciozen ali pretirano kritičen.

Po mnenju uredništva in uredniškega odbora naj bi tudi ta objavljeni članek na svoj način in skupno z vsemi drugimi prizadevanji pripomogel k hitrejšemu reševanju proizvodnje vilic. Moramo priznati, da nam ta naš dobri namen najbrž ni uspel. Morda pa je članek še potreben presoje, saj smo v uredništvo prejeli različno nasprotujoča si stališča.

Iz tozda PZO smo prejeli odgovor na naš članek ter pregled sedanjih in potrebnih zmogljivosti kovačije, da bi lahko obvladala viličarsko proizvodnjo. Odgovor smo le lektorirali, pregled pa tehnično uredili in tako vse skupaj objavljamo v celoti.

ODGOVOR TOZDA PZO

Zaposleni v TOZD PZO smo s presenečenjem prebrali »vročo temo«, ki obravnava problem viličarjev brez vilic. S presenečenjem zato, ker avtor ali avtorji članka s svojim pisanjem spravljajo v slabo luč delo zaposlenih v TOZD PZO, posebej pa delo delavcev v kovačiji. Najprej o tem, ali je članek pisan tendenciozno ali ne, ne bi pisali, temveč bi skušali prikazati realno stanje izdelave odkovkov v kovačiji. Glede druge izmene pa naj nam bo prej dovoljeno povedati le to: Danes je lažje dobiti na tržišču delovne sile glavnega urednika kot kvalificiranega kovača, sedaj pa uredništvo lahko še naprej polemizira okrog izraza tržišče delovne sile, če mu je to v zadovoljstvo.

Menimo, da za ilustracijo stanja kadrov v kovačiji zadostuje ta kratek prikaz. Od 14 zaposlenih v kovačiji je en delavec z delovodsko šolo, 5 delavcev ima kvalifikacijo, ostali pa so polkvalificirani oz. ne-kvalificirani.

Sedaj bi na kratko seznanili bralce, kaj vse bi morali delavci v kovačiji narediti, poudarjamo samo za kritje glavnih potreb TOZD TVN. Zaradi preglednosti potrebne izdelke podajamo v obliki tabele.

ZAHTEVJE TOZD TVN PO ODKOVKIH ZA LETO 1980

ELEMENT	Število kosov	Skupna teža/kg	POTREBEN Nč ZA POSAMEZNO OPERACIJO					Vsota Nč
			KS-7	KS-6	PH5 in PT5	PH 7	KR	
Vilice za 3—12 t vilič.	1.510	235.116	2.265	—	2.114	1.208	4.228	9.815
Polos	705	26.289	1.586	—	—	—	—	1.586
Krmilna os	564	17.180	—	677	—	—	—	677
Batnica	256	8.264	—	333	—	—	—	333
Pastorek	396	7.166	—	396	—	—	—	396
Zobato kolo	497	19.030	1.839	—	—	—	—	1.839
Nosilni pesto	236	10.968	425	—	—	354	—	779
Čelno vođeno kolo	560	7.257	1.232	—	—	—	—	1.232
Ostalo								583
Skupaj		331.252	7.347					17.220
KRIVLJENCI ZA ZVARJENCE								
Obroči za kolesa	3.800				3.040			3.040
Podaljšek vilic	120					420		420
Vodila za viličarje	620				1.620		372	1.984
Skupaj								22.664

LEGENDA:

KS-7 — kovaško strojno kladiivo (teža ovna 450 kg, hod bata 447 mm, moč elektromotorja 35 KW)

KS-6 — kovaško strojno kladiivo (teža ovna 350 kg, hod bata 500 mm, moč elektromotorja 30 KW)

PH-5 — hidravlična stiskalnica 200 t

PH-7 — hidravlična stiskalnica 800 t

KR — kovaško krivljenje ročno

- Povprečni efektivni delovni čas na zaposlenega je 2.208 ur letno,
- letni dopust 164 ur,
- dejanski efektivni čas 2.024 ur letno,
- efektivni čas za KV je $8 \times 2.024 = 16.192$,
- pri kovanju delata dva do trije delavci v ekipi, to je pri dveh delavcih v ekipi letno 44048 Eč,
- povprečni preseg norme za april je v kovačnici 50-odstoten.

Menimo, da je kratka analiza, podana v priloženi tabeli, zadosten odgovor o možnosti izdelave vilic za viličarje v kovačnici tozda PZO. Za lažje razumevanje tabele bi izpostavili le podatek o možni zmogljivosti strojev in naprav v kovačnici.

Menimo, da bodo tudi zainteresirani tovariši iz tega kratkega pregleda izlekli zaključke glede izdelave elementov za viličarsko proizvodnjo. Seveda bi se radi opozorili, da kovačnica TOZD PZO izdeluje odkovke ter nudi medobratne storitve tudi ostalim proizvodnim tozdom v delovni organizaciji, o tem pa za sedaj namenoma nismo hoteli nič spregovoriti.

Na koncu bi le povedali, da je proizvodnja kovačnice za leto 1980 planirana takole:

— odkovki	200 ton
— medobratne storitve	300 ton
— SKUPNO	500 ton

Jakov Klarič, dipl. ing.

TUJA NOVINARJA V LITOSTROJU

V sredo, 28. maja, sta našo delovno organizacijo obiskala tuja novinarja PAK PYONG SAN RYU MU JL iz Ljudske demokratične republike Koreje. Novinarja sta sodelavca največje korejske agencije »Korea central news agency«, spraševala sta o naši samoupravni socialistično družbeni ureditvi. V Litostroj sta prišla v spremstvu predstavnikov republiškega komiteja za informacije SRS in z namenom, da spoznata našo delovno organizacijo. Predvsem sta se zanimala za naš proizvodni program, delovne in proizvodne dosežke, za samoupravno organiziranost, način delovanja samoupravnih organov in nastop Litostroja na zunanjih tržiščih. Po razgovorih s predstavniki samoupravnih organov in vodstva DO pa sta si novinarja ogledala tudi naše proizvodne obrate.

K. G.

Odgovorni urednik
Karel Gornik